

magazin istoric

Apare din aprilie 1967

DECEMBRIE 2015

magazin istoric

Apare din aprilie 1967

DECEMBRIE 2015

SUMAR

decembrie

2015

4 Când economia
duduia și criza
nu se întrezărea
V.C. OSVADĂ

5 1918 –
să nu ratăm prilejul
I.-A. POP

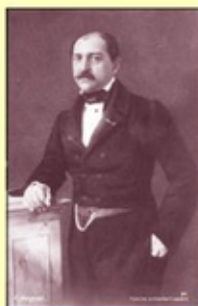
CHIPURI UITATE

11 Moise Nicoară
R. HOMESCU

15 Aur
din Transilvania
pentru coroana reginei
R. TÖKÖLYI

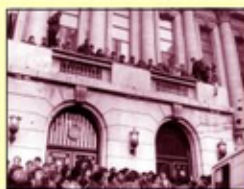
17 Europa,
quo vadis?
Între Ucraina
și valul de migrații
VL. ILIESCU

20 Lăpușneanu
lui Negruzzi
și ale lui izvoare
A. POGĂCIAȘ

EXCLUSIVITATE

24 Prima glaciațiune
româno-sovietică
*Oaspeți sovietici după
Declarația din aprilie,
1964*
A. GLADIȘOVA

33 Decembrie 1989
văzut din Italia
A. D'ALESSANDRI

29 Chiaburul
legionar din fruntea
spionajului Securității
Nicolae Doicaru
F. BANU

CLIO ANUNȚĂ

37 Doamne
de poveste
AL. PIȚIGOI

48 Falnicul monument
al Macabeilor
V. IONESCU

38 Compozitorul
Kalevlei
Jean Sibelius
M. NICOLAU

43 Povestea
comuniștilor
și realitatea
din dosarele Siguranței
*Procesul „Apărării
patriotice” din 1943*
ȘT. BOSOMITU

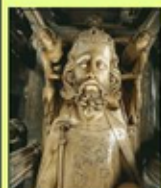
magazin istoric

Anul XLIX – serie nouă – nr. 12 (585)
decembrie 2015

www.magazinistoric.ro

e-mail: mistoric1967@yahoo.com; mistoric@gmail.com

Revista figurează în baza de date EBSCO, din S.U.A.

1 Dacă regele Angliei, Eduard I (1272-1307), cel pentru care tatăl său comanda special din Norvegia lambriuri din brad pentru a-i face camera mai călduroasă, a avut o domnie în care s-a impus în fața baronilor, fiul care i-a urmat, Eduard al II-lea, a fost dominat de nobilii săi. A fost îngropat în 1327, în catedrala din Gloucester, și cu acel prilej este menționată prima utilizare a unei efigii (realizată inițial din lemn, cu o coroană din cupru) într-un ritual mortuar. Ulterior, a fost înlocuită cu cea din alabastru, pe care o puteți admira pe prima copertă

2 Situată pe un promontoriu ce avansează în Mediterană, vila „Ephrussi de Rothschild”, de la Saint-Jean-Cap-Ferrat, în apropiere de Nisa, ascunde povestea unei vieți nefericite, a baroanei Béatrice de Rothschild (1864-1934), și reprezintă, conform dorinței stăpânei locului, comuniunea desăvârșită dintre artă (prin mobilier) și natură (prin grădina de patru hectare). Marele salon (imaginea de sus) are lambriuri pictate, datând din veacul al XVIII-lea, covoare cu monograma lui Ludovic al XV-lea și mobilier din vremea lui Ludovic al XVI-lea. Grădina (imaginea de jos), o adevărată enciclopedie universală prin varietatea copacilor și plantelor, găzduiește oaze de marmură, ca acest „Templu al dragostei”, datând din 1912, anul inaugurării vilei

3 Alexandru Macedon, cel mai mare conducător militar al Antichității (356-323 î.H.), a cucerit teritorii imense, a învins multe armate, stăpânind cea mai mare parte a Asiei, dar nu a distrus temple, ceea ce i-a adus uneori supunere fără lupte, aflăm de la istoricul evreu Flavius Iosephus, în ale sale *Antichități iudaice*. Intrarea lui Alexandru în templul din Ierusalim, primit de preoți, este subiectul acestei pânze din jurul anului 1750, aparținând pictorului napolitan Sebastiano Conca (1680-1764)

4 Jeanne Bécu, contesă du Barry (1743-1793), ultima metresă „en-titre” a lui Ludovic al XV-lea, va fi una dintre victimele regimului Terorii din timpul Revoluției Franceze. În 1781, când i-a făcut portretul Elisabeth Vigée-Lebrun, o pictoriță de numai 26 de ani, nimic nu părea a-i umbri frumusețea chipului și seninătatea privirii

Revistă editată de
**FUNDAȚIA CULTURALĂ
MAGAZIN ISTORIC**

Președinte fondator
CRISTIAN POPIȘTEANU
(1932-1999)

Președinte de onoare
DIMITRIE G. STURDZA

Consiliul științific:
academician **DAN BERINDEL**,
academician
DINU C. GIURESCU,
academician
IOAN-AUREL POP

Redactor-șef
Dorin Matei

Consilier editorial
Florentina Dolghin

Secretar general de redacție
Cristina Păiușan-Nuică

Redactori:
Alexandru Pițigoi,
Theo Stănescu-Stanciu

Secretar de redacție
Theodor Lianos

Director economic
Doina Pascu

Corectura
Georgeta Apreotesei

Difuzare
Constantin Petrescu

Consilieri:
Ioana Ursu,
Radu Ion Popescu,
Haralambie Voicilaș

București, Piața Valter Mărăcineanu, nr. 1-3,
sau strada Victor Eftimiu, nr. 2, etaj III, 285,
287, Sectorul 1, Oficiul poștal nr. 15, Căsuța
poștală 15-702, Cod 010155, Telefon, Fax:
021.315.09.91, 021.312.68.77

LA O RĂSCRUCE ECONOMICĂ

VASILE C. OSVADĂ

In fața frământărilor dureroase și a crizei economice – nu numai valutară sau financiară, cum ne place să credem – stăm îngrijorați la răscruce, chibzând pe care drum ajungem mai neted, mai repede și mai sigur la consolidarea și mai ales la imprimarea caracterului național efectiv în economia neamului și în politica țării întregite [...]

Trebuie să ne luăm curajul, să mărturisim pe față că am greșit, atât în ceea ce privește concepția, cât și în ce privește tehnica și mijloacele de operat.

S-a greșit și la București, ca și la Cluj, la Timișoara, ca și la Cernăuți, la Chișinău, ca și la Sibiu și Arad, cum s-a greșit și la Craiova, ca și la Brăila, Galați și Constanța [...]

Imediat după Unire, s-a alimentat de către public ca și de către bărbații de stat și fruntașii economici – pe care i-au ajutat autoritățile și presa tuturor nuanțelor de partide – năzuința de expansiune și cucerirea economică a elementului românesc, atât prin pătrunderea în orașe, cât și prin acapararea și crearea de tot felul de factori economici, pe toate cărările de activitate economică.

În această biciuită alergare, prea curând s-au amestecat elemente dubioase, speculanți și profitori fără scrupule, care au reușit să-și pună la adăpost sub cutele steagului cinstit – necinstitele lor afaceri pe picior și de cămătărie și intervenție respingătoare.

Cei puțini și buni, chinuți de frământările ce le impunea punerea în practică a concepțiilor cinstit zămislite, au fost în curând sau cotropiți sau înfrânți de vânătăorii și profitorii egocentriți. Și asaltul celor din urmă nici n-a fost cu prea complicate lupte.

Avalanșa românească cuprindea, prin idealismul luptătorilor din primele rânduri, întreg terenul din lungul și latul țării întregite.

Ce ușor au fost să fie forțate în acest întins porțițe și apoi drumuri largi, de către cei ce dădeau asaltul pentru câștiguri materiale sau de situații personale ori pentru păstrarea privilegiilor și situațiilor din trecut [...]

Aderenții concepției bancaro-comerciale au pus în primul plan al politicii noastre economice pe *consumator*, care le este cel mai admirabil client.

Ir, sub raport de stat nu există consumatori, căci fiecare cetățean este și trebuie să fie în primul rând *producător*. De cei invalizi și neputincioși îngrijim cu toții prin ocrotirile sociale. Dar cetățenii sănătoși sunt datori să fie producători, ca să aibă posibilitatea sau să-și poată îngădui luxul să consume.

În temeiul datelor ce le avem putem afirma că din naționalizările de până azi: 30-40% sunt *speculate*, 30-40% sunt măsluite și abia 20-30% constituie un oarecare temei serios de a fi judecate în viitor ca factori economici reali pentru economia noastră națională [...]

(O figură importantă a publicisticii economice din România, Vasile C. Osvadă a fost absolvent al Facultății de Economie al Universității din Viena; director al Băncii Agricole din Hunedoara; fondator al gazetei economice *Tovărășia*; membru activ al ASTRA; *Societatea de Măine: Revistă săptămânală pentru probleme sociale și economice*, nr.1-2, 4-11 ianuarie 1925)

50 Pe vremuri
oamenii își trimiteau
scrisori

G. FILITTI

**CĂLĂTOR
PRIN TIMP**

54 Acasă la Béatrice
Ephrussi de Rothschild

F. DOLGHIN

**A FOST ODATĂ
CA NICIODATĂ**

58 „Ia-ți mireasă
ziua bună...”

G. ROȘU

**PASTILA
DE CUVINTE**

61 Personalități
antice devenite...
nume comune

M. SALA

65 Milenii, secole
și o lună într-o pagină

66 Cum
ne-a schimbat viața
șemineul

T. STĂNESCU-
STANCIU

**AVANPREMIERĂ
EDITORIALĂ**

70 Misiune
la Damasc
Eli Cohen

S. SEGEV

74 Casa Femeii
din Dubai

C. PĂIUȘAN-NUICĂ

76 Țarul „Negru”
Iovan Nenada

C. ȘENCHEA

78 Călătorie
cu peripeții
în Africa de Sud

D.F. POPESCU

81 Doi stâlpi
ai Maiestății Sale
Povestea MI5 și MI6

C. TRONCOTĂ,
D. MATEI

**HOOVER
INSTITUTION**

88 1937. Iuliu Maniu
îi cere lui Ion Mihalache
să rămână

91 Munca unui an
Sumarul sumarelor

RUBRICI

85 În București,
acum 50 ani

64 Pentru biblioteca
dumneavoastră

77; 89; 90

Blitz... Concurs;
Rebus; Dialog

Firește, minoritățile din România interbelică, altădată cu statut dominant față de români, au suferit mult, fiindcă au fost obligate să renunțe la rolul de stăpâni și să învețe limba țării, să respecte instituțiile țării și pe locuitorii majoritari. Nu au putut, în unele cazuri, să facă acest lucru și au continuat să afișeze o mentalitate de stăpâni și să sfideze statul român și pe români. Pe de altă parte, unii lideri politici români au înțeles că venise vremea războiului, pentru secolele de discriminare la care fuseseră supuși conaționalii lor de înaintașii acelor minorități. Era o practică nefericită, chiar dacă una aplicată în toate statele succesoare.

Dar dincolo de toate acestea, bune sau rele, unirea de la 1918 rămâne un act de dreptate istorică. În chestiunea autonomiei, sunt iarăși o serie de circumstanțe de care trebuie ținut seamă: 1. autonomia Transilvaniei nu a fost desființată de statul român, ci de Austro-Ungaria, la începutul regimului dualist; 2. autonomiile istorice ale Transilvaniei, provenite din separatismele medievale (Pământul Nobiliar, Pământul Săsesc și Pământul Secuiesc), au fost desființate prima oară de împăratul Iosif al II-lea în secolul al XVIII-lea și (după restaurare) a doua oară de menționatul dualism austro-ungar; 3. decizia de autonomie a Transilvaniei se luase în entuziasmul din decembrie 1918, dar autonomia era menită să funcționeze (așa cum s-a și întâmplat) până la

Asaltul Griviței de trupele române, în 1877 (litografie color)

integrarea completă a regiunii în Regatul României; 4. Constituția din 1923, votată de reprezentanții tuturor provinciilor istorice ale României, a stabilit ca țara să fie un stat unitar, și nu unul federal.

I altă găselniță de criticat este data sărbătorii naționale a României, ziua de 1 Decembrie. Aici, observațiile sunt uneori de-a dreptul ridicole. Să le luăm pe rând! La 1 decembrie 1918, s-ar fi unit doar o singură provincie – Transilvania –, pe când România era veche, mare și independentă de mai înainte. Trebuie observat că teritoriile unite la 1 decembrie reprezintă circa 40% din suprafața și din populația României actuale, și nu un cuantum infim, cum s-a insinuat.

Trupele lui Kun Bela în Budapesta

Apoi, se spune și scrie des că mai importantă decât unirea de la 1 decembrie ar fi independența de la 1877. Numai că independența proclamată la 9-10 mai 1877 se referea doar la 120.000 de km², adică la cu ceva mai mult de o treime din suprafața României Mari. Firește, independența României de la 1877 a fost foarte importantă și pentru românii

din Transilvania, Banat, Crișana, Sătmar, Maramureș, Bucovina și Basarabia (ei s-au și jertfit pentru această independență a țării-mamă!), dar nu i-a atins direct și imediat atunci, fiindcă erau cuprinși în alte state.

În al treilea rând, s-a spus că data de 1 decembrie ar privi, totuși, prea puțini români, în raport cu masa populației și cu teritoriile alăturate Regatului României în 1918. *Stricto sensu* poate să fie adevărat acest lucru, numai că Ziua Națională de la 1 Decembrie nu celebrează doar unirea Transilvaniei, ci marchează tot ceea ce s-a întâmplat atunci, adică este un simbol al întregului an de cumpănă 1918. În acel an, s-au unit cu Țara, prin decizii luate de adunări reprezentative și recunoscute, trei mari provincii istorice, și anume: Basarabia, Bucovina și Transilvania. La 1 decembrie, doar s-a desăvârșit un proces larg, în urma căruia România a ajuns de la 137.000 de km² și 7,7 milioane locuitori (în 1914) la 295.000 de km² și 15 milioane de locuitori (în 1918-1919). Cu alte cuvinte, pornind numai de la realități, s-ar putea

Poate fi aniversarea din 2018, a 100 de ani de la Marea Unire, un moment de solidaritate națională sau vom reuși să o transformăm într-un moment de controversă și dispute? Continuăm articolul început în numărul trecut.

Actul Unirii Basarabiei și
1 Decembrie la Alba Iulia

1
9
1
8

REFLECȚII POLEMICE DESPRE ANUL 1918 ÎN ISTORIA ROMÂNILOR

Academician IOAN-AUREL POP

Un prilej de condamnare, de către unii, a unirii este și faptul că anumite decizii adoptate atunci – prin Rezoluția Marii Adunări Naționale – nu s-au respectat, iar referirile se fac mai ales la autonomia Transilvaniei și la drepturile minorităților. Acest fapt – real în cea mai mare parte – nu are însă nicio legătură cu legitimitatea unirii, cu actul unirii în sine, care a fost înfăptuit în acord cu principiile general recunoscute. Este adevărat că numai unele dintre drepturile stabilite pentru minorități s-au respectat în România interbelică, dar au fost condiții obiective, menite a justifica aceste derapaje: instaurarea republicii sovietice la Budapesta, sub Kun Béla (1919), nerecunoașterea, în fapt, a unirii de către Ungaria, nerespectarea de către țara vecină a multora dintre prevederile Tratatului de la Trianon (de la returnarea arhivelor până la restituirea averilor fundațiilor românești), procesul optanților, revizionismul fățiș, ascensiunea curentelor și a partidelor de extremă dreaptă, deopotrivă în Ungaria, România și în restul Europei etc.

textul epocii, așa cum se procedează, din păcate, câteodată, acum.

Românii – în marea lor majoritate – au fost antrenați atunci să lupte pentru formarea statului lor național, așa cum au procedat italienii, germanii, polonezii, sârbii, cehii, slovacii, letonii, estonienii, lituanienii etc. Nu au făcut-o nici mai bine și nici mai rău decât alții. Nu au fost, în această luptă a lor, nici mai conștienți sau mai entuziaști, dar nici mai apatici sau mai reticenți decât alții, decât vecinii lor. Firește, este absurd să susținem că toți românii au participat la mișcarea pentru unire sau că toți au dorit cu ardoare unirea. Totodată, este nerealist și incorect să spunem că unirea de la 1918 s-a făcut în condiții ideale, cu respectarea tuturor principiilor democratice etern valabile și că nu au fost încălcate atunci drepturile și valorile nimănui. Dar și mai incorect, mincinos și nedrept este să pretindem că românii – la modul general – nu au dorit unirea, că ei erau atrași mai degrabă de civilizația superioară ungară decât de Vechiul Regat, că un mănunchi de intelectuali i-ar fi amăgit și ar fi acționat în numele lor.

Toate datele de care dispunem în prezent arată că majoritatea românilor a dorit unirea Transilvaniei cu România și că a exprimat ferm acest lucru, la nivelul exigențelor democratice de atunci. Mai mult, comunitatea internațională a apreciat actul de voință națională a românilor, formulat în anul 1918, și a recunoscut realitățile decise de români.

15 martie 1848, la Budapesta

Atunci când a fost posibil, mai ales în Bucovina, dar și în Basarabia și Transilvania, minoritățile au fost întrebat, iar unii membri ai lor au și susținut apartenența la România. Insinuarea că numai un grup de intelectuali a impus unirea este ridicolă. Mai întâi, este o jignire la adresa masei de intelectuali români care au militat sincer pentru actul unirii. În al doilea rând, nu este nimic neobișnuit ca poporul să fie condus de elite și să le urmeze. Românii ardeleni au fost condamnați de asupritorii lor să nu aibă în fruntea lor lideri politici și economici puternici, ci, până târziu, doar preoți și dascăli, adică intelectuali ieșiți din sânul lor și apropiați de ei. Dar ei – românii ardeleni – nu au rămas nicio clipă fără elite și aceasta le-a fost salvarea. Decenii la rând înainte de unire, preoții și dascălii nu-și încheiau sluj-

bele, respectiv lecțiile, fără să spună adunărilor în care vorbeau că „soarele românilor la București răsare”. Este de ajuns să fie urmărite documentele existente, rapoartele autorităților, procesele verbale ale ASTREI, protocoalele partidelor politice, asociațiilor profesionale, școlilor etc. pentru a dovedi cum s-a pregătit unirea de jos în sus și din cele mai sofisticate

și savante curcuri academice până la nivelul satelor. Este clar că intelectualii au stimulat unirea, că i-au conștientizat intens pe oameni în spiritul unirii, că i-au convins de binele care avea să vină, dar cine poate să condamne acest lucru și de ce? Lozinca elitei ardelenice de atunci a fost: „Țineți cu poporul, ca să nu rădăciți!”. Prin urmare, conducătorii, desprinși din popor, se ghidau după aspirațiile poporului, le justificau și le susțineau, iar poporul își urma conducătorii. Nici căile alese de popor (grupuri mari de oameni) nu erau infailibile, dar elitele și plebea, cel puțin din 1848 până la 1918, au mers concordant.

Eseuri istorice se pot scrie multe, opinii despre trecut poate exprima oricine, dar scrisul istoric trebuie lăsat istoricilor de meserie, cercetătorilor, celor obișnuiți

și pregătiți să opereze cu sursele istorice. Conform specialiștilor, în epoca despre care scriem, unirea din 1918 a fost un act de voință națională românească, formulat de majoritatea populației și recunoscut prin tratate internaționale cu valoare de lege. Restul sunt

Membri ai Jobbik

spune foarte bine că, în 1918, nu provinciile s-au unit cu România, ci invers, că România s-a unit cu provinciile sale istorice. În Ziua Națională ne amintim de întreaga acea „oră astrală” de la finele Primului Război Mondial, prin care românii și-au luat soarta în mâini și au decis să trăiască în România.

Delegația care a adus la București hotărârea Unirii de la Alba Iulia

In fine, am văzut scris și că ziua de 1 decembrie nu este potrivită ca sărbătoare, fiindcă în acel moment din an este iarnă și frig, iar românii vor să meargă la iarbă verde când sunt veseli! Este rizibil! Și Crăciunul pică iarna, când este frig. De ce să nu-l mutăm, după o astfel de logică, mai spre vară!? Pe de altă parte, zilele de 24 ianuarie, de 10 mai sau de 31 august (Ziua Limbii Române) pot să fie sărbătorite foarte bine, la fel ca data de 1 decembrie. Sunt țări în jurul nostru care au câte trei zile naționale și nu se supără nimeni.

Adiacent la cele spuse mai sus, se insinuează câteodată că Ziua Națională actuală a României i-ar jigni pe conlocuitorii maghiari, care – după ce că nu au fost consultați la 1918 – se simt frustrați și jigniți de sărbătoarea noastră, fiindcă Transilvania a fost ruptă din Ungaria de-atunci. Tehnic așa este: pe când România aproape și-a triplat teritoriul la 1918, Transleitanian (adică jumătatea de răsărit a imperiului bicefal; Ungaria nu exista ca țară independentă înainte de 1920) a pierdut două treimi din teritoriul său. Lăsăm la o

parte faptul că acea Ungarie (Transleitanian) a pierdut în 1918 Croația, Slovacia, Transilvania etc., adică teritorii fără majoritate ungară, pe când România a obținut numai provincii istorice cu majoritate (absolută sau relativă) românească. Dar, după cum există o măsură în lucruri, nici marea sărbătoare națională a maghiarilor de pretutindeni, de la 15 martie, nu este un prilej de bucurie istorică pentru români, fiindcă atunci (în 1848), la Bratislava, dieta revoluționară a decis (fără consultarea românilor și împotriva voinței lor) anexarea Transilvaniei la Ungaria. Cu alte cuvinte, ambele zile de sărbătoare au efect de bumerang pentru fiecare dintre cele două popoare, dacă este să luăm în calcul numai semnificațiile istorice.

Așa se întâmplă cam peste tot între vecini. Cele decise de maghiari la 15 martie 1848 nu s-au putut înfăptui la scara istoriei (fiindcă ungarilor și secuilor erau atunci cam 24% din populația Transilvaniei), pe când cele decise de români la 1 decembrie 1918 s-au transpus în practică (deoarece românii erau două treimi din populația provinciei).

Iar hotărârea românilor a fost confirmată (recunoscută) în mai multe rânduri prin tratate internaționale. Unde este nedreptatea? Firește, nu este vorba nici despre dreptate absolută, dar pe aceasta nu o mai caută astăzi nici filosofii.

Între anii 1848 și 1918, cele mai legitime sau mai progresiste mișcări europene erau cele de emancipare națională, de obținere a libertăților democratice, de subminare a imperiilor oprimate, de formare a statelor după criterii etnico-naționale. Așa au procedat aproape toate națiunile de atunci, luând exemplul de la occidentali, care făcuseră acest lucru anterior. Aceasta era tendința cea mai avansată în acel moment! Nimeni nu vorbea de Uniunea Europeană, de globalizare, de autonomie teritorială a minorităților sau de eliminarea discriminărilor pe criterii religioase! Cel mai luminat spirit pe care l-au produs vreodată românii – Eminescu – a trăit tocmai în acele decenii și a exprimat acele idealuri înalte de atunci. El nu poate fi condamnat pentru ideile sale, care erau și ale poporului său, decât dacă este scos din con-

Carte poștală emisă după Unirea din 1918

fi, încât să acceptăm pasivi toate aceste asalturi împotriva intereselor României. Chiar dacă toate provinciile unite cu Țara la 1918 ar fi fost simple cadouri date României de marile puteri sau rod al propagandei făcute de elite exaltate – așa cum s-a întâmplat în alte cazuri și împrejurări –, tot nu s-ar cuveni să fim cinici și să hulim, de dragul spectacolului sau cu scopul unor avantaje. Oare să nu fim capabili – noi, românii – să punem în pagină o adevărată simfonie, un imn închinat bucuriei de a fi și de a trăi împreună? Oare să fim atât de ușor de prostit, încât să credem că un mileniu de singurătate (în care am trăit cumva, așa cum am putut) este de preferat unui secol de unitate (neîmplinită nici aceasta)?

Desăvârșiți ca popor prin secolul al IX-lea (poate prin preajma anilor 800-900), am trăit răzleți până pe la 1800, când am început să ne adunăm, convingiți greu că în lume „unirea face puterea”. De altminteri, toți oamenii trăiesc în comunități de diferite feluri. Ne-am unit, în împrejurările cunoscute, în perioada 1859-1918, și nu au trecut de-atunci nici 100 de ani. Oare putem compara experiența a 1.000 de ani cu viețuirea (poate dezamăgitoare) din 100 de ani? De ce să fim așa grăbiți și să riscăm o judecată greșită? Ne-am unit fiindcă nu ne-a fost bine să fim separați și atacați din toate părțile. Așa au gândit generații de români care ne-au precedat și

Consiliul Dirigent al Transilvaniei, Banatului și ținuturilor românești din Ungaria, care a funcționat între 2 decembrie 1918 și 4 aprilie 1920

care au murit pentru unire. Iar unii dintre aceia care au sprijinit unirea nici nu au fost români ca sorginte, dar au fost convingiți de binele unirii. De ce să nu scriem și istoria acelor români noi, plini de entuziasm pentru limba română și pentru istoria românească? Firește, fără să cădem în extrema de a pretinde că doar ei au făcut unirea.

Se cuvine, de aceea, să facem distincție clară între opiniile istorice rostite de amatori și rezultatele cercetărilor întreprinse de specialiști și chiar între eseurile scrise de unii istorici fără stagii în arhive și studiile cunoscătorilor, ale profesioniștilor autentici. Cu toții ne putem pronunța despre Marea Unire, fiindcă ne-am cucerit libertatea de exprimare, dar avem datoria să

deosebim adevărul izvoarelor de părerea neautorizată, născută din curiozitate, teribilism, pasiuni (patimi) și/sau interese. De asemenea, înainte de sentințe unilaterale, avem obligația să comparăm și să discernem. Numai așa vom putea spune dacă suntem sau nu unici sub soare și dacă ceea ce s-a petrecut la noi în 1918 se poate sau nu încadra

într-o serie de fapte, trăite de mai multe popoare. Vom distinge astfel mult mai bine între acele studii de nișă menite să lămurească mai bine trecutul și acelea scrise ca să ne deruteze și să ne abată de la adevăr. În privința temei noastre, vom putea ajunge astfel la o concluzie simplă, bazată pe surse: au fost și români care nu au dorit România de la finele anului 1918, așa cum au fost și state care nu au recunoscut actele Unirii, dar majoritatea românilor și majoritatea marilor puteri au făcut-o. Înainte de a recepta excepțiile – demne și ele de a fi cunoscute și studiate –, trebuie să ne convingem de acest adevăr simplu și, mai ales, nu trebuie să ne lăsăm ademeniți de pseudo-concluzii generale.

Închei cu un citat celebru, atribuit celui de-al 16-lea președinte american, Abraham Lincoln, acela care a plătit cu viața pentru încrederea în forța perenă a poporului său: „Poți să-i protestezi pe unii oameni tot timpul și pe toți oamenii un timp, dar nu poți să-i protestezi pe toți oamenii tot timpul”. ■

Fotografie realizată la Alba Iulia, la 1 Decembrie 1918, de Samoilă Mârza

chestiuni interesante, dar adiacente. Ele se cuvin studiate, relevante, dar nu augmentate, deviate, scoase din context sau falsificate.

Eseurile despre trecut au rostul lor, ca și publicistica istorică în general. Se face astăzi copios meta-istorie, istorie contrafactuală, istoria iluziilor oamenilor, istoria ideilor neviabile și a personalităților care luptau contra curentelor dominante, se evocă felurite ciudățenii și rarități, ajung să fie privite drept mituri clișeele și stereotipurile, să fie valorizate personaje considerate îndeobște negative etc. Toate acestea au loc sub soare, sunt adesea receptate mai bine de public decât temele clasice de istorie, fiindcă gustul este și el esențial în revigorarea trecutului. Dar aceste abordări nu trebuie confundate cu cercetarea trecutului dacă ele nu reprezintă așa ceva, pe de o parte, iar concluziile unor întâmplări sau fapte marginale nu trebuie impuse drept dominante, pe de altă parte.

„Noile puncte de vedere“ evocate mai sus nu sunt fabricate acum – când se apropie sărbătoarea centenarului Marii Uniri –, dar nici nu se recyclează acum din pură întâmplare. Acestea au o lungă istorie în urmă. Pe de o parte, ele provin din arsenalul naționaliștilor revizionisti (mai ales ungari), care au cultivat mereu, în secolul care a trecut de la 1918, ideea „nedreptății istorice“ făcute Ungariei de marile puteri, care ar fi dat cadou României „înăpoiata și balcanică“ înfloritoare

Eseuri istorice se pot scrie multe, opinii despre trecut poate exprima oricine, dar scrisul istoric trebuie lăsat istoricilor de meserie, cercetătorilor, celor cu stagii în arhive, obișnuiți și pregătiți să opereze cu sursele istorice

provincie numită Transilvania, „iluminată“ timp de un mileniu de „civilizatorii Bazinului Carpatic“, adică de unguri (*Magazin istoric*, nr. 3/2005). Limbajul detractorilor unirii nu este acum tocmai acesta – între timp formulele de exprimare s-au cizelat, s-au europenizat –, dar el se poate descifra ușor printre rânduri. Odată cu această ușoară tâlcuire, se vede limpede și sorginta lui revizionistă, neprietenoasă la adresa poporului român.

Pe de altă parte, după crearea de către Moscova leninistă a unei secții a partidului său comunist la București, în 1921, periodic, mai ales cu ocazia meteocongreselor ale acestei formațiuni politice de extremă stângă, se dădea cuvânt de ordine comuniștilor români să lupte pentru destrămarea României, denumită „stat imperialist, multinațional“. La fel s-a întâmplat în primul deceniu efectiv comunist (1948-1958) – „obsedantul deceniu“ din literatură –, când tezele lui Roller (*Magazin*

istoric, nr. 10/2002) exprimau aceleași idei antiromânești. Cu alte cuvinte, până nu tocmai demult, hulirea Marii Uniri se făcea, în mod organizat și disciplinat, de către U.R.S.S. și de către coloana sa a cincea, Partidul Comunist din România.

Punctele comune ale celor două asalturi sunt ușor de sesizat: unirea s-a făcut pe nedrept, de un grup de intelectuali (naționaliști/burghezi), dar mai ales de marile puteri (învingătoare occidentale/imperialiste). Readucerea în atenție a acestor clișee ale propagandei de odinioară se explică prin apropierea centenarului Unirii, după cum spunem. Numai că apropierea acestui centenar se produce: 1. în condițiile unei periculoase recrudescențe a naționalismului în Ungaria acestor ani, recrudescență condamnată chiar și de organismele europene din care Ungaria face parte; 2. în toul unui acut conflict teritorial între Ucraina și Federația Rusă (moștenitoarea U.R.S.S.), pe fondul căruia Pactul Ribbentrop-Molotov este valorizat pozitiv de unii și din cauza căruia securitatea granițelor din regiune este amenințată. Lăsăm la o parte apropierea ciudată dintre Ungaria și Rusia, pe care inamicii unirii din 1918 o socotesc pur și simplu întâmplătoare...

În aceste condiții, cum să admitem și să justificăm punerea sub semnul întrebării a înfăptuirilor națiunii române din anul 1918? Nu credem în comploturi oculte, interne sau internaționale, dar nici atât de naivi nu putem

Premierul Viktor Orban și președintele Vladimir Putin

Ion Ghica (așezat)
și Vasile Alecsandri, la Istanbul

logicii, al științelor politice și sociologiei, precum și al demografiei și statisticii, știutor al istoriei universale și înzestrat cu talent literar și har poetic, „învățătură fără seamă”, cum îl caracteriza istoricul Cornelia Bodea, autoarea primei monografii despre acest corifeu, lucrare ce a făcut inițial subiectul tezei de doctorat condusă, până în noiembrie 1940, de Nicolae Iorga, Moise Nicoară avea toate cunoștințele și aptitudinile ce-l îndreptățeau să urmeze o strălucită carieră diplomatică.

Un prim document elocvent din care rezultă năzuința lui Moise Nicoară de a îmbrățișa cariera diplomatică îl reprezintă întâia sa biografie, apărută la Pesta într-un articol al ziarului *Concordia*, în 1865, la patru ani de la moarte, semnat de profesorul pașoptist Nifon Bălășescu. „Acest venerabil bărbat Moise Nicoară (Nicorescu), în urma totalei sale emigrări din monarhia austriacă, [a efectuat] multele-i călătorii prin România, Moldova, Bassarabia, Russia (Petropole [Petersburg

– n.n.], Moscua), prin Odessa la Constantinopole [unde a stat 21 de ani – n.n.], daici era și la București, unde fatigat de fapte mărețe și virtuți (dar numai naționale române) în 10 octovre 1861 adormi în Domnulu, fiind înmormântat în cimetiriul Mavroghene”. Aceste călătorii le-a consacrat devenirii sale ca „interpret pledant, susținând peste hotare drepturile istorice ale poporului său și importanța agregării lui statale în cadrul echilibrului general european. S-a voit lucrând pentru mai binele neamului întreg...”.

Încă din anii studiilor universitare, în decembrie 1805, în zilele când se pecetluia pacea la Bratislava, Moise Nicoară a prezentat direct lui Talleyrand, ministrul de Externe francez, cel dintâi memoriu „despre toți românii Daciei”. Nu i se cunoaște conținutul, dar așa cum rezultă mult mai târziu, din conversația pe care a avut-o în 1849, la Istanbul, cu Ion Ghica, reprezentantul de frunte al emigrației revoluționarilor pașoptiști aflați acolo și pe care a consemnat-o, scopul acelui memoriu era încunoștințarea Franței „în privința românilor”, despre devastatorul și discriminatorul tratament aplicat de Habsburgi.

Din lucrarea lui Iosif Vulcan, intitulată *Panteonulu Român. Portrete și biografie celebreților române*, apărută la Pesta în 1869, aflăm că după insurecția din 5 ianuarie 1810, Nicoară a cerut aprobare de la comenduire „să fie acomodat la regimentul regulat de călăreți”. Nefiind „acomodat” la vreun regi-

ment, „știind limba română, latină, germană, franceză și maghiară, a lăsat [părăsit – n.n.] armata și a întreprins o călătorie cu un oarecare dr. Grohmann și altul anonim, prin țări străine, unde numai în a.[anul – n.n.] 1814 [1815 – n.n.] s-a întors”.

Intrigi și jocuri pentru un scaun episcopal

Când a ajuns în Țara Românească, ocupația rusească domina scena politico-militară, situație care l-a îndemnat să încerce un post diplomatic ori unul militar, în slujba țarului. Deteriorarea relațiilor franco-ruse a pregătit demersurile pentru Pacea de la București – compromis semnat la Hanul lui Manuc, la 28 mai 1812, prin care Rusia renunța la Moldova și Valahia, răpind însă Basarabia. În aceste împrejurări Moise Nicoară s-a adresat Agenției austriece de la București, pentru solicitarea unui post în diplomatie, dar, fatalmente, lipsindu-i argumentele pecuniare, „agenții și consulii habsburgi

Petru Maior

Chipuri uitate

MOISE NICOARĂ

Prof. univ. dr. RADU HOMESCU

Moise Nicoară face parte din galeria acelor personalități care au jucat un rol important în existența națiunii noastre, dar despre care cei de astăzi nu își mai amintesc. Umbră în timpul vieții de consecințele acțiunilor sale pentru câștigarea drepturilor românilor, de neacceptarea și respingerea demersurilor consacrate apărării acestor drepturi firești și inalienabile ale românilor din Imperiul Habsburgic, acțiuni „răsplătite” de autorități cu acceptări aparente, urmate de refuzuri, șicane, amenințări și întemnițări, Moise Nicoară este neînțeleș de înșiși frații lui de peste munți. Unii dintre ei deveniseră circumspecți, adesea, la impetuositatea demersurilor și ideilor confratelui lor din Țara Ungurească. Acest neobosit combatant ni se profilează azi ca un luptător justițiar, ca un veritabil intelectual care și-a consacrat existența cauzei națiunii române.

După cum însuși Moise Nicoară scrie, „fui născut sâmbătă spre duminică sau în 29-30 nov. 1784, în vremea ce scularăa Horii umpluse lumea cu frică, și doară și cu nădejde”.

Și-a dorit să urmeze cariera militară și, mai degrabă, diplomatică, adresându-se în acest sens împăratului habsburg. În primăvara lui 1809, fidel suveranului, s-a înscris voluntar în armată pentru a lupta la Wagram împotriva lui

Napoleon Bonaparte, care amenința imperiul și pe care îl considera „un dușman al neamurilor, un răpitor de țări”. Primește gradul de locotenent de cavalerie în 1809 și misiunea de a forma unități de voluntari români din comitatele Arad, Bichiș și Cenad.

Năluci și nădejdi fluturoase

A urmat studii strălucite gimnaziale la Oradea și Arad,

juridice la Bratislava (Pojon sau Pressburg, cum se numea atunci), de filosofie, teologice și limbi străine și statistică, la Viena și Pesta. A fost primul român ortodox, „primul valah din Ungaria”, cu studii complete academice. Vorbitor a 12 limbi străine (maghiara, germana, latina, franceza, sârba, slovacă, turcă, rusa, greacă, italiană, spaniolă și engleză), profund cunoscător al Dreptului roman, civil și internațional, al filosofiei și

port oficial austriac ca să poată părăsi pentru totdeauna imperiul. Este încredințat că îl va primi, dar autoritățile au recurs la tertipuri pentru a nu-i elibera un pașaport oficial fără de care, în orice țară, Moise Nicoară devenea un suspect, o persoană necredibilă, fără posibilități de angajare și deci de supraviețuire. În schimb, i-au oferit pentru ieșirea din imperiu un ghidaj cu funcționari, care l-au petrecut, prin Herculane, până la ieșirea din teritoriul Imperiului Austriac, peste Carpați, în Principate, unde speranțele lui se îndreptau către o carieră în tânăra armată română sau ca „interpret pledant“, respectiv ca diplomat, care să susțină peste hotare drepturile istorice ale românilor. Nu a izbutit să-și îndeplinească visurile. A eșuat și ca profesor și inspector școlar (în 1833), și ca membru-secretar al Societății de Agricultură (în 1836). Despre o carieră diplomatică nu putea fi vorba. Statutul său de supus austriac fără act do-

veditor (acel pașaport oficial), emigrat, în fond, ilegal, precum și de *persona non grata* în Imperiul Austriac, nu puteau rămâne nesemnificate oficial. Poliția secretă a cancelarului Metternich, până în 1848, și apoi autoritățile secrete habsburgice l-au urmărit cu stăruință, cunoscute fiindu-i vederile, de care de altfel nici nu a încercat să se lepede.

Până la capătul zilelor, Moise Nicoară continuă să contacteze diplomați, personalități influente și încearcă să pătrundă prin angajare fie în armată, fie într-un post în cadrul oficiilor diplomatice, în consulate etc., în Rusia, Imperiul Otoman și, desigur, în Țările Române, pentru a-și continua demersurile de încunoștințare a autorităților acestor state despre starea și izolarea românilor în Transilvania, Banat, Valahia și oriunde în spațiul european.

La 8 iulie 1848, Ion Ghica, reprezentantul Guvernului Provizoriu la Istanbul, îi scria lui Moise Nicoară: „Prieten,

Ziarul Concordia,
care apărea la Pesta, anunță
moartea lui Moise Nicoară

doresc să te întâlnesc... Să lucrăm, domnule și frate, cât vom putea, ca soarta românilor să fie mai tolerabilă, mai de omenie și mai vărtos a scăpa de primejdia cea mare care o amenință“.

Se stinge din viață la 10 octombrie 1861 la București, în preajma fraților lui pașoptiști, într-o sărăcie dezlantă, fiind înmormântat într-o cămașă a lui Alecu Golescu, în cimitirul din curtea Bisericii Mavrogheni.

În paginile *Panteonului Român. Portrete și biografie celebreților români* au fost scrise emoționante cuvinte la opt ani de la trecerea la cele veșnice a lui Moise Nicoară: „Încă un luceafăr pre orizontul întunecos al națiunii române. Încă un bărbat devotat până la moarte cauzei sfinte a națiunii suferinde... un anteluptător zelos și înțelept, carele s-a luptat pentru bunăstarea bisericii și națiunii sale, carele s-a ostenit și și-a sacrat viciața, așazăcând, pentru arădicarea poporului său asupra din toate părțile...“ ■

Biserica Mavrogheni

Iosif Vulcan

nu plecau urechea la nevoile și dorințele supușilor săraci” – a concluzionat Moise Nicoară. Printr-o fericită întâmplare, izbutește să devină o vreme profesor de latină și germană la Școala Domnească a lui Caragea Vodă. Epidemia de ciumă îi întrerupe activitatea. A reușit în perioada prezenței sale în Țara Românească să-i cunoască pe Gheorghe Lazăr, frații Golești, Văcărești și alții, deveniți prieteni de nădejde. După încetarea epidemiei de ciumă, la redeschiderea școlii, limba latină nu mai figura în programa de învățământ și, în consecință, nici postul de profesor. În august 1814 își ia toiagul pribegiei, mergând la Istanbul, unde, după revenirea lui Napoleon în Franța, în luna martie 1815, apăruseră zvonurile unui iminent atac al împăratului francez contra Austriei, spulberat însă după bătălia de la Waterloo, din 18 iunie 1815. Moise Nicoară revine în Imperiul Habsburgic. Deschiderea porților Preparandiei din Arad la 15 noiembrie 1812, care curând devine un centru de emanație, organizare și îndrumare a

curentului național, este, desigur, și rodul eforturilor lui Moise Nicoară, alături de Dimitrie Țichindeal.

La 17 august 1815, Moise Nicoară își începe demersurile pentru alegerea unui episcop român la Arad, în calitatea sa de „deputat din partea clerului și mirenilor diecezei Aradului și trimis la Viena însărcinat a esopera punerea la cale a unor treburi ierarhice”. Este primit la împărat, îmbrăcat în port românesc. Dar prezența nu era suficientă, căci petiția nu menționa vreo anume persoană care urma să fie agreată și desemnată ca episcop. Mai mult, Cancelaria Aulică Ungară raporta împăratului ne-temeinicia cererii românilor. Nicoară trimite scrisori și instrucțiuni de la Viena către sprijinatorii cauzei, unul dintre aceștia fiind Petru Maior de la Pesta, de la care primește informațiile necesare argumentației istorice. Dar impedimentele de strângere a motivelor din teritoriul rural, mai ales, care să susțină motivarea, din cauza comunicării anevoioase, au determinat o mare întârziere, încât la 7 martie

1816 împăratul a încuviințat convocarea Sinodului. În final, în urma intrigilor și jocurilor, scaunul episcopal era ocupat de arhimandritul Mănăstirii Racovă, din dieceza Carloveșului, și nu de cel propus de Moise Nicoară. Acest eșec a atras după sine neîncrederea în deputatul român Moise Nicoară și apariția intrigilor și presiunilor adversarilor românilor. Așa a început calvarul vieții marelui luptător.

S-a ostenit și și-a sacrat viața

La 23 octombrie 1819 este înțemnițat la Arad, iar după un an, în 1820, este transferat la Jula, unde temnița era populată de asasini și răufăcători de toate categoriile, fiind eliberat doar în septembrie 1821.

Este determinat astfel să solicite părăsirea definitivă a împărăției. În februarie 1825 pleacă pe jos de la Arad și ajunge în martie la Viena, pentru audiență la împărat. Nu este primit și lasă la cancelaria Maiestății Sale un ultim memoriu, solicitând pașă-

Viena, la 1825

Salonul conacului în perioada interbelică...

Baia Mare a Crucii Roșii, membru al Reuniunii Femeilor Române „Regina Maria” din Baia Mare, membru marcant al ASTRA, a cărei Adunare Generală a organizat-o la Baia Mare în anul 1903.

De asemenea, a fost membru al Partidului Național Român, fiind deputat în Parlamentul de la Budapesta, președinte al Consiliului Național Român Baia Mare în 1918.

După război a fost ales senator de Baia Mare în două rânduri, în perioada 1919-1922. A fost înfrânt în alegerile parlamentare din 1922. Din 1926 a fost ales președinte al organizației locale a Partidului Național-Tărănesc, iar în vara anului 1927 a trecut la Partidul Național Liberal, fiind ales primar al orașului Baia Mare în perioada 23 septembrie 1927-31 decembrie 1928.

Dintre toate faptele sale, populare în epocă, a rămas în istorie prin donarea a 3,6 kg de aur, în anul 1920, familiei regale a României. Acest aur era destinat făuririi unei coroane pentru regina Maria.

Erau vremuri de criză, Guvernul nu dispunea de sumele necesare achiziționării aurului pentru această întreprindere, așa că Pokol, sprijinit de Octavian Goga, și-a mărturisit intenția printr-o scrisoare adresată Casei Regale. Membrii acesteia au acceptat imediat și, la rândul lor, i-au scris generalului Coandă, președintele Comisiei Încoronării, următoarea depeșă: „Am onoarea a vă comunica,

... și colț cu fotografii de familie

că Majestatea Sa Regina vă autoriză a primi cantitatea necesară de aur făuririi Coroanei Majestății Sale și vă roagă a exprima domnului senator Alexe Pocol mulțumirile sale pentru sentimentele sale leale și delicate pentru Augusta Sa persoană și pline de devotament pentru Tron și Țară.” Scrisoarea era semnată de N. Mișu, ministrul Casei Regale.

La rândul său, generalul Coandă i-a scris lui Pokol: „Domnule senator, aurul ce ați oferit pentru făurirea Coroanei M.S. Regina aur scos, precum o spuneți în mod atât de elocințe, din pântecile munților Ardealului liberați de oștile românești – și mai cu seamă expresiunea sentimentelor cu cari însoțiți darul Dv. au mișcat în mod deosebit pe M.S. Regina, care a binevoit să însărcineze pe d. Ministru al Curții Regale să vă mulțumească. La înaltele mulțumiri regale, Comisiunea Încoronării adaugă viile sale felicitări pentru gestul frumos și patriotic ce ați făcut”.

După încoronare, (*Magazin istoric*, nr. 12/2003) Regina Maria l-a primit pe Alexiu Pocol într-o audiență pentru a-i mulțumi personal, iar Ionel Brătianu, la vederea acestuia, se spune că a exclamat „Măi Pocol, dacă toți ardelenii ar fi ca tine!”

Alexiu Pocol a murit la vârsta de 63 de ani, în 1935, la Budapesta, într-un sanatoriu. Doar doi dintre cei șase copii ai săi au ajuns la maturitate: Inocențiu (1896-1934) și Melania (1900-1987).

Astăzi, nimic nu mai amintește de acest personaj în orașul Baia Mare, iar vestitul său conac, cândva poleit cu aur, a devenit o ruină. ■

Regina Maria purtând coroana de aur

În anul 1933, Alexandru Bogdan, redactorul Revistei Ilustrate de la Cluj, se interesa de soarta lui Alexiu Pocol (Pocol) din Lozna Mare. Prezenta viața fabuloasă a acestuia, norocul care îi ieșise în cale atunci când descoperise aur pe Valea Borcutului, relațiile sale cu politicienii, oamenii de cultură, prinții și prințesele vremii, dar și decăderea sa.

Maria, Alexiu Pocol și conacul poleit cu aur...

UN MECENA BĂIMĂREAN ȘI COROANA REGINEI MARIA

Dr. ROBERT TÖKÖLYI

Alexiu Pocol s-a născut în 1871, în localitatea Letca, județul Sălaj. A urmat cursurile Preparandiei din Blaj și pe cele ale Preparandiei din Sighetu Marmației, fiind vorbitor de maghiară și germană. A fost învățător la Școala Primară Greco-Catolică din Baia Mare (1891-1892), după care la Școala Primară de pe Valea Borcutului, unde a cunoscut-o pe Maria Mureșan, văduvă cu șase copii. După căsătorie a exploatat mina deținută de soție.

Legende cu privire la modul în care Pocol s-a îmbogățit sunt multe. Conform uneia dintre ele, soția a visat locul în care va descoperi filonul; altele spun că deznădăjduit, Pocol a vrut să-și concedieze lucrătorii, dar aceștia s-au împotrivit, iar după câteva zile au găsit aur.

În preajma anului 1910, mina lui producea sute de kilograme de aur, iar celelalte mine ale zonei doar câteva zeci de

kilograme. Între anii 1903-1904, conacul Pocol, poleit cu aur, a devenit o atracție a zonei, dar și locul de întâlnire a unor personalități aflate în vizită prin Baia Mare. L-a invitat pe Nicolae Iorga în 1906 să viziteze Valea Borcutului, pe Cincinat Pavelescu, în 1905 și 1910, pe prințul Leon Ghica, pe conții François de Roussy și Claude de Fountenelle, ambii consuli ai Franței la București, iar după Marea Unire pe nuniul papal Marmaggio, în 1921, pe generalul Traian Moșoiu, în anul 1922, pe

prințesa Cantacuzino, generalul Petala, doamna Bragadiru, în 1923. Și Take Ionescu a fost oaspetele bogatului băimărean, fiind parlamentar de Baia Mare.

Pocol a ctitorit, în 1907, biserica greco-catolică de pe Valea Borcutului și a sprijinit până la moarte învățământul băimărean.

A fost întemeietor și președinte al filialei din

...astăzi în ruină

Demonstrație contra lui Putin în Ucraina...

să înceteze imixtiunea în Ucraina, sprijinul acordat separatiștilor, care constă chiar în pătrunderea unor unități militare ruse regulate, nu numai un sprijin în arme. Poate exista o autonomie pentru provinciile din est, dar în cadrul statului ucrainean. Cine se atinge de integritatea statului ucrainean va avea război, fie cu NATO în ansamblu, fie cu S.U.A. Rusia are o economie slabă, bazată pe materii prime, al căror preț a scăzut. Rusia are nevoie de ajutor tehnologic și el nu poate veni decât din Occident. Și în perioada războiului rece țevile pentru conductele de gaze au venit din Germania. Nu se spune că americanii au plătit, după prăbușirea U.R.S.S., sume mari de bani atomiștilor ruși ca să nu meargă în Coreea de Nord, în Iran sau în alte zone. Americanii continuă să colaboreze cu rușii. Există deci soluții, dar cu condiția respectării integrității Ucrainei.

– În acest context, ce semnificație capătă baza militară pe care a început să o construiască Putin la 25 km de granița Ucrainei?

– O asemenea măsură sporește tensiunea. Rusia nu este dispusă să folosească armele nucleare deocamdată, așa cum s-a văzut și în momentul puciului din 1991. Baza aceasta este provocarea unui personaj care bravează, căci Federația Rusă este conștientă de superioritatea militară a S.U.A. Sunt greu de înțeles astfel de gesturi și de ce Putin nu este sfătuit de consilieri să renunțe la ele.

Al doilea mare pericol pentru Europa este marea invazie a refugiaților. Se agravează astfel problema Ucrainei. Este greu de înțeles gestul unor state care s-au pronunțat împotriva cotelor de refugiați pe care ar urma să îi primească. După război, România, deși trecea printr-o situație foarte grea, a acceptat să primească câteva zeci de mii de greci refugiați, printre care și mulți copii. Amintesc că Guvernul

român nu era complet comunist, ci existau și liberalii lui Gheorghe Tătărescu...

– I-a primit la ordinul Moscovei, domnule profesor! Nu se poate pune semnul egal între situația de atunci și venirea musulmanilor.

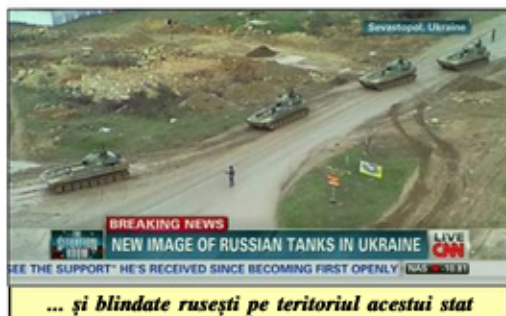
– Știți sigur acest lucru, aveți vreo dovadă? Românii, ca toți oamenii, au multe păcate, poate, dar sunt în general generoși și toleranți. Acești musulmani sunt supravegheați și faptul că unii pot comite atentate rămâne un risc, chiar dacă nu ar veni acești imigranți. Ați văzut ce s-a întâmplat în S.U.A., statul cel mai puternic din lume.

– Da, dar atunci au fost 20.000 de greci și s-au oprit. În cazul acesta nu știe nimeni când se va opri fenomenul. Și, în plus, nu avem de a face doar cu refugiați dintr-o zonă de conflict. Vin și asiatici, și africani, nu are nimeni un control asupra lor, nu știe nimeni câți sunt refugiați din cauza războiului și câți sunt în căutarea unei vieți mai bune.

– Am să vă dau exemplul Germaniei de după război. Au venit atunci din est câteva milioane de oameni goi și flămânzi, iar jumătatea occidentală a Germaniei, deși distrusă de război, i-a putut primi. Actuala Germanie are o populație îmbătrânită, cei care vin sunt în majoritate tineri. Pentru Germania este și o reînnoire biologică...

– Va mai fi aceeași Germanie? Va rămâne o țară creștină? Vor renunța ei la islam?

– Nu, dar vor învăța limba germană. Există deja trei milioane de turci în Germania, dar nu sunt teroriști. Au mai fost tentative de a-și impune regulile lor de drept, dar fără succes. Nu este un fenomen de masă. Nu trebuie să își lepede credința, dar vor deveni vorbitori de limba germană. Avem deja intelectuali de origine turcă care s-au integrat în societatea

A doua mare provocare pentru Europa, după situația din Ucraina: valul de imigranți

EUROPA ÎNTE PROBLEMA UCRAINEANĂ ȘI CEA A MIGRAȚIEI

Publicam, anul trecut, în numărul din luna noiembrie, un text al domnului profesor VLADIMIR ILIESCU despre geneza problemei ucrainene. Domnia sa ne-a vizitat la redacție în luna septembrie, prilej pentru o discuție despre evoluția acestei probleme în ultimul an și complicațiile generate de marea migrație care afectează continentul nostru.

– Problema ucraineană, așa cum am încercat să arăt acum un an, a devenit mai gravă pentru că indirect se alătură invaziei de refugiați din continentul asiatic și se profilează ca un posibil declanșator de război, în care adversarul NATO ar fi Rusia condusă de Vladimir Putin. Măsurile luate de Rusia și contramăsurile Comunității Europene și ale NATO – sancțiunile economice și întărirea capacității de reacție militară în Estul Europei – au agravat criza. Când se adună prea multe arme la un loc, apare pericolul să se descarce, fie și accidental. Problema refugiaților, o invazie de masă, solicită în plus economiile tuturor țărilor U.E. Oferta doamnei Merkel de a primi un număr impresionant de refugiați va avea un mare impact asupra economiei Germaniei. La fel va fi și în cazul celorlalte țări membre și asta se întâmplă în condițiile pericolului declanșării unui război la granițele U.E. Este o situație gravă din punct de vedere juridic și uman și foarte periculoasă din punct de vedere politic.

– Este foarte frumoasă invitația doamnei Merkel, dar după ce au intrat

în Germania vreo 12.000 de refugiați, s-a închis granița.

– Nu, nu se mai dă drumul dintr-o dată. Nu este o contradicție, nu este posibil ca un politician german să spună ceva și să facă altceva. Plus că au descoperit la Stuttgart un terorist. Germanii sunt foarte organizați.

Care ar fi soluțiile posibile pentru rezolvarea problemei? Nici NATO, nici Ucraina nu au intenții ostile față de Rusia. Occidentul a „înghițit” încălcarea acordului de la Helsinki, care asigura noile frontiere ale U.R.S.S. – obținute printr-un târg între doi criminali, Stalin și Hitler, în 1939 –, asigurând în schimb pacea în Europa. Deci, ce mai putea să își dorească urmașa U.R.S.S.? Crimeea nu era o provincie năpăstuită, flota ucraineană încetase să mai existe, baza de la Sevastopol era închiriată Rusiei, iar vorbitorii de rusă din Crimeea nu erau doar ruși, ci și ucraineni și tătari. Nu exista niciun pericol pentru vorbitorii de rusă. Ceea ce afirmă posturile rusești este propagandă.

Acum, apărând problema refugiaților, în mass-media nu se mai discută despre Crimeea și încălcarea clauzei de la Helsinki. Dar trebuie

SURSELE NUVELEI „ALEXANDRU LĂPUȘNEANU“

Autorul...

Alexandru Lăpușneanu – considerată opera de căpetenie a lui Constantin (Costache) Negruzzi (1808-1868) – este o nuvelă istorică, publicată în 1840, la Iași, în *Dacia Literară*, la rubrica „Scene istorice din cronicile Moldaviei”. Romantică prin subiect, clasică prin compoziție, opera îl are ca personaj principal pe stolnicul Petre, devenit domn al Moldovei sub numele de Alexandru Lăpușneanu, între anii 1552-1561 și 1564-1568.

... și eroul scrierii sale

El a fost detronat de Despot Vodă, în 1561, dar a revenit în 1564, înlăturându-l pe Ștefan Tomșa (1563-1564) după un sângeros război, dar, în același timp, cumpărându-și de la otomani tronul cu mari sume de bani. Pentru a se răzbuna pe boierii ce l-au trădat în prima domnie, i-a invitat la un ospăț, unde au fost măcelăriți. Episodul apare și în nuvela lui Negruzzi, într-o scenă în care domnul admiră, satisfăcut, piramida ridicată din capetele boierilor uciși.

Moartea sa este încă învăluită în mister. Se știe că domnul a zăcut multă vreme la pat, cu frisoane și febră. A cerut ca în locul său să fie numit domn fiul său, Bogdan, domnitorul călugărindu-se apoi sub numele Pahomie. Există suspiciuni că boierii l-ar fi otrăvit, probabil cu acordul familiei sale, tocmai pentru a preveni o eventuală însănătoșire și reluarea domniei sale crude.

ANDREI POGĂCIAȘ

Sursele nuvelei (având acțiunea plasată în a doua domnie a lui Lăpușneanu), menționate de toți criticii literari, au fost identificate de cercetători în două scene cuprinse în *Letopisețul Țării Moldovei*, al lui Grigore Ureche, și *Letopisețul* lui Miron Costin. Autorul nu a intenționat să redea exact un episod istoric din trecut, ci a combinat sursele, pentru a realiza o lucrare literară, pornind de la episoade istorice. Cronicile nefiind publicate, Negruzzi a avut cu siguranță acces direct la manuscrise.

Trebuie menționată în premieră și o a treia lucrare, ce ar putea să fi constituit o altă sursă de inspirație pentru Negruzzi și al său *Lăpușneanu*. Din păcate, istoria românilor conține multe exemple de astfel de masacre, conspirații și asasinat în masă, însuși Ureche trăgând concluzia amară: „Pre Moldova ieste acest obicei de pier fără de număr, fără de judecată, fără de leac de vină, [...] și de acesta noroc Moldova nu scapă, că mai mulți sântu de le ieste drag a vărsa sânge nevinovat”.

germană perfect și familiile lor nu i-au putut împiedica să facă acest lucru.

S-ar putea să greșesc, dar exprim opinia unui om cu o mare experiență de viață, anul viitor împlinesc 90 de ani. Cred că pot face pronosticuri apropiate de ceea ce se va întâmpla, căci nimeni nu este Dumnezeu să ghicească exact. Pot apărea mulți factori care să schimbe lucrurile. Germania este o societate mult îmbătrânită. Marea majoritate a turcilor s-au comportat foarte bine și nimeni nu vrea să îi creștineze cu forța. Eu rămân un optimist moderat, de tip englez. Sigur vor fi greutăți, dar numai Germania are capacitatea economică, tehnică și organizatorică pentru a le face față.

Cine vrea să înțeleagă fenomenul prăbușirii Rusiei să vadă filmul *Gorki Park*, realizat de un american care a trăit un an în Rusia.

– Dumneavoastră ați vorbit despre interesul Germaniei în a-i primi pe refugiați, nu despre o rațiune umanitară.

– Pretexte se găsesc suficiente. Desigur că a existat un interes, altfel aspectul umanitar se restrângea. Polonia a afirmat deja că nu primește decât creștini și nu ai ce să faci dacă un popor întreg se opune. Afară de asta, ei au problema ucraineană, de unde vor mai veni refugiați.

– Deci Germania este interesată să îi primească, este convinsă că va reuși să-i integreze, că în final va rămâne aceeași Germanie pe care o știm cu toții.

– Există deja trei milioane de turci, vor mai fi câteva milioane de musulmani, dar asta nu va schimba lucrurile într-o țară de 80 milioane de locuitori.

– Dar Germania are dreptul să impună interesul ei celorlalți membri ai Uniunii Europene?

O imagine tot mai des întâlnită

Toți se consideră germani

– Dar ea nu impune. Dacă ceilalți membri vor ajutoare de la U.E. – și Germania este principalul contributor la fondurile europene –, trebuie să rămână alături de Uniunea Europeană. Avem exemplul Greciei, care a mințit Europa, furnizând cifre false, iar Europa a primit-o în U.E., deși nu îndeplinea condițiile, și acum a salvat-o de la faliment. Grecia are miliarđari care au furat banii Europei și acum refuză să contribuie la salvarea țării lor și trebuie să vină Europa să-i salveze. S-au dat miliarde din nou și nu se știe dacă Grecia va reduce numărul funcționarilor de stat sau va recurge la impozitarea averilor bisericești. În același timp, grecii o compară pe Angela Merkel cu Hitler. Însă doamna Merkel, care are un doctorat în fizică, practică politica de mult, ca fiică de pastor și fost supus al unui stat totalitar.

– Din ceea ce spuneți dumneavoastră, Germania devine Europa. Ce mai rămâne din Uniunea Europeană?

Eu văd că Germania s-a înțeles foarte bine cu Franța și lor li s-au alăturat și Italia, și Spania...

– Da, dar Uniunea Europeană presupunea totuși un alt principiu, nu două state care se înțeleg și impun celorlalți ce să facă.

– În orice coaliție există parteneri mai puternici și alții mai slabi. Dacă Germania ar impune o măsură greșită, ar fi o problemă. Dar ea impune niște reguli care sunt menite să mențină bunăstarea europenilor, forța euro, care se află în concurență cu dolarul sau cu alte monete. Germania poate să asimileze acești refugiați și are experiența de după război, când, în condiții economice mult mai grele, a reușit acest lucru. Eu rămân un optimist.

**A consemnat
Dorin MATEI**

Ioan Callimachi

Letopisețul lui Miron Costin

O altă sursă de inspirație pentru Negruzzi a fost și cronica lui Miron Costin, unde era descris foarte amănunțit un episod violent din secolul al XVII-lea. În 1631, boierul Batiște Veveli era sfetnicul și apropiatul noului domn Alexandru Iliaș și unul dintre artizanii venirii pe tronul Moldovei. Domnul, la a doua domnie, își pusese în gând să se răzbune pe o parte dintre boieri, printre care se afla și Vasile Lupu, viitorul domn, și să-i omoare. Intenția domnului a fost divulgată de către un apropiat, Costantin Aseni, „cum în dzua de Paști era să-i omoară, cu sfatul lui Batiște. Deci și boierii îmbla toți cu paza vieții“. Mai mult chiar, nu au așteptat mult și s-au pus de acord pentru a răscula țara, „care hierbându în greutate și în netocmele“, s-a pus în mișcare, sub comanda lui Vasile Lupu. Costin prezintă o imagine ciudată, de frăție *ad-hoc* între boieri și țărani „și atâta mulțime s-au strânsu den toate părțile, cât nu încăpea în târgu“, pentru a-i căuta pe grecii ce sprijineau domnia. Vasile Lupu i-a

Coperta ediției Letopisețului Moldovei (1733-1774), scris de Enaki Kogălniceanu și publicat de urmașul Mihail

transmis situația domnitorului, care ar fi replicat: „Dacă să rădică pre greci, pre mine să rădică“. Speriat de mulțime, dar și de urmările ce le-ar fi avut o replică violentă, domnul nu a întreprins nimic, ci a încercat să se retragă, în afara Iașului, probabil la o mănăstire fortificată, alături de familie și câțiva apropiați. Aflați în fruntea mulțimii dezlănțuite, care îl acuza acum și pe Vasile Lupu că ar fi din familie de greci (un os aruncat din mulțime l-ar fi și lovit pe acesta în cap), boierii au încercat să o tempereze, ca lucrurile să nu degenereze într-o răscoală în care ar fi putut pieri și ei. Aproape de Mănăstirea Frumoasa, domnul a fost înconjurat de gloata ce striga: „Dă-ne, doamne, pre greci!“. Printre vociferări, înjurături și amenințări, „acolo au strigatu pre Batiște, să le dea, carele era tot aproape de Alexandru-vodă, văzând strigarea pe sine“. Urmarea a fost simplă și naturală – Alexandru Iliaș, fiindcă „nu sta domnia de grija lui, ce de grija sa“, i-a poruncit lui Batiște să se depărteze de alai. „Și așa l-au apucat și l-au dat pe mâna țăranilor. Nespusă vrăjmășia a prostimei! Și așa, fără de nice o milă, de viu, cu topoară l-au făcut fărâme“.

Profitând de moment, boierii l-au scos și pe domn din mulțime, împreună cu alaiul, și i-au dat escortă armată până la Galați, de unde a luat drumul Istanbulului.

Doamna Roxanda

„Ragialii [finalii demnitari ai Porții – n.n.] iubesc banii; ajutorul și favoarea lor, domnii îl cumpără cu bani, boerii dau bani, ca să oboare pre domni; și de unde stoaare ast nămol de aur? Din sudoarea poporului ce geme sub împilarea despotismului și a aristocrației!”

(Constantin Negruzzi,
Scrisori la un prieten.
Scrisoarea a XIX-a: Ochire
retrospectivă, iunie 1845)

Chipul lui Despot Vodă,
pe moneda bătută de el

Letopisețul lui Ureche

Nuvela urmează firul epic al expunerilor din cronica lui Grigore Ureche. În 1552, vornicul Moțoc a fost unul dintre cei care l-au sprijinit pe Alexandru Lăpușneanu să ocupe tronul Moldovei, capturându-l pe nefericitul domn, proaspăt ales de o parte a boierilor, Ioan Joldea. Predecesorul lui Joldea, Ștefan al VI-lea Rareș (1551-1552), fusese căsărit de boieri, care, în tabără, noaptea, „au tăiat ațele cortului asupra lui Ștefan vodă și cu multe rane pătrunzându-l, [acesta – n.n.] au murit”.

O moarte asemănătoare a avut-o și Despot-Vodă, în 1563, după ce s-a predat noului domn, Tomșa. Acesta din urmă „l-au lovit cu buzduganul și decii toată oastea s-au lăsat la dânsul, unde acoperindu-l mulțimea, cu multe rane i-au pătruns trupul. Și așa au fost sfârșitul lui Dispot vodă”.

Mottoul primului capitol al nuvelei este aproape identic cu un rând din cronica lui Ureche. Solii trimiși de domnitorul Tomșa lui Lăpușneanu, la intrarea în țară, pentru a ocupa tronul a doua oară, la somația de a se întoarce înapoi de unde a venit, au primit următorul răspuns: „zic să le fi zis Alexandru vodă: – De nu mă vor, eu îi voi pre ei și de nu mă iubesc, eu îi iubesc pre dâșii și tot voi merge, ori cu voce, ori fără voce”.

Tomșa, părăsit de o parte dintre boieri, atacat, din est, de tătari, și din sud de otomani alături de trupele lui Lăpușneanu, s-a văzut nevoit să fugă în Polonia, la Liov, însoțit de vornicul Moțoc, postelnicul Veveriță și spătarul Spanciog. La cererea lui Lăpușneanu, dar

existând se pare și alte motive mai vechi, polonezii i-au executat pe cei patru. Așadar, Moțoc nu s-a putut afla alături de Lăpușneanu în a doua sa domnie, strict din punct de vedere istoric, ci doar ca un personaj literar, în imaginația lui Negruzzi.

Masacrarea boierilor a reprezentat un lucru necesar pentru consolidarea domniei. După ce dușmanii din afară au fost eliminați, noul domn a vrut „să să curățască și de vrăjmașii săi cei din casă”, pe care îi bănuia că îl trădaseră. Ureche a descris foarte succint evenimentul masacrului de la Curte. Domnul și-a instruit mercenarii străini, i-a poziționat în diferite cotloane, astfel că, atunci când boierii au intrat „fără nicio grijă și de primejdie ca accia negândindu-să”, „slujitorii, după învățătura ce au avut, închis-au poarta și ca niște lupi într-o turmă fără de niciun păstor, au intrat într-înșii, de-i snopii și-i junghii, nu numai boierii, ce și slujitorii. Nici alegea pe cei vinovați, ci unul ca altul îi puneau suptu sabie, cădea mulțime, dipre zăbrele sării afară, de-și frângiia picioarele. Și au perit atunci 47 de boieri, fără altă curte, ce nu s-au băgat în samă”. Piramida de capete rămâne licența artistică a lui Negruzzi...

Finalul nuvelei este, de asemenea, inspirat din cronica lui Ureche, chiar și mottoul fiind preluat de acolo. La cererea lui Lăpușneanu, pe patul de moarte, preoții ce îl vegheau l-au călugărit, dându-i numele Pahomie. Revenindu-și din leșin, „daca s-au trezit și s-a văzut călugăr, zic să fie zis că de se va scula, va popi și el pre unii”. Replica i-a determinat imediat pe cei din jur să îl „ajute” să moară – a fost otrăvit, cu aprobarea doamnei Roxanda.

Prezidiul unei adunări din anii '50
(cu Mihail Sadoveanu și Gheorghiu-Dej),
închinat prieteniei româno-sovietice
(Fototeca online a comunismului, cota 129/1951)

Exclusivitate

ECOURILE DECLARAȚIEI DIN APRILIE ÎN ARHIVELE RUSEȘTI

ANNA GLADIȘOVA
(Moscova)

Punctul culminant al divergențelor apărute între Partidul Comunist Român și cel sovietic la sfârșitul anilor 1950 și începutul anilor 1960 – în primul rând, legate de colaborarea economică din cadrul C.A.E.R. – l-a constituit adoptarea Declarației cu privire la poziția P.M.R. în problemele mișcării comuniste și muncitorești internaționale, care oglindea noile principii ale cursului luat de politica externă a României. Publicarea documentului a fost însoțită, în întreaga țară, de o uriașă muncă politică de partid, în ministere, în diferite departamente și organizații obștești, care a avut drept rezultat, în special, schimbarea atitudinii societății românești față de cetățenii sovietici. Campania a generat printre români teama de a fi supuși unor sancțiuni pentru contacte cu prieteni, colegi, cunoscuți din Uniunea Sovietică, ceea ce a condus la răcirea legăturilor dintre cele două popoare, dar chiar și de la persoană la persoană.

O privire asupra acestor schimbări, după aprilie 1964, ne oferă câteva fragmente din două documente pe care le propunem cititorilor. Le-am găsit în Arhiva de Stat de istorie contemporană a Rusiei (între 1991 și 1999 Centrul de păstrare a documentației contemporane), constituită pe baza fostei arhive de partid a P.C.(b)U.S./P.C.U.S. în 1991. Între registrele secției pentru probleme generale a C.C. al P.C.U.S. există rapoartele a doi cetățeni sovietici privind șederea lor în România în 1964, respectiv, 1965, scrise spre a fi aduse la cunoștința C.C. al P.C.U.S. Autorul unuia dintre rapoarte, Natalia Rovnaia, era redactor principal al Redacției Principale Țări Socialiste din cadrul Agenției de Presă „Novosti” (în 1991 reorganizată ca „RIA Novosti”), APN, care a fost la București într-o vizită de lucru între 11 și 20 mai 1964, participând la a doua Conferință sindicală internațională cu privire la problemele femeilor muncitoare.

Cealaltă notă îl are ca autor pe mareșalul de aviație al U.R.S.S. A.E. Golovanov, aflat la odihnă în România în vara anului 1965, și este adresată fostului ambasador sovietic la București între 1955 și 1961, general A.A. Epișev. Documentul a fost menționat și în volumul domnului Vasile Buga Pe muchie de cuțit. Relațiile româno-sovietice. 1965-1989.

Ambii autori își exprimă extrema neliniște privind răcirea relațiilor sovieto-române și, de la diferite niveluri ale informării lor, comentează situația din România și evocă impresiile lor personale despre cele văzute.

Letopisețul lui Enaki Kogălniceanu

Lucrare aproape deloc cunoscută, *Letopisețul Moldovei (1733-1774)* al lui Enaki Kogălniceanu, aflat în arhiva familiei a fost publicat de Mihail Kogălniceanu, urmașul cronicarului, pentru prima oară, în anii '40-'50 ai secolului al XIX-lea. Ca prieten apropiat al lui Kogălniceanu, Negruzzi ar fi putut avea acces direct la manuscris. Fără a avea o absolută certitudine asupra faptului, un episod din *Cronică* ar putea să se numere ca sursă pentru episodul uciderii lui Moțoc, similaritățile fiind evidente.

Boierul Stavaraki a fost numit baș-capuche-haie a Moldovei, imediat după numirea ca domn a lui Ioan Teodor Callimachi (1758-1761). A devenit creditorul domnului, pentru a-și putea achita față de otomani numirea în domnie. Țara se refăcea după o cruntă invazie tătară, ce afectase inclusiv tributul datorat Porții. La două luni după ajungerea lui Callimachi la Iași, a sosit de urgență și Stavaraki, pentru a prelua greaua sarcină de a face rost de bani atât pentru vistierie, care era goală, cât și pentru domn, care îi datora bani, dar și pentru sine! Stavaraki a pus biruri grele, inclusiv boierilor și mănăstirilor, taxând și activitățile ce nu fuseseră impozitate înainte.

A obținut de la Poartă un firman cu poruncă de surghiun pentru boierii considerați incomozi, vestea fiindu-le transmisă când erau toți adunați, de față fiind și doi ceauși ai sultanului, sosiți pe ascuns. În loc de simplu surghiun, boierii de pe listă – practic, marii boieri din Divanul țării – au fost puși în lanțuri după trecerea Prutului, duși hanului tătar și, de acolo, întemnițați la Yenikale, în Crimeea.

Boierii rămași la Iași au aflat despre trădarea lui Stăvăraki și au conspirat să „strice acestu obicei scârnavu”. În mare taină, au stabilit să răscoale mulțimea în timpul viitorului iarmaroc. Evenimentele au fost descrise cu mult har de Enaki: „s-au strâns mulțime de norod, care cred că nu s-a mai strâns altă dată la alt

iarmaroc; și trecând câteva ceasuri din zi, după ce s-au cinstit toți cu beuturi, a intrat o vrajbă în ei, îndemnându-se cu toții, zicând: «Plecați la Curte, să vedem pe cine avem domn!»». Câteva mii de țărani, boieri, plus mitropolitul, s-au îndreptat spre Curte, în dangătele clopotelor Bisericii Trei Ierarhi, și au înconjurat Curtea Domnească, îndemnându-l pe mitropolit să meargă în fața lui Callimachi „despre partea țării, să-i spuie că cer pe Stavaraki să li-l dea; iară de nu-l va da, nu va rămâne niciunul cu viață. Stavaraki însă a pus de au încuiat porțile”, le-a blocat cu care de lemne și a rânduit soldații Curții, cu armele de foc pregătite. Au pus și trei tunuri, orientate înspre poartă, „iară spătarul se gătea de drumu. Atunce prostimea striga cu toții: «Să ne dați pe Stavaraki!»». Mulțimea a spart poarta și a năvălit în curte, dar „au ieșit arnăuții de prin odăile lor și au început a da norodul afară împrăștiindu-l cu săbiile scoase, și slobozind tunurile au omorât vreo doi oameni”. Deghizat în turc, Stavaraki a reușit să fugă din Iași, la Istanbul. A ajuns capuche-haie a Țării Românești, dar, pentru alte abuzuri, a fost executat la porunca sultanului, peste câțiva ani.

Acestea ar fi, așadar, cele trei surse de inspirație pentru nuvela lui Negruzzi. Pe lângă valoarea literar-istorică a cronicilor amintite, din cele de mai sus apare foarte clar un model al relațiilor de putere și de manipulare la nivel înalt, observat atât de fin de Negruzzi, și repetat în istoria românească până în zilele noastre. În principiu, există trei elemente principale: domnul care vrea să-și întărească puterea personală, un aghiotant care îl sprijină de la început, devine mâna dreaptă a domnitorului, se ocupă de treburile financiare și politice murdare ale acestuia, dar este sacrificat

fără întârziere când intervine în forță al treilea element - mulțimea dezlănțuită, stărnită de „opozitie”. O dată satisfăcută setea de sânge a „prostimii”, sistemul își continuă existența, cu alți oameni în posturi, pentru a relua astfel de episoade la anumite intervale de timp. ■

Extrem de deprimată, cu lacrimi în ochi, S. Filip mi-a spus că pentru a nu avea neplăceri ea și familia ei, se vede în imposibilitatea de a se mai întâlni cu mine și alți tovarăși sovietici, de a mai purta corespondență cu prieteni din Uniunea Sovietică.

De-acum încolo să nu te miri, a adăugat ea, că vechii tăi prieteni n-or să vrea să te mai întâlnească. Situația este de așa natură, încât nu știm ce ni se poate întâmpla de pe urma întâlnirilor cu prietenii sovietici. Nu te simți jignită dacă nu se va mai întâlni cu tine prietenul nostru comun Minei [redactor șef al săptămânalului *Veac Nou*, organ al A.R.L.U.S.-ului – nota N. Rodnaia], el și revista lui atâră de un fir de păr. [...]

La *Contemporanul* [la discuții] au participat Constantin Silvestru, membru al Colegiului de redacție, și o colaboratoare a secției externe, Colette Corbu. Ambii mi-au spus că m-au căutat îndelung (deși știau perfect și hotelul, și numărul meu de telefon) și și-au exprimat regretul că mă văd abia în ultima zi a șederii mele în oraș [...]

La remarcă mea că în ultimul timp legăturile noastre au slăbit, C. Corbu a răspuns că acum la *Contemporanul* se acordă foarte mult spațiu problemelor interne și de aceea s-a micșorat numărul cererilor adresate APN [...]

Despre dificultățile de a lucra cu Agerpresul l-am auzit vorbind și pe șeful secției țări

La Congresul al IX-lea al P.C.R., din iulie 1965, Nicolae Ceaușescu și doi invitați din partea partidelor frățești: Deng Xiaoping (P.C.Chinez), în stânga, și Leonid I. Brejnev (P.C.U.S.); Fototeca online a comunismului, cota 30/1965

socialiste de la revista *Lumea*, S. Verona. El însuși fost colaborator Agerpres, mi-a declarat deschis că pur și simplu nu vrea să aibă de-a face cu agenția lui, pentru că „la ei nu găsești niciodată nimic și de la ei nu primești niciodată nimic“.

S. Verona a mulțumit APN pentru materialele ce sosesc la *Lumea* la cererea redacției și din inițiativa APN. Adevărat că a adăugat că „nu din vina redacției, uneori ele nu apar în paginile revistei“.

S. Verona a rugat să continuăm să trimitem la *Lumea* articole științifice, reportaje interesante și materiale cu caracter de cultură generală. El consideră, de pildă, foarte reușite trei studii, primite recent de la APN, ale lui Hromov despre Antarctida, și a asigurat că ele vor fi publicate, într-o formă prescurtată, în revistă. [...]

În ciuda faptului că le-am amintit de multe ori, funcționarii C.C. al Sindicatelor R.P.R. nu au aranjat vizita mea la redacția săptămânalului *Veac Nou* și la revista *Narod-*

naia Rumînia, explicând aceasta prin aceea că nu pot găsi la redacție pe tovarășii respectivi. Când am telefonat personal la *Veac Nou*, unde am spus că vreau să transmit o selecție de fotografii color pregătite de APN la cererea revistei, o colaboratoare din redacție mi-a promis că va comunica redactorului șef N. Minei. Iar a doua zi această colaboratoare m-a sunat la hotel și m-a rugat să las pachetul de fotografii la

poartă, spunându-mi că tov. Minei este ocupat câteva zile cu niște ședințe. A fost un refuz clar al vizitei mele în redacție. Redactorul-șef de la *Narodnaia Rumînia*, N. Moraru (este și directorul publicațiilor în limbi străine, inclusiv în limba rusă), pe care îl cunosc de peste zece ani, mi-a spus deschis la telefon că fără un telefon oficial nu se poate întâlni cu mine [...]

După cum am aflat, în acest an în România s-a anulat Luna prieteniei româno-sovietice, care se desfășura anual, începând din 1946. Marea vitrină foto a A.R.L.U.S. din centrul Bucureștiului, unde înaintea erau expuse permanent fotografii despre U.R.S.S., este ocupată acum cu materiale românești.

După ce au dărâmat clădirea în care a funcționat magazinul „Cartea rusă“, diferite publicații sovietice se vând alături de altă literatură străină, numai în magazinul „Cartea universală“.

S-a restrâns în mare măsură activitatea Institutului științific româno-sovietic, el a deve-

Exemplarul 1 Secret
17 VI 1964
Tovarășului Burkov B.S.

[...] Românii s-au străduit vizibil să nu manifeste niciun fel de atitudine față de ce se discuta la conferință. Dacă la tribună cineva și-a exprimat sprijinul față de politica externă pașnică a Uniunii Sovietice sau a dat replică atacurilor calomnioase ale delegației chineze sau ale altora, românii au lăsat impresia că nu au auzit nimic și nu au văzut nimic. Nici după cuvântarea șefei delegației sovietice, secretară a Consiliului Central al Sindicatelor din U.R.S.S., T.N. Nikolaevna, n-au aplaudat deloc. În pauzele dintre ședințe unii delegați, exprimând astfel solidaritatea cu delegația sovietică, s-au strâns în jurul nostru, au cântat cântece populare sovietice, cubaneze, italienești, franțuzești. Când au cântat *Internaționala*, chiar și delegația chineză s-a ridicat și a cântat cu toată lumea. Delegația română și toți românii prezenți în sală au rămas așezați și cu apă în gură. Una dintre delegatele noastre s-a adresat unei fete din România care stătea mai în față, întrebând-o de ce nu cântă și ei, iar aceasta, încurcată, a răspuns că „ei nu știu cuvintele și nu pot cânta“.

La conferință au fost mulți români pe care îi cunosc de mulți ani: Stana Drăgoi, care a lucrat înainte în aparatul C.C. al P.M.R., iar acum este secretara Federației Internaționale a Sindicatelor; Stela Moghioroș, directorul general adjunct al Agerpres; Ofeția Manole, fostă vicepreședintă a Consiliului General al Asociației Române pentru

Stela Moghioroș,
director general adjunct
al Agerpres, o veche cunoștință
a Nataliei Kovnaia

Legături de Prietenie cu Uniunea Sovietică (A.R.L.U.S.); Sandra Rangheț, secretară a Comitetului de Apărare a Păcii din R.P.R.; un membru al redacției ziarului *Munca*, Feder, și alții. Dintre toți numai Sandra Rangheț a venit la mine și, sub privirile mirate ale tovarășilor ei, m-a sărutat.

Restul, în cursul celor câteva zile, au lăsat impresia că nu mă văd, iar când se întâmpla să ne trezim față în față, salutau și nu știau cum să se îndepărteze mai repede. Aceasta nu era manifestarea unei atitudini neprietenoase față de mine personal. Despre aceeași comportare, în ultima vreme, din partea românilor față de tovarăși bine cunoscuți lor din Uniunea Sovietică, mi-au vorbit corespondenții ai TASS, ai *Pravdei*, *Izvestiei*. Români care nu o dată au fost în Uniunea Sovietică, care înainte primeau cu mare bucurie la ei acasă pe tovarășii sovietici se eschivau acum de la orice întâlniri și discuții cu tovarăși sovietici pe care îi cunoșteau. Era cu siguranță rezultatul unor anumite „dispoziții“ din partea unor organizații sus-puse, iar abaterea de la ele ar fi atras

după sine neplăceri pentru cei care le-ar fi „încălcat“.

Trebuie să spun că în timpul unor discuții cu oameni de pe stradă, la cinematograful, în magazine, cu personalul de descoperire al hotelului nu am simțit nicio modificare radicală față de oamenii sovietici. „Campaia“ vine de sus și probabil mulți încă nu știu despre ea.

După cum am aflat, în acest timp la București se desfășurau așa-numitele adunări cu „activul“, unde se dezbătea *Declarația* [...] Mi-a relatat despre una dintre aceste ședințe cu „activul“ de la Comitetul de Stat pentru Cultură și Artă al R.P.R. o bună cunoștință a mea, care răspunde de activitatea literară a teatrului bucureștean „Giulești“, dramaturgul și traducătoarea Sonia Filip. S. Filip nu a fost prezentă la acest „activ“, dar i-au transmis colegii de muncă ce a fost acolo. După cum mi-a spus ea, au fost convocați nu numai activiștii din aparat, ci și funcționari din domeniul culturii pe București. De la tribuna acestei „adunări“ s-a declarat că „România nu are ce învăța de la Uniunea Sovietică“, că ea „are drumul ei“. S-au făcut publice numele aspiranților și studenților aflați la studii în U.R.S.S. și care deveniseră, chipurile, „spioni în folosul Uniunii Sovietice“.

Cel care i-a povestit Soniei Filip despre această adunare i-a spus în față: „Timpul tău a trecut“ (cu referire la faptul că ea era o prietenă a Uniunii Sovietice, a lucrat mult cu delegațiile sovietice, a tradus în limba română multe piese și cărți sovietice și avea legături strânse de prietenie cu mulți oameni de cultură sovietici).

tov. Brejnev ar trebui să o cunoască –, deși, dacă ar fi cunoscut-o, altul ar fi fost cuvântul său la congres.

Totodată, în același context, și-au exprimat oficial indignarea față de Hrușciiov, care, după cum spuneau ei, este principalul vinovat pentru atitudinea anormală a C.C. al partidului român față de P.C.U.S. și statul sovietic și mi-au mărturisit temerile lor că continuarea unei asemenea atitudini va accentua și adânci disprețul din partea conducerii C.C. al partidului român față de C.C. al P.C.U.S. și statul sovietic.

La mirarea și îndoiala mea cu privire la cele exprimate de tovarășii români, aceștia au răspuns că ne vom mira în continuare și mai mult dacă or să ne spună că după Apelul C.C. al P.C.R. adresat C.C. al P.C.U.S. și C.C. al P.C.C., în aprilie 1964, în cadrul organizațiilor de partid din România s-a declanșat o campanie deschisă împotriva P.C.U.S., iar mulți dintre tovarășii care au învățat la noi și care au o atitudine pozitivă față de noi, sub diferite pretexte, au fost persecutați și chiar excluși din partid.

În aceeași perioadă a fost demolată clădirea cărții sovietice din București, sub pretextul unor lucrări de reconstrucție, s-au redenumit o serie de străzi care purtau numele unor oameni sovietici, de pildă str. Kuibîșev și Popov etc., au fost create condiții de nesuportat românilor căsătoriți cu femei sovietice.

Tot din spusele acestor tovarăși am aflat că se produc instigări de o forță deosebită la unirea Moldovei cu România, care în trecut au fost

Monumentul Eroului Sovietic, pe când se afla în Piața Victoriei

unul și același stat. S-a subliniat că atitudinea deosebit de pozitivă a conducerii române față de cea chineză este urmarea faptului că Mao Zedong a promis să sprijine conducerea română dacă ridică problema Moldovei în fața U.R.S.S. și că punerea unei asemenea probleme nu este deloc exclusă [...]

Ei l-au caracterizat pe Ceaușescu drept un om nesincer față de U.R.S.S. și unul dintre inițiatorii direcți, ai campaniei antisovietice din cadrul partidului comunist român, împreună cu Maurer, pe care ei l-au numit pur și simplu un ticălos.

Păstrându-se la suprafață impresia unei relații reciproce normale cu conducerea C.C. al P.C.U.S., cu declarații privind dorința de a împăca C.C. al P.C.U.S. cu C.C. al P.C.C., în același timp în interiorul Partidului Comunist Român se duce o apăsată muncă de propagandă împotriva P.C.U.S. [...]

Din păcate, trebuie să spun că noi înșine ne-am lovit de multe dintre aceste probleme în timpul vizitei în România. Nu știu cum a ajuns la noi, în limba rusă, Apelul C.C. al P.C.R. adresat C.C. al P.C.U.S. și C.C. al P.C.C. De fapt, ne-am simțit izolați în încercarea de a comunica cu tovarășii militari din partidul român și în aceea de a comunica cu oamenii în întreprinderile industriale, în gospodăriile agricole, pentru că nu ne-au dus nicăieri, nu ne-au arătat nimic, cu excepția unui muzeu de arheologie, a unui acvariu și a muzeului armatei unde ni s-a vorbit despre existența în trecut a unui stat unitar Moldova și România și a unui teatru de music-hall.

Nicăieri și nimeni nu ne-a spus despre faptul că România a putut lua naștere ca republică numai datorită victoriei asupra Germaniei fasciste și că la baza acestei victorii stă armata noastră. Dimpotrivă, lucrurile erau astfel înfățișate, încât lăsau impresia că în 1944 se creaseră condițiile obiective ca poporul român să cucerească puterea și să creeze republica – așa ni s-a spus la muzeu.

Ne-a fost arătat un monument enorm, așezat în fața clădirii Academiei Militare, al armatei române și închinat soldaților români căzuți pentru alungarea misiunii germane din această clădire, dar nu ni s-a amintit nimic despre existența sau nonexistența unui monument închinat soldatului rus, care a eliberat România și a permis crearea republicii.

(Continuare în p. 47)

nit secție a unuia dintre institutele Academiei R.P.R. Institutul de limbă și literatură rusă „Gorki”, care a funcționat ani mulți la București și care pregătea profesori pentru școli și facultăți din România, a devenit acum institut de limbi străine, în cadrul căruia există o secție rusă.

În chioșcurile și magazinele din București este de mult timp greu să cumperi ziare și reviste sovietice. În toată perioada cât am stat eu nu am reușit să mă lămuresc când se pun în vânzare și nu am reușit să procur nici măcar un număr recent al unei publicații centrale de la noi.

Toate aceste aspecte probează o anumită tendință de restrângere a propagandei Uniunii Sovietice în România.

Înainte de a pleca spre Moscova am avut o convorbire la Ambasada U.R.S.S. în România, unde au fost prezenți însărcinatul cu afaceri ad-interim al U.R.S.S. I.A. Iliuhin, consilierul G.N. Starțev, atașatul de presă P.F. Liadov și alți lucrători din Ambasadă. I-am informat despre întâlnirile și discuțiile cu românii și i-am rugat să-mi spună opinia despre posibilitățile largirii activității APN în România.

Fără să precizeze vreun detaliu, tovarășul Iliuhin a spus că la ora actuală în România s-au creat condiții foarte nefavorabile pentru activitatea reprezentanților și reprezentanțelor sovietice. Românii împiedică cea mai

Mareșalul de aviație Aleksandr E. Golovanov (1904-1975; stânga) și destinatarul notei, generalul de armată Aleksei A. Epișev (1908-1985)

mică inițiativă a părții sovietice și chiar nu se pune problema acum să permitem extinderea în România a activității chiar a unei organizații obștești cum este APN. Este un lucru cunoscut că românii au redus semnificativ publicarea în ziarele și revistele lor a materialelor despre Uniunea Sovietică, adesea restrângându-le la o simplă informație. Creșterea numărului de materiale trimise Agerpresului și unor redacții de la diferite publicații nu ar avea niciun rezultat, pentru că românii publică când vor ei și ce socotesc ei necesar. [...]

Ambasada nu poate acum nici să organizeze vitrina foto din propria clădire. În condițiile date, a remarcat tov. Starțev, „ar trebui să punem geamuri zilnic”.

După cum mi-au comunicat tovarășii din Ambasadă, a fost elaborat un plan amănunțit de măsuri pentru aniversarea celor 20 de ani de la eliberarea României. Trebuie folosit prilejul pentru a pregăti câteva articole semnate de reputați oameni de stat sovietici, oameni de cultură și artă, care au vizitat România, și a le pro-

pune unor ziare și reviste românești în ajunul sărbătorii naționale a R.P.R. [...]

Ar trebui ca APN, în opinia lucrătorilor din Ambasadă, să se folosească de schimbul nevalutar și să invite în U.R.S.S. unii colaboratori ai ziarelor și revistelor românești, cei care au colaborat mai activ cu APN, apoi să-și trimită în România oamenii

ei. Aceste contacte personale vor avea o mare importanță [...]

N. Rovnaia

Redactor principal al
Redacției Principale Țări
Socialiste a APN

Nota a fost expediată la C.C. al P.C.U.S., la 17 iunie 1964, de președintele Conducerii agenției de presă Novosti, B. Burkov [fond 5, inv. 30, dosar 453, pp. 65-75]

Șefului Direcției Politice
Principale a Armatei
Sovietice și Flotei Maritime
Militare,
general de armată, tov.
Epișev A.A.

În timpul în care m-am aflat la odihnă în România s-a desfășurat un congres al Partidului Comunist Român [Congresul al IX-lea al P.C.R.]

[...] După cuvântul rostit la congres de tov. Brejnev L.I., diferiți tovarăși români cunosători ai limbii ruse mi-au pus mirări întrebarea dacă tov. Brejnev cunoaște adevărata situație a lucrurilor – și totuși

maiorul magistrat este supus de Nicolae Doicaru unui interogatoriu dur. În fața negațiilor acestuia, Doicaru l-a catalogat drept „bandit” și criminal de război, după care s-a năpustit asupra lui dându-i „opt-zece pumni peste față, piept, ceafă, spărgându-i geamul de la ceas etc.”. După ce s-a „descărcat”, căpitanul Doicaru a ieșit din birou, spunându-le celorlalți doi ofițeri că „pot să-l bată și ei”, lucru pe care aceștia nu l-au făcut. Totuși, prudent, sublocotenentul Mihăilă i-a cerut maiorului ca, în cazul că se întoarce Doicaru, să-i spună că l-a bătut și el!

Conștienți de posibilele implicații ale agresiunii unui ofițer superior al Armatei, investit cu funcția de judecător și locțiitor al președintelui Tribunalului Militar, cei doi au căutat o soluție. Inițial, i-au cerut să scrie o scrisoare familiei, în care să comunice că a încercat să treacă frontiera, dar, în fața refuzului maiorului, s-au mulțumit să obțină o declarație scrisă că „nu a fost bătut la Securitate, că nici nu a fost la Securitate, că nu va raporta la nimeni nimic, iar în caz contrar va fi foarte grav pentru el”. Satisfăcut de „soluția” găsită și convins că magistratul militar va înghiți bătaia încasată fără vreo reclamație, sublocotenentul Mihăilă l-a invitat pe acesta la... un șpriț!

Calculul s-a dovedit eronat, căci maiorul Prisada a sesizat a doua zi, 9 iunie 1949, pe locotenent-colonelul Paul Popescu, de la Centrul de Control Constanța, cerându-i să

informeze Bucureștiul despre cele întâmplate. Deși cu o oarecare întârziere, evenimentul a ajuns la cunoștința ministrului adjunct Marin Jianu și a generalului-locotenent Gh. Pintilie. Acesta din urmă l-a sunat personal pe Doicaru, care a negat că ar fi bătut pe cineva. Pintilie l-a trimis pe căpitanul Mișu Iancu pentru a face o anchetă la Constanța.

Pe parcursul anchetei, căpitanul Iancu a reconstituit detaliat desfășurarea evenimentelor, Doicaru recunoscând cele săvârșite, menționând, totodată, că „în convorbirea telefonică avută cu tov. Director General, general-locotenent Pintilie Gheorghe, nu a recunoscut că a lovit pe Prisada, deoarece nu a vrut ca persoane străine de instituție – cei de la Telefoane care puteau asculta convorbirea telefonică – să cunoască această chestiune”. În referatul întocmit se precizează că Grigore Naum și conducerea județenei de partid l-au invitat pe căpitanul Mișu Iancu la sediul județenei, unde secretarul i-a comunicat că „bătaia este ruptă din rai și că cu asemenea elemente este necesară metoda forte”. La rândul său, Naum a fost de acord că Doicaru a dat dovadă de „lipsă de tact”, „însă noi știm că în anumite situații este necesar să aplicăm «raiul»!”.

Vinovatul a redactat o declarație abil întocmită, arătând că „nu am gândit deloc politic și am crezut că dacă rezolv problema în spiritul celor consultate cu tov. de la Jud[eteană], aceasta este suficient

pentru orice justificare”. Explicația gestului era și ea ideologizată: „la aceste greșeli am fost împins de rămășițele adânci păstrate încă din balastul și mocirla burgheziei, de prea marea încredere în puterile și forța mea, pe de o parte, și pe de alta, că luptând în felul acesta voi obține mai bune rezultate, crezând că voi băga spaima în dușmanii cauzei”.

În ciuda abilei retorici a lui Doicaru și a intervențiilor pe linie de partid, Pintilie nu a putut trece prea ușor peste afrontul suferit, punând la 14 iulie 1949 următoarea rezoluție pe referatul de anchetă: „Tov. Guțan și tov. Popescu D-tru va chema (sic!) la Direcția generală pe tov. Duicaru (sic!) și veți prelucra cu el abuzurile grave făcute de el față de partid și organele de stat și instrucțiunile date de organele superioare. Trebuie pus în vedere că pe viitor, dacă vom merge pe drumul greșit, nerespectând hotărârile direcțiunii, va fi scos din muncă și trimis la închisoare pe timp de un an de zile”.

Până la a fi „scos din muncă”, Doicaru a primit gradul de maior la 23 august 1949 și, în plus, cineva a apreciat că ar fi mai bine ca anul 1949 să nu se încheie fără ca tov. Doicaru să primească Ordinul „Apărarea Patriei”, clasa a III-a!

0 inspecție-fulger și un cifru răătăcit

La 25 aprilie 1950 un eveniment grav avea să tulbure liniștea atotputernicului

Doicaru (Magazin istoric, nr. 9-11/2015) comite, una după alta, fapte pentru care alt ofițer ar fi zburat de mult din Securitate. Totuși, el scapă nevătămat de fiecare dată.

NICOLAE DOICARU OMUL SECURITĂȚII SAU AL SOVIETICILOR?

FLORIAN BANU

Zelul nemărginit pus în slujba Partidului, pe lângă nenumăratele beneficii, i-a jucat și o festă lui Nicolae Doicaru, obligându-l să-l mintă chiar pe temutul director general al Securității, Gheorghe Pintilie.

Mai precis, la 8 iunie 1949, Grigore Naum, agent sovietic parașutat în România în 1943 și viitor șef al Direcției de Contrainformații Militare a Securității (noiembrie 1949-iulie 1962), în calitate de președinte al Comisiei de Verificare a membrilor P.M.R., îl convoacă pe Doicaru la județeană P.M.R. Aici, îi trasează sarcina să afle unde se găsea arhiva legionară din anul 1941, indicându-i ca posibilă sursă pe maiorul magistrat Gheorghe Prisada, de la Tribunalul Militar Constanța.

Bătăia este ruptă din rai

Totodată, responsabilul de cadre al județului i-a comunicat lui Doicaru că maiorul

Prisada a făcut parte din completul de judecată în procesele legionarilor din anul 1941, dar și al unor parașutiști sovietici (la Medgidia) și că ar fi activat și în Transnistria (la Melitopol), în anul 1942.

În plus, maiorul ar fi fost cel care, în octombrie 1944, a comandat trupele care apărau Primăria și Prefectura din Constanța de asaltul „maselor populare”. Cu aceeași ocazie, lui Doicaru i s-a atras atenția că la Tribunalul Militar se dau pedepse prea mici „dușmanilor trimiși în judecată”, subliniindu-se că maiorul Prisada este „un element care nu are ce căuta în aparatul de stat” și „Comisia de verificare a strâns împotriva sa material ce va fi înaintat C.C. al P.M.R.”.

Maiorul magistrat Gheorghe Prisada nu îi era necunos-

cut lui Doicaru. În perioada cât maiorul fusese trecut în cadrul disponibil (1 ianuarie-14 decembrie 1948), fusese folosit ca „informator de suprafață în problema militară”. După ce Prisada a fost rechemat în rândul cadrelor militare active, Doicaru păstrase legătura cu el fie direct, fie prin intermediul sublocotenentului Gh. Mihăilă, șeful Serviciului V Contrainformații militare din D.R.S.P. Constanța.

Ca urmare, bine motivat de șefii de la partid, Doicaru nu a stat prea mult pe gânduri. Îi ordonă sublocotenentului Mihăilă să-l aducă pe magistrat la sediul Direcției regionale. Introdus în biroul sublocotenentului Mihăilă, în prezența acestuia și a locotenentului Sepi Năstase, șeful Secției I Informații interne,

Încercările repetate ale lui Dumitrescu de a-l contacta (inclusiv telefonic!) pe șeful Direcției regionale de Securitate au eșuat, Doicaru evitând cu orice preț o întâlnire cu acesta și cu directorul penitenciarului, Marin Dincă.

Acest fapt l-a determinat pe reprezentantul D.G.P. să se întoarcă la 18 septembrie la București și să se plângă directorului general al D.G.P. că „în toate părțile am simțit o strânsă colaborare între penitenciar și Securitate, însă la Constanța nu am găsit acest lucru“. Se pare că picătura care a

vărsat paharul a fost reprezentată de modul în care Doicaru a șters-o „englezește“, pe ușa din spate a sediului Regionalei de Securitate, în momentul când inspectorul Dumitrescu a

sosit intempestiv, pentru a patra oară!, solicitând o întrevedere cu el.

Întrucât Marin Jianu, ministru adjunct al M.A.I., a aflat de situație și a cerut un raport, Doicaru a fost nevoit să se disculpe printr-un alambicat referat, marcat de autocritică și scuze penibile pentru că „nu am făcut totul pentru a nu fi eu căutat de tov. maior și ca personal să-l fi căutat și sprijinit în munca sa“.

Din nou, nicio consecință pentru vajnicul director al Regionalei de Securitate.

(Va urma)

A murit Doru. Așa îi spuneam colegului nostru Theodor Lianos. S-a alăturat redacției la începutul anului 1991. Vreme de 24 de ani a fost cel care a transpus în pagina de revistă textele și fotografiile. El gândea ceea ce se numește macheta artistică, în baza căreia se culege apoi în tipografie revista.

Nu o dată venea și te anunța: „Vedeți că am verificat poza aceasta și nu este cutare personaj istoric, ci altcineva.“ O făcea cu discreție, colegial. Căuta mereu să îmbunătățească iconografia unui articol, fără să lase impresia că depune un efort suplimentar. Era mereu vesel și pus pe șotii. Nu multă vreme după ce se alăturase echipei, i-a propus redactorului-șef o machetă nouă pentru revistă, care i-a fost aprobată. Nu era o problemă cu care să te duci la el și să nu găsească soluție.

Nu vorbea mult despre el și nu prea aflai dacă are probleme. Nu voia să fie ajutat. Și în ultima vreme, când era grav bolnav, răspundea invariabil: „Sunt bine“.

S-a stins la doar 53 de ani. Dumnezeu să îl odihnească în pace!

șef de Direcție regională. În aceea zi, maiorul Doicaru, însoțit de locotenent-majorul Alfred Kuzic, locțiitorul politic al regionalei, a efectuat o inspecție la Biroul de Securitate Fetești, condus de locotenentul Alexandru Anghelide, plecând din Constanța la bordul unui avion pilotat de căpitanul Niculescu. La plecarea din Fetești, încălcând instrucțiunile în vigoare, Doicaru a luat cu el registrul de inspecții pentru a-l completa la Constanța cu constatările făcute. Motivul: tovarășul director al Regiunii se grăbea să inspecteze în aceeași zi și Biroul de Securitate din Lehliu.

Din nefericire, în respectivul registru se afla și un cifru telefonic, primit de Biroul de Securitate în iunie 1949 pentru a cifra convorbirile telefonice de urgență cu alte servicii județene și direcții regionale de securitate. Registrul a fost încredințat de Doicaru însoțitorului său, fără a controla dacă în el se mai află și alte documente, iar acesta l-a uitat în avion. Dată fiind tradiția ca astfel de inspecții să fie „asezonate” cu mese stropite din belșug cu produsele podgoriilor locale, putem bănuși că cei doi ofițeri de la „regională” erau suficient de bine dispuși la întoarcere pentru a nu mai acorda atenție unor amărâte de hârtii.

A doua zi, avionul a efectuat o cursă spre București și, la sosire, pilotul a observat registrul, l-a luat și l-a încredințat ofițerului politic de la aeroport pentru a-l păstra în

Gheorghe Pintilie

casa de fier pe parcursul îndeplinirii misiunii sale în Capitală. La plecare însă, nu l-a mai găsit pe respectivul ofițer, astfel că a revenit la Constanța fără registrul, raportând totul lui Doicaru. Acesta a trimis un curier cu avionul la București pentru a recupera documentele, dar fatalitate! – acestea fuseseră înaintate de ofițerul de la aeroport la Cabinetul ministrului!

A fost declanșată o anchetă, sub conducerea maiorului Emanoil Schmerler, iar Doicaru a fost convocat la București pentru explicații. În declarația dată 4 mai, acesta se arată foarte autocritic: „Privind politic, aceasta este o lipsă de vigilență, care putea fi socotită trădare în situația când documentul ar fi căzut în mâna dușmanului, întrucât prin acest fel ușuratic cu care noi am ținut acest document, dușmanul avea posibilitatea să pună mâna pe el și să-l folosească”.

Această atitudine s-a vădit a fi una de succes, căci responsabil pentru gafa lui Doicaru a fost găsit... Alexandru Anghelide! Acesta, „care are o vină în acest caz, a fost îndepărtat pentru trecutul său și originea socială a sa chiabură”. În schimb, „tov. maior Doicaru, principalul vinovat, a fost cercetat și și-a recunoscut autocritic lipsa avută pentru care a dat și declarație”, referatul de anchetă fiind „clasat la dosar”.

O evadare și un concediu ratat

Nu peste mult timp, maiorul Nicolae Doicaru își dă din nou în petic, ajungând, încă o dată, în atenția conducerii ministerului. În noaptea de 6-7 septembrie 1950 doi condamnați la moarte au evadat din penitenciarul din Constanța, tulburând concediul de odihnă al directorului Regionalei de Securitate. Evenimentul a declanșat o anchetă a Direcției Generale a Penitenciarelor, sub conducerea inspectorului Gh. Dumitrescu. La rândul său, colonelul Mișu Dulgheru, directorul Direcției Cercetări Penale (D.G.P.) din D.G.S.P., a indicat ca la anchetă să participe și doi ofițeri din Direcția regională de Securitate. Pentru a îndeplini acest ordin, maiorul Doicaru i-a delegat pe locotenent-major Sarchiz și sublocotenentul Vasile Sula, iar el și-a văzut liniștit de concediu la Mangalia și în stațiunea „Vasile Roaită”.

In sti
Cerva

stituto
rvantes

*Manuel Gomez Barzanallana Y Garcia,
ministrul Spaniei în România, a reușit repatrierea
în Spania a unui număr de evrei sefarzi*

*Jose Rojas Y Moreno (al doilea din stânga), ministrul Spaniei la București,
a intervenit pe lângă autoritățile române pentru protejarea evreilor sefarzi din
România și a proprietăților lor, alături de membri ai Legăției de la București*

ALBUM ISTORIC

„Mal presus de datorle. Răspunsul umanitar al Serviciului Exterior în fața Holocaustului“, expoziția vernisată la Institutul Cervantes din București, aduce în atenția publicului european – deoarece va străbate tot continentul – modalitățile în care diplomații și membrii Serviciului Exterior spaniol din Europa au contribuit la salvarea unui număr semnificativ de evrei sefarzi din Europa ocupată de nașiști.

Vernisată la mijlocul lunii noiembrie 2015, a fost precedată de conferința profesorului Jose Antonio Lisboa, curatorul expoziției, care a prezentat pe larg activitatea celor doi miniștri ai Spaniei la București din perioada celui de Al Doilea Război Mondial: Jose Rojas Y Moreno, conte de Casa Rojas, la post între anii 1940 și 1943, și urmașul său, Manuel Gomez Barzanallana Y Garcia, marchiz de Barzanallana, 1943-1945, care au negociat cu autoritățile române protejarea vieții și bunurilor evreilor sefarzi din România.

Una dintre cele mai impresionante povești este cea a lui Julio Palencia Y Alvarez-Tubau, ministru la Sofia, care a înfiat doi tineri, copiii unui evreu sefard condamnat și executat. Supus la vexațiunile și presiunile din partea nașiștilor, l-a trimis pe aceștia împreună cu mama lor la București, unde au fost ocrotiți de contele de Casa Rojas și apoi trimiși în Spania.

Cervantes Evreii din tabăra de tranzit de la Drancy, de lângă Paris, înainte de a fi deportați la Auschwitz **S**

Cervantes Cervantes

*Julio Palencia Y Alvarez-Tubau, ministrul Spaniei în Bulgaria (în centru)
și cei doi tineri evrei înfiați și salvați: Renato și Claudia Arié*

**In auto
Cervantes Cervantes**

*Daniel Carosso Mussafia, fondatorul grupului Danone,
a fost nr. 5 pe lista evreilor sefarzi salvați de Bernardo Rolland,
consul al Spaniei la Paris*

Antonio Zuloaga Dethomas (în centru), atașatul de presă al Spaniei la Paris, i-a ajutat să fugă în Spania pe Philippe de Rothschild (dreapta) și pe Antoine, fiul politicianului francez René Mayer, salvându-le viața

Părintele Ireneo Typaldos, care a salvat sute de evrei spanioli și greci în timpul ocupației naziste a Greciei, alături de alt salvator, Romero Radigales, fost consul general la Atena, și soția acestuia Elena Cutava, omagiați de evreii din Salonic

● Bucureștiul traversează a șaptea iarnă de foame și frig ● Numai cu forța se poate schimba ceva ● Un regim excentric de cel sovietic ● Gorbaciov așteaptă, nu intervine, după ce ridicase scutul de protecție ● O hegemonie de clan, atipică, sortită pieirii ● Prăbușirea nu mai este o surpriză ● Cioran renunță la a-i blama pe români pentru lașitate

In săptămânile care au precedat revoluția, presa italiană observa cu predilecție enormul decalaj dintre condițiile materiale ale României și declarațiile liderului său. Ceaușescu nega că ar fi fost nevoie de o *perestroika* (reformă), considerând că o aplicase deja cu mult timp în urmă. Pe acest fundal, în noiembrie 1989, s-a desfășurat ultimul congres al P.C.R., al XIV-lea, încheiat fără prefaceri deosebite și cu realegerea lui Ceaușescu în funcția de secretar general. *Corriere della sera* (din 19 noiembrie) consemna că în preziua congresului, dictatorul se retrăsese în „fortăreața stalinistă din București”, în vreme ce românii se pregăteau să înfrunte a șaptea iarnă consecutiv de frig și foamete. Ceaușescu se dezlănțuia împotriva conducătorilor de la Varșovia și Budapesta și a reformelor lor. Izolat, propunea o aberantă axă stalinistă București-Beijing, în favoarea socialismului. Cronicile din zilele congresului nu erau deloc încurajatoare: o țară epuizată, „ale cărei instituții corupte sunt degradate și comparabile cu tot ce e mai rău în Africa Centrală și în America Latină” (*Corriere della sera*, 20 noiembrie). *Bucureștiul rămâne înlăntuit*, titra același cotidian, în ziua următoare. Iar pe 22 noiembrie *La Repubblica* denunța filiațiile și nepotismul puterii comuniste din România. Mai mult decât atât,

uimește opțiunea de a califica național-comunismul român prin apelul la stereotipuri rudimentare vehiculate în opinia publică internațională, precum Dracula, mizând pe vulgara alăturare (care trimite la opera scriitorului irlandez Bram Stoker, din 1897) între figura istorică a lui Vlad Țepeș, principele Țării Românești în secolul al XV-lea, și personajul fictiv care se hrănea cu sânge uman (*Corriere della sera*, 5 decembrie).

Luni, 18 decembrie, cele mai importante cotidiane aduceau vestea violentelor manifestații de la Arad și Timișoara, iar în ziua următoare nu ezitau să vorbească despre masacru și sute de morți. În ziarul *Il Tempo* se sublinia că în România „dictatura [...], fundamentată pe represiune, cultul personalității și nepotism, a activat un pervers mecanism care împiedică o soluție reformatoare.

Scriitorul Claudio Magris:
„Situația nu mai putea dura”

Președintele Francesco Cossiga
și-a exprimat indignarea
în fața ambasadorului român

Iar dacă revoluția din celelalte state ale Europei de Răsărit este pacifică, aceea din România devine, inevitabil, sângeroasă. Românii nu au alternativă decât să încerce să se elibereze de *Conducător* prin forță”. Editorialul continua, explicând maniera în care atitudinea eretică adoptată de comunismul din România în deceniile precedente ar fi putut fi o ocazie istorică pentru Ceaușescu de a deveni cel dintâi lider care ar fi deschis calea reformelor în lagărul socialist din Europa Centrală și de Răsărit. Acest lucru nu s-a întâmplat, iar dictatorul român și-a consolidat poziția sub pavăza și exaltarea puterii sale personale, mizând pe propaganda naționalismului, indispensabil pentru consolidarea consensului. În fața transformărilor în curs, Ceaușescu nu mai avea cale de ieșire. Comparând regimul comunist

Autorul acestui articol, profesor la Universitatea Roma Tre, a fost prezent la o reuniune științifică desfășurată la București, un seminar de studii italo-român, intitulat O generație după. 1989-2014. Cu această ocazie a avut amabilitatea să răspundă solicitării redacției de a scrie un text despre cum a ilustrat presa italiană anul istoric 1989.

DECEMBRIE 1989 ÎN PRESA ITALIANĂ

ANTONIO D'ALESSANDRI (Roma)

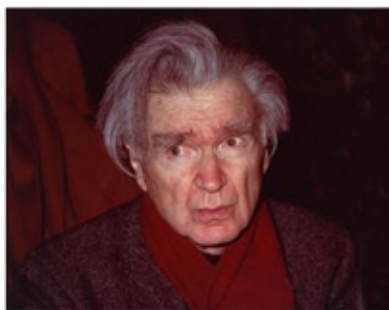
În a doua jumătate a anilor '80, după ce se bucurase de mare popularitate în Italia, imaginea României lui Ceaușescu a suferit o sensibilă degradare. Iar presa italiană, una dintre posibilele surse documentare care aruncă o privire critică asupra evenimentelor din 1989, nu s-a eschivat în fața acestei metamorfoze. La finele aceluși an, se schimbaseră deja multe lucruri în lagărul socialist din Europa Centrală și de Răsărit, ca de altfel în întreaga lume. Unii cercetători aveau impresia că România ieșise din istorie sau că, cel puțin în aparență, rămânea inertă în raport cu evenimentele în desfășurare în Europa. Și totuși, la finele anului 1989, România și-a recăpătat locul în istorie.

derea dictatorului de la București. Chiar și așa, era o mare noutate, observa Fiammetta Cucurnia, „o luare de poziție lipsită de echivoc, hotărâtă și articulată, cu totul deosebită pentru U.R.S.S.-ul lui Gorbaciov, care în numele non-ingerinței și al perestroicai a așteptat mereu, în mod aparent, desfășurarea evenimentelor înainte de a se pronunța. Astfel s-a petrecut în cazul Germaniei, Ungariei, Bulgariei și Cehoslovaciei, chiar dacă în fond tocmai Gorbaciov a fost cel care a ridicat scutul protector ce acoperea nomenclatura din aceste țări, eliminată prin protestele populare“ (*La Repubblica*, 23 decembrie).

Măcel, orgie a violenței, masacru, martiriu, război civil, revoltă, sânge, moarte, carnagiu, oroare: acestea sunt câteva dintre lexemele folosite de jurnaliștii italieni pentru a relata evenimentele din vestul României de la finele anului 1989 și starea de asediu impusă Capitalei. În fiecare zi erau redată în presă ample cronici ale evenimentelor în curs de desfășurare în România, deși trebuie să fi existat anumite dificultăți privind circulația veștilor. Insurecția, potrivit știrilor redată de presa italiană, se generalizase deja. Presa italiană era unanimă în a percepe faptul că regimul se clătina.

Chiar în ziua fugii lui Ceaușescu cu elicopterul, relatată în ziare odată cu anunțul răsturnării dictaturii, scriitorul Claudio Magris semna un pătrunzător editorial pe prima pagină a ziarului *Corriere della sera*. Acesta afirma că „ceea ce se petrece în România, spre deosebire de ceea ce s-a petrecut în alte state din Est, nu este în fond o surpriză, cel puțin nu una

foarte mare, pentru că de mult timp situația opresiunii și a mizeriei era atât de mare, încât era clar că nu mai putea dura“. Aceste cuvinte sintetizează oarecum percepția presei italiene asupra evenimentelor din decembrie 1989 din România: întrucâtva previzibile, dat fiind că schimbările erau deja inevitabile, întrucâtva imprevizibile, în privința proporțiilor și izbânzii. Era, în orice caz, o chestiune de timp. Nu mai puțin surprinde intuiția lui Magris cu privire la viitorul lui Ceaușescu, previziune pe care o împărtășea cu alți comentatori ai vremii, și anume că „pandantul cel mai verosimil și proporționat la tirania sa este plutonul de execuție. De aceea acesta trage, nu poate face altceva, la cel mai mic indiciu de șoc“. În mod just, Magris reflecta asupra viitorului României eliberate, asupra căreia grevau foarte tare ravigile provocate de regim în plan cultural și în structura

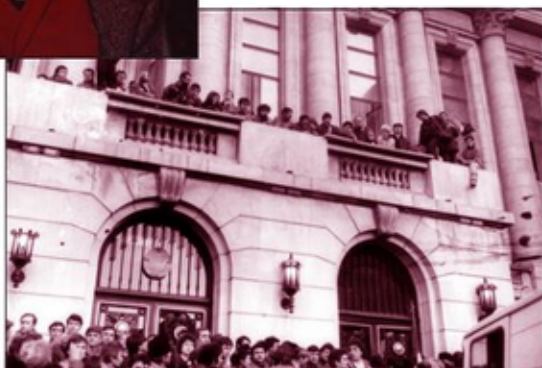

socială a țării. România urma să întâmpine dificultăți în regăsirea de sine (*Corriere della sera*, 22 decembrie).

În zilele următoare ziarele ita-

liene erau inundate de știri venite din România, despre confruntările armate declanșate pe străzile Bucureștiului odată cu capturarea lui Ceaușescu. La 24 decembrie, în coloanele ziarului *Messaggero*, scriitorul Vincenzo Cerami scria despre tinerii români care se pregăteau să trăiască un Crăciun îndurerat, afirmând că „tragedia românească [...] a pus în scenă aberanta disproporție dintre sacralitatea vieții și obtuzitatea celor care își arogă dreptul de a impune cel mai bun mod de a trăi“.

Se poate încheia aici, parafrazănd un intelectual român în exil, Emil Cioran. Filosoful declara într-un interviu acordat ziarului *La Repubblica* (din 28 decembrie): „am asistat la tragica renaștere a unui popor pe care-l credeam mort demult. Vreau să fac o mărturisire: cu puțin înainte de a începe revolta eram pe punctul de a scrie un articol împotriva românilor. Voiam să scriu despre istoria unei țări nefericite și eșuate, locuite de un popor sinucigaș. Cursul evenimentelor m-a îndemnat să renunț la acest proiect și asta mă face să fiu fericit“. ■

Emil Cioran a văzut renăscând poporul român după ce balconul de la Comitetul Central a ajuns în mâinile manifestanților

de la București cu acela din îndepărtata Coree de Nord a lui Kim Ir-Sen, editoria-lul se încheia cu o certitudine, și anume că „în inima Europei, o Românie precum aceea la care continuă să aspire Ceaușescu nu poate supraviețui“. Și nici nu e de conceput ca o reiterare a re-
presiunii din piața Tienanmen la București să poată salva regi-
mul de la un destin deja mar-
cat de fapte“ (19 decembrie).

In *Corriere della sera* se observa că regimul de la București nu este un regim marxist tipic, precum cele din Europa Centrală și de Răsărit. Acesta era, așadar, motivul primordial care împiedica țara să fie atinsă de „efectul de domino“ care se petrecea în blocul estic. Dincolo de acest lucru, regimul de la București era excentric, diferit de toate celelalte și, mai cu seamă, de cel sovietic. În fine, ideologia română era în fond piedesta-lul puterii personale a lui Ceaușescu, care se manifesta nu atât prin burocrăția de par-tid, cât prin legăturile de fami-lie și nepotismul puterii lide-rului care îi plasase, în aproape toate funcțiile publice impor-tante, pe membrii familiei sale sau persoane strâns legate de aceasta. Concluzia era că „nu este deloc sigur, așadar, că colapsul comunismului inter-

național va afecta direct și imediat acest regim atipic, această hegemonie a cla-nului care și-a sădit rădăci-nile la București încă din 1965“ (19 decembrie). În fine, consecințele revolte-lor din acele zile nu erau previzibile.

**Papa Ioan Paul al II-lea
a condamnat violențele din stradă
și manifestații, pe Bulevardul Magheru,
față în față cu scutierii**

Il Tempo titra pe prima pa-gină că era în desfășurare „masacrul unui popor“. Pe măsură ce revolta se extindea în țară, începea să se contu-reze o primă reacție a comu-nității internaționale: Italia, Austria și Belgia își retrăgeau ambasadorii de la București, în vreme ce Comunitatea Eu-ropeană anunța înghețarea acordurilor cu România din 1980. La Vatican, Papa Ioan Paul al II-lea, după audiența colectivă de miercuri, a con-damnat violențele în curs. Cât privește primele reacții poli-tice în Italia, merită amintită intervenția lui Gianni De Mi-chelis, ministrul de Externe, la tribuna Camerei Deputa-ților. Acesta vorbea despre necesitatea răsturnării unei dictaturi pe care nu ezita să o definească antiistorică, a unui regim pe care îl dezaproba. Era inevitabilă atunci dema-rarea unui autentic proces de democratizare. Esența poziției Italiei, simbolizată de reche-marea ambasadorului de la București, Luigi Amaduzzi, și de exprimarea indignării pre-

ședintelui Republicii, Fran-cesco Cossiga, către ambas-a-dorul român la Roma, Con-stantin Tudor, era sintetizată în apelul la respectarea acor-durilor de la Helsinki și la o politică concertată din partea organismelor internaționale.

Ezio Mauro (actu-almente direc-torul cotidianului *La Repubblica*) scria des-pre impotența Mosco-vei. Sângele căzut pe străzile din România marca prima criză dra-matică din era perestroică. Revoltele împotriva lui Ceaușescu erau, în opinia lui Mauro, „forma vizibilă a coșmarului în care se poate năru orice proces de democratizare

[...] în curs de desfășurare în Est, până când *perestroika* nu va fi consolidată“. Mai mult, U.R.S.S.-ul lui Gorbaciov nu putea interveni în mod direct în România, întrucât nonin-gerința era unul dintre princi-piile pe care se fundamenta noul parcurs sovietic. Marea schimbare în curs de desfășu-rare în societățile și în institu-țiile din Europa de Est consta tocmai în revenirea politicii și a diplomației sub direcția afacerilor publice, în detri-mentul structurilor de partid, burocrăției conexe acestuia și armatei, așa cum se petrecuse vreme de decenii. Solicitarea, din partea Italiei și a Ger-maniei, de a convoca Consiliul de securitate al O.N.U. trebuie interpretată și în acest nou climat.

Rezoluția prin care Parla-mentul sovietic, la propune-rea lui Gorbaciov, a pronunțat actul de condamnare a lui Ceaușescu și de susținere a „cauzei drepte a poporului român“ a fost aprobată abia la 22 decembrie, când se răspân-dise deja anunțul privind că-

Jan Sibelius a cântat în tinerețe la vioară...

● Pentru muncă – model un străbunic, pentru spiritul de aventură – un unchi ● „Kalevala“, izvor de inspirație ● Dictonul preferat al lui Wegelius ● Brahms nu-i recunoaște talentul ● Un finlandez zidește o casă, șapte – o țară ● Un arhitect din Karelia îi trimite de-ale gurii vikingului.

... și a iubit cartea toată viața

UN FINLANDEZ CUCEREȘTE LUMEA

MĂDĂLINA NICOLAU

Între toate țările nordice, Finlanda a avut un destin aparte. Cucerită și creștinată în urma „cruciadelor“ întreprinse de suedezi (1157-1293), țara a fost anexată regatului vecin. Conducându-se după legile cuceritorului și vorbind oficial limba suedeză, Finlanda și-a păstrat, totuși, nealterată ființa națională. Peisajul, aspru, împânzit de mlaștini și mii de lacuri, cu roci de granit și păduri nesfârșite, a forjat caracterul oamenilor: dârji, neînfricați, apărători ai tradițiilor strămoșești. În 1809, Finlanda intră sub administrația Rusiei țariste. Lupta pentru dreptul la limba maternă, la cultura proprie, la identitatea proprie continuă. Jan Sibelius, slujind prin muzica lui năzuințele nației, a devenit un simbol venerat al neînfrânței Finlande.

Când s-a născut, în 1865, Johan Julius Christian Sibelius – cel care avea să fie cunoscut în istoria muzicii sub numele de Jean Sibelius, nume ales de el –, în țara sa cultura, administrația, numele orașelor, în general toate domeniile vieții publice purtau încă amprenta secolelor de dominație suedeză. Dar, așa cum se va dovedi curând, puternica mișcare de renaștere națională se va impune în ciuda tuturor adversităților și va schimba fața societății. Însuși destinul lui Sibelius este o strălucită exemplificare a renașterii Finlande. Deși prin pacea de la Hamina, 1809, Suedia pierduse Finlanda, aceasta devenind mare ducat al

Imperiului Rus, țara, teoretic, prin semnătura țarului Alexandru I, ca și prin asigurările verbale date Dietei, își va menține legile și libertățile vechi. „Nu suntem suedezi, nu vom deveni niciodată ruși, lăsați-ne doar să fim și pe mai departe finlandezi.“

Din dorința de a scoate la lumină folclorul național, poezii, legende, cântece, povești, intelectualii devin mentorii unor însuflețite mișcări romantice. Și primul mobil al luptei lor este folosirea limbii finice în toate domeniile. Nu e de mirare deci că, în Hämeenlinna, orașelul unde s-a născut Sibe-

TALENTE DEOSEBITE ÎN VREMURI DIFICILE

Clio
anunță

ALEXANDRU PIȚIGOI

La Galeria Galateca, din București, a fost prezentat proiectul intitulat *Soft Skills in Hard Times. Remembering the service of Great Romanian and British women* (Talente deosebite în vremuri dificile. Rememorarea activității unor mari personalități feminine din Marea Britanie și România). Proiectul a fost inițiat de Ambasada Marii Britanii la București, în colaborare cu Muzeul Național de Artă al României (M.N.A.R.) și Colegiul Noua Europă. Organizatorii și-au propus să readucă în atenție femei remarcabile din Marea Britanie și România care au influențat în mod semnificativ societățile lor în timpul Primului Război Mondial

Evenimentul a avut loc în prezența Excelențelor lor, Paul Brummell, ambasadorul Regatului Unit al Marii Britanii și Irlandei de Nord, și Hans Klemm, ambasadorul Statelor Unite ale Americii în România. Au fost prezenți domnul Andrei Muraru, consilier prezidențial, domnul Gheorghe Magheru, directorul Departamentului Politic al M.A.E., și doamna Cristina Toma, director adjunct al M.N.A.R.

Ambasadorul Paul Brummell a încercat în cuvântul său să o evidențieze pe regina Maria, o principesă engleză, al cărei rol în negocierea granițelor României de după 1918 este bine cunoscut, și pe voluntarele din serviciul de ambulanță al „Potârnicilor Gri”, care a activat și pe teritoriul României (*Magazin istoric*, nr. 8/2012).

Între personaje feminine pe care proiectul le prezintă se numără: Adela Xenopol, scriitoare, absolventă a Universității Sorbonna, autoare de poezii sau romane istorice; Sarmiza Bilcescu-Alimănișteanu, avocată, prima femeie din Europa care a obținut o diplomă de licență la Universitatea din Paris și prima din lume care și-a obținut doctoratul în Drept; Marta Trancu-Rainer, absolventă a Universității de Medicină din Iași, care a condus începând cu anul 1916, departamentul de chirurgie al Spitalului „Colțea”; prințesa Martha Bibescu, scriitoare, pasionată de politică și relațiile interna-

Gheorghe Magheru, director politic în M.A.E. (primul din stânga), și Paul Brummell, ambasadorul Regatului Unit al Marii Britanii și Irlandei de Nord, la ceremonia de lansare a proiectului

ționale (*Magazin istoric*, nr. 12/1977, 1-5/1978, 12/1984, 4/2002); Elena Caragiani Stoenescu, prima femeie pilot din România, acreditată ca atare de Federația Internațională Aeronautică, cu sediul în Franța, în 1914; Elisa Leonida Zamfirescu, prima femeie membră a Asociației Generale a Inginerilor români.

Dintre corespondentele lor britanice prezentate prin acest proiect le menționăm pe: Vera Atkins, născută la București, a activat în cadrul Special Operations Executive (S.O.E.); Herta Ayrton, o inventatoare renumită; Beatrice Webb, co-fondatoare a Școlii Economice din Londra și a revistei *New Statesman*; Elsie Inglis, organizatoarea serviciului medical

compus din femei, ce a acționat pe Frontul de Vest, în același timp a înființat peste 14 misiuni medicale ce au fost trimise în Serbia, Salonic, România, Malta și Corsica sau Rusia; Dorothy Lawrence, reporterită britanică, care a ajuns până în prima linie în timpul Primului Război Mondial; Dame Anne Warburton, diplomat, a fost prima femeie britanică ce a ocupat un post de ambasadoare a Regatului Unit.

Proiectul continuă prin organizarea de seminarii cu lectori din România și Marea Britanie, prin crearea unei serii de bloguri tematice, precum și a unei expoziții de panouri în zona centrală a Bucureștiului. ■

O imagine panoramică a expoziției de panouri expuse în fața Muzeului Național de Artă al României

Socrul compozitorului,
generalul
Alexander Järnefelt

angajat profesori cu renume în muzica scandinavă și europeană, era el însuși compozitor, pianist și critic muzical. Admirator înfocat al lui Wagner, ca un bun pedagog, nu-l impunea tinerilor ca model, lăsându-i să-și dezvolte liber personalitatea.

Avea principii mo-

derne, cerând însă studenților și o temeinică cultură umanistă, pe lângă cea de specialitate. Unul dintre dictoanele lui preferate suna astfel: „După ce înveți destul, trebuie să uiți totul și să scrii muzică de parcă n-ai fi învățat niciodată nimic“.

Pentru Sibelius, Wegelius a fost, incontestabil, maestrul care i-a îndrumat studiile și a devenit, cu timpul, un adevărat prieten. În anul II, studentul cânta în cvartetul Conservatorului alături de profesori, participa la serate muzicale, lua parte la discuțiile aprinse de la cafeneaua „Forsström“, unde se întâlnea boema artistică a Capitalei, dar nu destăinuie nimănui preocuparea lui pentru componistică. Deși are finalizate două lucrări și e cunoscut și admirat ca violonist în cercurile artistice, nu dorește ca maestrul să afle despre această activitate. Ultima vacanță de vară ca student o petrece în casa lui Wegelius, pe o insulă din apropierea Capitalei. Cei doi au un program încărcat. Dimineața fiecare lucrează la temele proprii, după-amiaza cântă împreună sonate și piese din repertoriul preclasic, iar seara este rezervată discuțiilor despre scriitori și compozitori.

Abia după terminarea studiilor, Wegelius este de acord să-i îngăduie deplină libertate. În 1889, Sibelius prezintă două lucrări (o Suită pentru vioară, violă și violoncel și un Cvartet de coarde), în care se simte efortul creării unui stil personal. Alături de influența romantică se conturează prezența originală a artei populare. „Am fost uluit de debutul acestui compozitor“, va declara un critic muzical, care, deși prieten cu Sibelius, nu-i trece cu vederea părțile mai puțin reușite, mai ales ale Suitei. Pentru Cvartet are numai cuvinte de laudă. Prin această compoziție,

„Sibelius s-a situat dintr-o dată în fruntea acelor artiști care militează cu hotărâre pentru o muzică națională“.

Tânărul frecventează saloanele selecte din Helsinki (în cel al generalului Järnefelt, o cunoaște pe fiica acestuia, Aino, cu care se va căsători în 1892), dar și cafenelele unde au loc discuții incitante între pictori, scriitori, muzicieni. Pentru a reuși, va trebui să treacă prin experiența studiilor de la Berlin și Viena, unde îi întâlnește pe mai toți exponenții de seamă ai muzicii europene din vremea respectivă.

Lui Sibelius nu-i place Berlinul, oraș cenușiu, anost, cu amprentă cazonă prusacă, dar aici are prilejul să asculte recitaluri cu sonatele lui Beethoven, interpretate de Hans von Bülow, și acestea vor avea o profundă influență asupra a ceea ce va compune el însuși. Richard Strauss are, de asemenea, un puternic impact în desăvârșirea gustului muzical al compozitorului nordic.

Definitorie pentru dezvoltarea ulterioară a muzicii sale este audierea simfoniei *Aino* de Robert Kajanus, cu eroi și întâmplări din *Kalevala*. După un an de la acest eveniment, Sibelius va compune suita *Kullervo* – prima compoziție de anvergură, inspirată din epopeea națională.

În 1890, descinde la Viena. Aici totul îl încântă și i se pare „un loc făcut anume“ pentru el: străzile, oamenii, grădinile unde se aud valsurile lui Strauss și unde de câteva ori îl vede dirijând pe Strauss-fiul. Brahms, către care avea o scrisoare de recomandare, după ce se uită peste lucrările lui Sibelius, declară că nu vede în ele decât corectitudine și nicidecum talent și refuză să-l primească.

1915. Casa lui Sibelius,
cea care i-a oferit căldura căminului

lius, copilul a putut învăța în limba maternă. Tatăl, „doctorul săracilor“, cum i se mai spunea, era medic militar la o unitate a garnizoanei rusești stabilite în localitate. Viața orașelului a fost animată de prezența acestor trupe, pe care populația, la început, nu le-a perceput ca trupe de ocupație. Ofițerii, oameni culți, de o desăvârșită bună creștere, erau invitați la simfonii, în cercurile intelectuale finlandeze se citeau traduceri din Pușkin și Gogol, trupele de teatru venite de la Petersburg sau de la Moscova, artiștii vocali și instrumentali erau admirați și aplaudați. Paralel însă exista și o permanentă preocupare de a promova tot ce era autentic finlandez.

Sotia compozitorului, Aino Järnefelt

Copilăria lui Sibelius este marcată de dispariția prematură a tatălui, mort doar în câteva zile după ce contractase febră tifoidă de la un bolnav. Christian Gustav Sibelius a fost o personalitate multilaterală: iubea muzica, cânta la chitară, avea o remarcabilă voce de tenor, era un om pasionat de meseria lui și deosebit de tenace, ca toată stirpea țărănească din care se trăgea. Bunicul său, de pildă, Johan Martinpoika, va schimba o poreclă în numele lăsat apoi urmașilor. Printr-o uriașă strădanie, el a desțelenit câmpia stearpă – așa-zisa Sibbi – primită în zestre, năpădită de pelin, buruieni și imense ferigi, transformând-o într-o moșie înfloritoare. Adăugându-i un sufix latin, familia își va însuși noul nume, cucerit prin atâta efort.

Cei care l-au cunoscut vorbesc de frumusețea lui neobișnuită, de puterea de muncă – trudea și 20 de ore pe zi –, de talentul de povestitor, de imaginația uluitoare pe care, de altfel, o va moșteni și strănepotul său, compozitorul. Acesta va fi îndrumat în adolescență de unchiul Pehr Sibelius, om de afaceri, ambițios, preocupat de astronomie, violonist, colecționar de artă populară. Un alt unchi însă, Johan Sibelius, pe care nu-l va cunoaște decât din povestirile familiei, va impresiona cel mai

puternic personalitatea tânărului, ce își va face din el un model de viață. Proprietar de vas comercial, armator și negustor, nedespărțit de o ediție rară a tragediei *Hamlet*, cititor pasionat, colecționar de monede medievale, un adevărat aventurier prin porturile exotice ale Sudului, Johan va muri la Havana, de friguri galbene, nu înainte însă de a-și schimba numele în Jean Sibelius. Cărțile lui de vizită, descoperite pe fundul unui scrin, vor fi însușite și folosite în anii studenției de tânărul muzician. El va fi deci cunoscut, prin proprie

voință, ca Jean Sibelius.

Până să plece la studii, Janne, cum i se spunea în familie, este preocupat de teatru și muzică – ia lecții de vioară, va fi dirijorul și prim-violonistul orchestrei școlare, iar acasă formează un trio: sora mai mare cântă la pian, fratele mai mic – la violoncel, și el, Janne, la vioară. Repertoriul este variat. La început Haydn, Mozart, Beethoven, Schubert și se adaugă treptat Schumann și apoi Grieg, la care Sibelius recunoaște timbrul și originalitatea specifice muzicii nordice. Își va dedica timpul liber și lecturii. Sunt anii când, între altele, citește *Kalevala*, epopeea națională a Finlandei, care îi va fi statornică sursă de inspirație în opera de maturitate. Dar, mai presus de toate, iubește și este impresionat puternic de natură, unde imaginația lui descoperă tot felul de fantasmе, „aude“ vibrând culorile și pulsul atotputernic al vieții.

In 1885, la 20 de ani, Sibelius declară familiei că vrea să studieze muzica la Conservatorul din Helsinki. Opoziția este totală. I se propune o carieră juridică, pentru că este neriscantă și aducătoare de venituri. Deși se înscrie la Drept, după numai o săptămână, fără a cere aprobarea cuiva, trece la Conservator, la clasa de vioară și compoziție. Martin Wegelius, directorul Conservatorului și profesorul de compoziție al lui Sibelius, creatorul Conservatorului (1882) și cel care a

doar în perioada regimului nazist, Sibelius nu va fi cântat în Germania.

În 1904, compozitorul reușește să-și realizeze visul de o viață: după propriile planuri, Sibelius își construiește, la umbra brazilor și a mestecenilor, o reședință, pe lângă lacul Tuusula, la Järvenpää, nu departe de Helsinki. Se spune că îi plăcea să repete ceea ce auzise cândva: „un singur finlandez... zidește o casă și o saună; doi finlandezi... fac muzică...; trei finlandezi pun bazele unei biblioteci de împrumut; patru finlandezi întemeiază un cvartet vocal; cinci finlandezi organizează conferințe științifice; șase finlandezi redactează o gazetă, iar șapte finlandezi întemeiază o țară...“.

Din 1905, Sibelius intră cu adevărat în atenția și aprecierea lumii muzicale de pe întregul continent: la Berlin, sub propria baghetă, se cântă *Simfonia a II-a*, în Italia, Arturo Toscanini îi prezintă *Finlandia*, în Anglia se interpretează cele două Simfonii și este invitat să dirijeze câteva lucrări. O publicistă va scrie despre el: „era un exemplar tipic al omului nordic, un viking în carne și oase“.

Afecțiunea malignă, cum se credea la început, la laringe, îi aduce aminte cât de fragilă este viața și imprimă o notă de dramatism *Simfoniei a III-a* (1907), numită și „tragică“ de un comentator. Alături de *Simfonia a II-a*, aceasta va fi cea mai cunoscută și apreciată dintre simfoniile sibeliene.

Deși refuză la început propunerile impresarilor americani de a dirija un turneu de concerte simfonice, în 1914 hotărăște să plece peste Ocean, unde este impresionat de primirea ce i se face: „Mă bucur aici de o faimă enormă“, scrie acasă. Așteaptă turneul cu 40 sau 50 de concerte, convins că onorariile sale îi vor permite să-și achite atât datoriile proprii, cât și pe cele ale fratelui, căruia îi sunt adresate aceste informații.

Artistul își făcea planuri de revenire în America, dar când, pe drumul de întoarcere, a aflat despre atentatul de la

Sarajevo, și-a dat seama că orice plan, deocamdată, trebuie stopat. Izolat la vila sa din Järvenpää, continuă să compună numeroase piese pentru pian, pentru vioară și orchestră, un ciclu de lieduri. Nu e scutit să suporte consecințele raționalizării alimentelor și rămâne aproape anecdotică trimiterea într-o cutie de vioară a câtorva bunătăți însoțite de specificarea „o vioară pentru maestrul Jean Sibelius“. Arhitectul din Karelia ce i le-a trimis primește în schimb o scurtă piesă pentru cor bărbătesc. Când, la 31 decembrie 1917, Sovietele recunosc independența Finlandei, Parlamentul sărbătorește noul statut al țării, iar la concertul festiv se cântă poemul simfonic *Finlandia*, *Marșul patriotic* și piesa corală, abia terminată, *Închinare patriei*.

Chiar și în timpul vieții Sibelius are confirmarea că a lăsat o moștenire nepieritoare oamenilor. Muzica lui străbate lumea, înregistrată pe discuri, este ales, într-un sondaj radiofonic din New York, drept simfonistul favorit, urmat de Beethoven, Brahms, Wagner, apar biografiile ample despre viața și opera lui, din 1939 Conservatorul din Helsinki se va numi „Academia Sibeliană“, la împlinirea a 80 și apoi a 90 de ani poșta finlandeză și cea americană emit timbre jubiliare cu portretul său. În 1945 se inaugurează festivalurile „Sibelius“ la Helsinki și se creează un premiu internațional „Sibelius“.

La moartea sa, 20 septembrie 1957, întregul popor finlandez se simte îndoliat. Conducătorii de zeci de mii de oameni pe ultimul drum, este înmormântat cu onoruri în grădina vilei sale. Președintele țării rostește la radio o cuvântare în care deplorează dispariția celui mai mare om al țării și exprimă gratitudinea față de compozitorul ce a făcut cunoscute lumii mentalitatea, istoria, lupta și valorile culturale ale Finlandei. Pentru Jean Sibelius, cum simplu este scris pe lespedea mormântului, într-adevăr „creația a fost steaua călăuzitoare de-a lungul întregii vieți“. ■

Cu soția, la senectute

Compozitorul la pian

Întors la Helsinki, este de acum un muzician cunoscut. Suita *Kullervo* cu soliști vocali și cor, a cărei primă audiere stârnește „o adevărată explozie de entuziasm ce nu mai lua sfârșit”. În contextul în care țarii Alexandru al III-lea și apoi Nicolae al II-lea refuză să mai acorde autonomie administrativă și culturală marelui ducat, e de înțeles cum figura emblematică a lui Kullervo, faptele lui, povestite de cor și subliniate de orchestrația ce emană măreție și forță, devin simboluri ale luptei naționale.

Astfel, la 26 de ani, Sibelius este considerat un „Grieg finlandez”, căruia i se cuvin toate onorurile. Căsătoria cu Aino Järnefelt va crea o atmosferă favorabilă muncii, echilibrul și stabilitatea de care avea nevoie artistul cu temperament tumultuos, dar nu lipsit de căderi depresive. Întors în Capitală, după luna de miere petrecută în Karelia, este angajat profesor de teorie, compoziție și vioară la Conservator. În afara lucrărilor destinate concertelor, Sibelius compune și muzică ocazională pentru asociații, corporații, instituții. Va scrie astfel și un *Marș al muncitorilor*, interzis de autorități ca fiind prea revoluționar, dar inclus în repertoriul permanent al lucrărilor, cântat mai ales de 1 Mai.

După 1892 începe o perioadă prolifică în viața artistului. Una dintre piese, cu modificarea orchestrației și a titlului, devenită *Cântecul primăverii*, va fi interpretată mai ales pe continent și în S.U.A. Specific pentru țările nordice este implicarea comunității în deciziile guvernamentale. Lucrul acesta s-a întâmplat și în cazul lui Sibelius, când presiunea opiniei publice a determinat guvernul să aloce ajutoare și comenzi pentru compozitorul care, cum

declară presa, „făcea parte din orizontul spiritual al Finlandei”. Astfel se face că, de la 30 de ani, i se va asigura lui Sibelius o pensie viageră.

În 1906, orchestra Ministerului Instrucțiunii Publice din România prezintă parțial Suita *Lemminkäinen* la

București, oferind publicului primul contact cu muzica lui Jean Sibelius. Compoziția place asistenței, iar un cronicar prezintă admirativ mijloacele moderne de exprimare ale „marelui boem Sibelius” și scrie despre personaj că e „un fel de Făt Frumos al nostru”. Acasă această lucrare a lui Sibelius fusese prost primită. Receptivitatea melomanilor români se exprimă și prin altă cronică, ce subliniază „ciudata îndrăzneală a unui compozitor care se servește de fluier, tamburină, clopote și toate instrumentele cu coarde și de vânt spre a ajunge la o simfonie și care reușește să exprime cea mai desăvârșită reprezentare a zgomotului nedeslușit, a veseliei fără margini, a delirului de entuziasm” (apud George Sbârcea).

În condițiile înăsprii supravegherii, persecuției, a introducerii obligatorii a limbii ruse în școli, o metodă de luptă a finlandezilor este organizarea periodică de festivaluri ale presei. La toate ilustrația muzicală este semnată de Sibelius. Pentru încheierea unei astfel de festivități, artistul compune un mic poem simfonic, de doar opt minute, *Finlandia*, care va face istorie. Autoritățile interzic execuția poemului, dar el se cântă în întreaga Scandinavie, în Germania, în Italia.

Compozitorul hotărăște să plece, ca dirijor secund, cu orchestra lui Kajanus într-un turneu mai lung. Putea să facă astfel larg cunoscute muzica populară finlandeză, dar și propria operă. Concertele se bucură de apreciere – entuziasm chiar în țările nordice – în Germania, în Olanda și Belgia, mai puțin la Paris. Va participa și la festivalul de la Heidelberg, unde se împrietenește cu Richard Strauss, care-i va promova muzica ani la rând;

Robert Kajanus, cel ce s-a inspirat din Kalevala, model urmat și de Sibelius

**Ovidiu Șandru,
soțul Cleopatrei Șandru**

gandistice, înlesnind schimbul de corespondență și mesaje, atât între activiștii din „afară”, cât și între aceștia și celulele comuniste din închisori, asigurând organizarea de case conspirative, facilitând buna desfășurare a ședințelor conspirative, ș.a.m.d.

Să-i ajuți pe cei rămași „afară”

În ciuda existenței efemere a organizației, acesta a avut parte de o istorie tumultuoasă, marcată de evenimente cât se poate de neplăcute. Unul dintre aceste episoade este reprezentat de „căderea”, în toamna anului 1943, a organizației locale București a Apărării – cea mai importantă și cea mai numeroasă secție –, eveniment în urma căruia aveau să fie inculpați, judecați și condamnați peste 50 de activiști.

Povestea noastră începe într-o zi senină de toamnă, într-un București mohorât. O banală operațiune de „teren”, care viza filarea „suspectei”

Cleopatra Șandru de doi agenți ai Siguranței, avea să ducă la căderea, în câteva zile, a întregii organizații din Capitală.

Filajul din 12 octombrie s-a încheiat cu reținerea unei tinere cu care Cleopatra Șandru avusese o întâlnire. În timpul scurtei discuții Cleopatra predase acesteia într-o manieră care s-a vrut a fi discretă un mic pachet. Dusă la sediul Prefecturii Poliției Capitalei, tânăra despre care agenții aveau să afle că se numește Sulamita Moscovici (alt personaj decât viitoarea soție a lui Miron Constantinescu), a refuzat colaborarea cu organele polițienești, negând până și evidențele: mai precis, că fusese în acea zi pe strada unde fusese reținută. Într-o primă fază, agenții Siguranței a trebuit să se descurce cu ceea ce găsiseră asupra ei mărunțișurile din poșetă: un set de chei, un bilet cu câteva înscrisuri incerte și o cutie de brânză topită „Lica”. Acest din urmă obiect i-a intrigat cel mai mult pe anchetatori. O analiză atentă a pachetului și a conținutului a dus la descoperirea, în interior, a patru foițe de țigară, camuflete în patru dintre cele șase bucăți de brânză. Cele patru înscrisuri formau un raport al celei comuniste din Tg. Jiu, adresat Comitetului Central al PCdR o probă care, în vreme de război,

însemna practic o condamnare la moarte.

Refuzul inițial al Sulamitei Moscovici de a colabora cu organele Siguranței a mai slăbit odată cu adunarea de probe care o incriminau. O zi mai târziu, a acceptat să discute într-o manieră ceva mai binevoitoare cu agenții Siguranței. Se prea poate să fi fost și constrânsă să o facă – mai multe mărturii ulterioare ale celor implicați în această poveste – menționând abuzurile și presiunile (chiar și fizice) – la care fuseseră supuși din partea organelor polițienești. Una peste alta, mărturiile Sulamitei Moscovici – detalii ample despre trecutul său în cadrul mișcării, numele colaboratorilor și ale oamenilor de legătură, cât și amănuntele legate de sarcinile și misiunile pe care le îndeplinise – au fost îndeajuns pentru ca ancheta să se finalizeze rapid.

Odată cu trecerea timpului, cercul suspectilor se lărgea. La doar două zile de la arestarea Sulamitei Moscovici, situația organizației era grea. Fuseseră operate nouă arestări și descoperită o casă conspi-

**Fotografie din dosar
cu reconstituirea unor activități ilegale
desfășurate într-o casă conspirativă**

1943-1944

În 1972 apărea la Editura Albatros un volum propagandistic ce purta titlul: De 9 ori despre tinerețe. În cuprins se regăseau nouă istorii despre nouă „tinereți revoluționare” în fapt, texte ce glorificau propagandistic fapte și întâmplări din trecutul unor „eroi” comuniști. Unul dintre aceste texte, intitulat Poveste de iarnă, era semnat de Miron Constantinescu și spunea povestea

Miron Constantinescu

„unui miez de noapte a unui sumbru decembrie, un decembrie cumplit, de război, de teroare și viscol: în iarna 1943-1944”. Relatarea respectivă nu rememora o amintire proprie, ci istoria „unei femei tinere și blonde, de statură mai mult mică decât mijlocie, grațioasă și suplă, cu privirea senină și caldă”. Eroina relatării

Cutia de brânză topită
purtoare a manifestelor

lui Constantinescu era o activistă din ilegalitate a Partidului Comunist din România, care tocmai fusese condamnată la moarte în lipsă. Iar episodul la care Constantinescu face referire era o întâmplare în urma căreia personajul principal scapă vigilenței unui agent al Siguranței.

PROCESUL „APĂRĂRII PATRIOTICE”

ȘTEFAN BOSOMITU

Miza istoriei lui Constantinescu nu ne e relevantă decât la final, când acesta încheia prin a le spune cititorilor că relatarea lui nu este (doar) „o poveste de iarnă, ci un fapt adevărat”. Detaliile chiar dacă puține pe care ni le oferă ne îndreptățesc să credem că povestea lui reda un episod

din istoria „procesului Apărării” în care fusese implicată și soția lui Sulamita Bloch-Constantinescu.

„Apărarea Patriotică” a fost o organizație care a funcționat în anii celui de Al Doilea Război Mondial, în subordinea Partidului Comunist din România, aflat în ilegali-

litate, continuând activitatea „Ajutorului Roșu”. Scopul declarat era acela de a acționa în sprijinul activiștilor comuniști din închisori, dar și al familiilor acestora. În realitate, Apărarea funcționa și ca un serviciu tehnic din subordinea și în folosul PCdR distribuind materiale propa-

o adresă însoțită de un dosar însumând 486 de file, „rezultatul cercetărilor întreprinse cu privire la activitatea comunistă revoluționară desfășurată de membrii organizației Centrale a Partidului Comunist, descoperită de organele de Siguranță ale acestei Prefecturi”.

Au fost înaintați Parchetului Curții Marțiale și cei arestați până în acel moment în cauza respectivă, 38 de persoane. Cazul a fost preluat de căpitanul magistrat Jean Nicolau, procuror instructor militar de pe lângă Curtea Marțială a Comandamentului Militar al Capitalei. Într-un referat introductiv la Dosarul nr. 19.422/943 acesta îi enumera pe cei împotriva cărora vor începe cercetarea preliminară, în număr de 53 de persoane între timp, fuseseră operate și alte arestări.

Referatul procurorului militar – căpitan Jean Nicolau – se încheia prin propunerea acestuia de trimitere direct în judecata Curții Marțiale a Comandamentului Militar al Capitalei a tuturor acuzațiilor din cauză. Excepție făceau Viorica Ene, mamă a unui copil de șapte ani, de care nu avea cine să aibă grijă, Judith Bloch, asupra căreia nu s-a putut reține niciun indiciu care să îi indice vinovăția, și Ionel Bander, în cazul căruia „acțiunea penală urma să fie declarată stinsă, din cercetările și actele cauzei stabilindu-se că numitul s-a sinucis în localul Prefecturii Poliției Capitalei cu ocazia primei anchete”.

Sabina Weissman, ilegalista condamnată la moarte

Ilegaliști... și nu prea

O lună mai târziu, generalul de corp de armată Mihail Răcoviță, Comandantul Militar al Capitalei, semna Ordinul de trimitere direct în judecată nr. 11.524/11.12.1943 a unui număr de 52 de persoane. Câteva zile mai târziu, Secția I a Curții Marțiale a C.M.C. emitea un ordin, semnat de președintele secției, locotenent-colonel magistrat Gheorghe Vasiliu, care îi viza pe cei inculpați în cauza organizației „Apărării” care nu fuseseră încă arestați: Sulamita Bloch-Constantinescu, Elena Iosipovici, Cecilia (e vorba, de fapt, de Florica) Mintzer, Ana Rene Weiss, Rahila Dascălu, Mally Rosman și Max Wenhaim Amuli. Prin ordinul respectiv, cei șapte inculpați erau invitați să se prezinte la Secția I a Curții Marțiale a Capitalei, în decurs de trei zile, pentru a fi judecați. În caz contrar, aceștia erau înștiințați de faptul că urmează să fie

judecați în absență, conform legii. Ordinul mai preciza că „toți cei ce cunosc domiciliul inculpaților de mai sus sunt invitați pe această cale a-i denunța autorităților polițienești, cunoscând că în caz contrar vor fi considerați favorizatori de infractori și sancționați conform legilor în vigoare”.

La 3 ianuarie 1944, la Secția I a Curții Marțiale a Comandamentului Militar al Capitalei, s-a judecat cauza în care erau inculcate cele 52 de persoane arestate în urma anchetei declanșate de descoperirea organizației locale București a „Apărării Patriotice”.

Completul de judecată era format din locotenent colonel magistrat Gheorghe Vasiliu (președinte), căpitan magistrat (r.) Themistocle Blaciotti, căpitan (r.) Matei Diaconescu (membri). Procurorul cazului a fost căpitan magistrat Mihail Camil. După un proces ce a durat zece zile, în data de 13 ianuarie 1944 Curtea Marțială s-a pronunțat în cauza acțiunilor penale deschise prin ordinele de trimitere în judecată nr. 11.524/11.12.1943 și 11.582/14.12.1943 împotriva celor 52 de inculpați.

Prin sentința nr. 158/13.01.1944, Curtea Marțială a Comandamentului Militar al Capitalei a hotărât următoarele condamnări fără drept de recurs: două condamnări la moarte (Sabina Weissman și Aurel Penescu), trei condamnări la moarte în contumacie (Sulamita Bloch-Constantinescu, Elena Iosipovici și Ana Rene Weiss), 23 de condamnări la muncă silnică pe viață

Casa conspirativă din str. Sf. Constantin nr. 14, exterior ...

rativă folosită de activiștii „Apărării” un imobil situat în strada Sf. Constantin, nr. 14. Însă cercetările au continuat, lărgind exponențial cercul suspectilor. Una dintre grijile majore ale Siguranței o reprezenta „legătura” de la Tg. Jiu canalul care asigura practic corespondența dintre celula comunistă din lagăr și Centrala de la București. Pentru deconspirarea acestui canal, Siguranța a dislocat doi agenți care au fost însărcinați cu anchetarea cazului la fața locului. După numai două zile, aceștia au reușit să destructureze celula comunistă care activa la Tg. Jiu. Au fost arestate opt persoane, în frunte cu Aurel Penescu, cel care conducea organizația locală a PCdR.

Arestările au continuat și în Capitală, Siguranța reușind să identifice și să deconspire mai multe canale de corespondență cu diferite penitenciare una dintre activitățile principale ale Apărării Patriotice. A fost descoperită astfel o rețea care asigura comunicarea cu închisoarea Văcărești coordonată de Constantin Sabău, Nicolae Boldujan și Mihail Petruc; o alta care

asigura legătura cu Penitenciarul Mislea prin intermediul lui Carol Wexler, și încă un canal care „deservea” penitenciarele Caransebeș, Jilava, Tg. Ocna și Brașov, coordonat de Ștefan Dumitrescu.

Case conspirative

Valul de arestări a dus și la identificarea altor imobile din Capitală, despre care Siguranța credea că sunt case conspirative ale mișcării. Pe lângă cel deconspirat încă din startul anchetei, au fost descoperite alte șapte astfel de imobile: str. Francmasonă 3, str. Iacob Negruzzi 17, str. Gen. Anghelescu 165, str. Julieta Antonescu 21, str. D-na Ghica 65, str. Vârful cu Dor 25 și str. Col. Iacobini 2.

Mulți dintre cei implicați sau reținuți în acest caz erau femei – soții ale unor lideri comuniști aflați în închisori. E cazul Sulamitei Bloch-Constantinescu, soția lui Miron Constantinescu, care îndeplinea funcția de secretară a „vestitoarei” în cadrul mișcării. „Vestitoarea” era serviciul tehnic din subordinea Apărării, însărcinat cu asigurarea legăturilor și facilitarea co-

respondenței între liderii comuniști din libertate și celulele comuniste din închisori.

Sulamita Bloch-Constantinescu nu a fost reținută în această cauză, ea reușind să rămână ascunsă, fiind judecată și condamnată în lipsă. Un alt exemplu este cel al Cleopatrei Șandru, soția lui Ovidiu Șandru membru din ilegalitate al PCdR, muncitor ceferist implicat în grevele de la Atelierele C.F.R. (1933), care și-a petrecut anii celui de Al Doilea Război Mondial internat în Lagărul de la Tg. Jiu. Tot în această cauză a fost reținută și inculpată și Maria Hulubescu, soția ilegalistului condamnat Traian Hulubescu – și el ceferist implicat în grevele din 1933. Parte a acestui proces dar fără a fi reținută a fost și Florica Mintzer, soția (pe atunci) a lui Henry Mintzer (Radu Mănescu), cea care avea să devină după război soția lui Emil Bodnăraș.

La 11 noiembrie 1943, Serviciul Poliției de Siguranță din cadrul Prefecturii Poliției Capitalei înainta Parchetului Curții Marțiale al Comandamentului Militar al Capitalei

... și interior

Clio anunță

MORMÂNTUL MACABEILOR

Conducătorul revoltei iudee,
Iuda Macabeul, care a recucerit
Ierusalimul în 164 î.H.;
miniatură din secolul al XIV-lea

Autoritatea israeliană pentru Antichități a anunțat recent descoperirea posibilului mormânt al Macabeilor sau Hasmoneilor, familie de preoți iudei menționați în Vechiul Testament, care au luptat împotriva Seleucizilor (suveranii unuia dintre statele elenistice ce au urmat imperiului lui Alexandru cel Mare) și au întemeiat o dinastie regală în Israel, între anii 167-37 î.H. În septembrie 2015 au început, la vest de Ierusalim, într-o pădure, lucrările de excavare a unei structuri antice, iar primele indicii descoperite se potrivesc descrierilor mormântului Macabeilor.

VICTOR IONESCU

După anexarea Palestinei de către Seleucizi (200 î.H.), regele Antioh al IV-lea Epiphanes (175-164 î.H.) le-a interzis evreilor practicile religioase tradiționale (167 î.H.). Mattathia din Modiin, din familia de preoți a Hasmoneilor sau Macabeilor, a declanșat atunci o răscoală contra stăpânirii seleucide. Josephus Flavius (37-100), general, diplomat și istoric evreu, devenit cetățean roman, scrie în ale sale *Antichități iudaice* că Mattathia, „preot din tagma lui Ioarib“, ar fi strigat în gura mare în Modiin: „cel ce simte răvna obiceiurilor străbune și a cinstitii Domnului să mă urmeze“ și, împreună cu fiii săi și cu familiile lor, au fugit în deșert, unde li s-au alăturat mulți alți iudei.

Josephus Flavius provenea el însuși dintr-o familie de preoți ai Templului și era înrudit cu familia Hasmoneilor, numele său originar fiind Josef

ben Mattitiah. „Prin mama mea eu mă înrudesesc cu stirpea regală, de vreme ce urmași ai lui Hasmon, a cărui strănepotă este, au deținut multă vreme [130 de ani – n.n.] funcțiile de mari preoți și de regi ai neamului nostru“.

Mattathia fiind ucis într-o luptă (160 î.H.), conducerea revoltei iudee a fost preluată de fiul său cel mare, Iuda Macabeul. Acesta a recucerit Ierusalimul în 164 î.H., restabilind cultul lui Iahve. Totodată, el a încheiat un tratat cu Roma, dușmana Imperiului Seleucid, care i-a recunoscut pe Macabei ca familie domnitoare într-un stat independent. În 152 î.H. al treilea Macabeu, Jonathan, a devenit mare preot și strateg al Iudeei. El a recucerit Samaria și Ekron. Opt ani mai târziu, al patrulea Macabeu, Simon, a impus Seleucizilor renunțarea la tributul Iudeei, iar în 140 î.H. s-a proclamat etnarh, mare preot și comandant suprem.

Actele cancelariei sale erau datate „în anul cutare pe vremea lui Simon, Arhiereul cel Mare și Marele Cărmuitor al iudeilor“. Al treilea fiu al lui Simon, Jonas Hircan I (134-104 î.H.), a recucerit Galileea și Idumea și a obținut deplina recunoaștere a independenței statului. Urmașul său, Aristobul (104-103 î.H.), a proclamat regatul. Macabeii au instituit iudaismul ortodox ca principiu suprem, iar sub dominația lor a fost creat sistemul național de educație, în care toți băieții învățau Tora (cele cinci cărți ale lui Moise). Aceasta a dus la dezvoltarea rabinatului, învățământul fiind profund religios și respingând orice altă formă de cunoaștere în afara Legii lui Moise.

In anul 63 î.H. generalul roman Pompeius Magnus a inclus Iudeea în provincia romană Siria, acordându-i o autonomie limitată și lăsându-i ultimului rege

și 17 condamnări la șase ani de temniță grea. Alte 20 de persoane inculcate în acest proces au fost achitate.

Cele cinci condamnări la moarte nu au fost însă executate. Ba chiar mai mult, câteva luni mai târziu, recursul procesului avea să stabilească sentințe mult mai blânde. Condamnarea la moarte a Sabine Weissman, spre exemplu, a fost comutată, sentința finală în cazul ei însumând cinci ani de închisoare. Se prea poate ca una dintre cauzele clemenței de care au dat dovadă autoritățile era reprezentată de contraofensiva tot mai puternică a trupelor sovietice și situația tot mai dezastruoasă de pe front, care au îndemnat pe decidenți la mai multă prudență în cazul acestui proces politic.

Cei mai mulți dintre cei implicați în cauză nu aveau să se bucure de un statut privilegiat după 1945. Ușurința cu care au cedat în fața presiunilor anchetatorilor a rămas pentru mulți dintre ei o pată neagră în dosarul individual. Astfel, unora li s-a refuzat chiar primirea în rândurile partidului.

E cazul Cleopatrei Șandru, al Mariei Hulubescu sau al Sabine Weissman. În ciuda insistențelor și a memoriilor succesive, atitudinea „lășă și trădătoare” a acestora din timpul anchetei a dus la respingerea tuturor cererilor succesive. Abia târziu, în anii '60, avea să le fie recunoscute aportul și activitatea din anii ilegalității, fiind primite în rândurile membrilor de partid.

Alte persoane implicate în cauză au avut parte de un

destin ceva mai fericit. Am amintit de cazul Floricăi Mintzer, care avea să devină soția lui Emil Bodnăraș unul dintre „greii” regimului. Nici Sulamita, soția lui Miron Constantinescu, nu avea să aibă de suferit de pe urma acestei istorii, ea profitând de statutul politic al soțului. Alte persoane implicate în proces au avut, la rândul lor, cariere importante în anii postbelici. Îi amintim aici pe Henry Mintzer (Radu Mănescu), ministru adjunct al Finanțelor (1951-1970) și profesor la Academia de Studii Economice; sau pe Mihail Petruc, agent sovietic de origine ucraineană, condamnat de două ori în anii '30 pentru spionaj, care avea să facă carieră în cadrul Ministerului Afacerilor Interne, ajungând colonel de Securitate. ■

ECOURILE DECLARAȚIEI DIN APRILIE

(Urmare din p. 28)

Nu se amintește niciunde, în general, despre rolul statului nostru, al armatei noastre.

Am participat la parada organizată cu ocazia Zilei marinei militare a României, unde s-a organizat o recepție pe o navă la care au fost prezenți Ceaușescu și alți tovarăși din conducere. El s-a apropiat de tovarășii militari chinezi și a discutat mult și prietenește cu ei. De noi nu s-a apropiat, nu ne-a salutat, deși erau puțini oameni acolo, apoi a șters-o.

Chiar tovarăși din alte armate, cehoslovacă, bulgară, poloneză, prin conducătorii lor de grup, au condamnat linia adoptată de români față de noi, iar un cehoslovac și un bulgar au deschis vorba despre asta în seara de rămas bun, în prezența unor români.

Se știe că tovarăși de-ai noștri care lucrează în instituții sovietice se află acum acolo în condiții grele, uneori chiar umilitoare. [...]

Consider că conducerea C.C. al P.C.R., care se află acum la noi [este vorba despre vizita delegației române, condusă de Nicolae Ceaușescu, între 3 și 11 septembrie, în

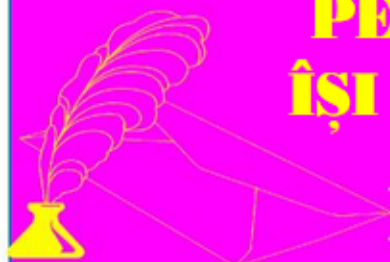
U.R.S.S., ocazie cu care partea română a ridicat și problema tezaurului evacuat în Primul Război Mondial – *n.red.*] nu trebuie lăsată să trăiască în plăcuta eroare că noi, chipurile, nu știm nimic despre situația din partidul lor și din țara lor.

7 septembrie 1965

Golovanov

Nota a fost adresată lui A. Epișev la C.C. al P.C.U.S. 7.09.1965. Pe document apare rezoluția: „Tov. Brejnev L.I. fost informat” [fond 5, inv. 30, dosar 479, pp. 63-66]

**În românește de
Florentina DOLGHIN**

PE VREMURI OAMENII ÎȘI TRIMITEAU SCRISORI

GEORGETA FILITTI

Războiul rămâne o componentă a vieții oamenilor, pe care o minoritate cinică îl provoacă și apoi majoritatea îl îndură. Al Doilea Război Mondial a găsit România și Grecia în tabere diferite, iar relațiile bilaterale au avut de suferit. Ambasada României la Atena a fost redusă la rangul de Legație, titularul ei ajungând diplomatul de carieră Radu Scarlat Arion (1904-1991). Calvarul îndurat de greci, înfometarea deliberată la care au fost supuși de nemții, italienii și bulgarii ocupanți, luptele intestinale de o duritate nemaîntâlnită, în care comuniștii au fost susținuți și încurajați de englezi, dar și ajutorul economic oferit de România condusă atunci de mareșalul Ion

Radu Scarlat Arion

Antonescu (la stăruințele, între altele, ale Reginei Mamă Elena, grecoaică de origine) tot acest tablou înfricoșător, plin de contradicții, dar străbătut adesea de unele raze de speranță, se regăsește în arhiva Legației noastre din capitala Greciei. Salvată miraculos imediat după război de titularul ei, arhiva s-a înapoiat în țară în 1991, prin grija inginerului Constantin Arion, fiul diplomatului.

Cu ajutorul altui diplomat în post la Atena (Ion Brad, între 1973 și 1982),

Tancuri germane pe străzile Atenei, 1943

am publicat, în 1997, volumul România – Grecia. Relații istorice (1941-1947), la Editura Demiurg, patronată de domnia sa.

În paginile de față publicăm două scrisori, din iunie și iulie 1943, trimise de Viorica Arion soțului ei, rechemat pentru scurt timp la București. Subiectul principal îl constituie obsesia de a fi laolaltă cu cei doi copii, Constantin (viitor inginer, născut în 1935) și Scarlat (viitor arhitect, născut în 1939). Pieseile provin din arhiva familiei Arion. Ultima scrisoare am reprodus-o din volumul mai sus amintit.

*Viorica Arion către soțul ei,
Radu Scarlat Arion*

Vineri 25 iunie 1943,
Atena

Dragă Radule, îți scriu prin
Sophie Deleanu, care pleacă

măine. Am primit două
scrisori de la tine și un pachet
cu nouă cutii cu ficat. Îți
mulțumesc de mii de ori. Eu
sunt bine îți povestesc tot ce
am făcut de când ai plecat
cu Scarlat, mâine va fi o
săptămână. La ora 6.30, în

ziua plecării, am telefonat la
Lufthansa unde se primise
radiograma avionului vostru.
Încântată că ați sosit cu bine,
m-am suit la Cavadii. Mary,
biata, continuă să fie bolnavă,
are acum o violență angină.
Toată lumea, ca de obicei,

Macabeu, Hircan al II-lea, funcțiile de mare preot și etnarh. În 37 î.H. romanii au înlăturat definitiv dinastia Macabeilor, punându-l în locul lor pe Irod cel Mare (37-4 î.H.) ca rege-clientelar al Romei.

Experții israelieni sunt de părere că mormântul este o descoperire arheologică foarte importantă, iar o parte dintre ei îl atribuie Macabeilor. „Încă nu avem o dovadă directă”, a precizat coordonatorul săpăturilor, arheologul Amit Reem. La sfârșitul secolului al XIX-lea mai mulți exploratori europeni au pornit în căutarea acestui mormânt. Epicentrul căutărilor a fost o zonă aridă din apropiere de satul Midya din Cisiordania, un nume apropiat de Modiin, orașul antic în care au fost îngropați Macabeii. Localnici arabi l-au îndreptat pe unul dintre exploratorii europeni spre o colină stâncoasă cu numeroase morminte săpate în piatră, spunându-i că sunt morminte ale iudeilor.

In prezent arheologii sunt de părere că aceste morminte nu pot fi ale Macabeilor, deși ele au fost integrate ca atare în circuitele turistice; cu ocazia sărbătorii de Hanukkah (a purificării) se organizează acolo ceremonii în memoria Macabeilor, care au luptat împotriva dominației seleucide și pentru religia evreilor. *Cartea Macabeilor* din Vechiul Testament conține relatări despre acești martiri evrei.

Un alt explorator din secolul al XIX-lea

Al patrulea Macabeu, Simon, s-a proclamat etnarh, mare preot și comandant suprem

a descoperit în apropiere un mormânt arab despre care a crezut că ar fi necropola lui Mattathia. Arheologii au demontat și această teorie: „A fost mai degrabă vorba despre un optimism al exploratorilor decât despre dovezi arheologice clare”, consideră Amit Reem.

Al treilea sit, plasat în apropierea celorlalte două, a aprins acum imaginația arheologilor israelieni. Francezul Charles Clermont-Ganneau a condus primele săpături în acest loc la sfârșitul secolului al XIX-lea și a descoperit o podea acoperită de un mozaic cu o cruce bizantină. Apoi situl a fost abandonat, până în septembrie 2015, când arheologii israelieni au reluat săpăturile. Conform lui Amit Reem, crucea bizantină de pe mozaic

reprezintă un indiciu important. Ea apare pe podeaua unei nișe mortuare din sit și este o descoperire arheologică unică, fapt ce ar putea însemna că marchează locul în care a fost îngropată o personalitate proeminentă. Expertul israelian este de părere că bizantinii au marcat astfel locul unde se află mormântul Macabeilor.

Josephus Flavius afirmă că mormântul Macabeilor era o structură înaltă ce putea fi văzută de pe Marea Mediterană, prevăzută cu coloane de piatră și decorată cu șapte piramide: „Simon a construit pentru părintele și frații lui un falnic monument funerar din marmură lustruită. El se ridica la mare înălțime și era înconjurat de un portic cu coloane cioplite dintr-o singură piatră, fiind o lucrare ce desfăta privirea. În afară de asta a mai ridicat șapte piramide pentru părinții și frații lui, care erau făcute cu nespusă frumusețe și măreție, dăinuind până în zilele noastre”.

Amit Reem a anunțat descoperirea a patru piloni groși de coloane în sit, ceea ce indică faptul că structura ar fi avut aproximativ 5 m înălțime. De asemenea, dalele de piatră menționate de arheologul francez Clermont-Ganneau în secolul al XIX-lea, dar care au dispărut de pe sit, ar fi putut fi bazele celor șapte piramide, conform descrierii rămase de la istoricul iudeo-roman. În prezent acest sit se află într-o pădure, dar înainte de plantarea copacilor era vizibil de pe mare. ■

Pe șantierul arheologic al mormântului (prezumat) al Macabeilor sau Hasmoneilor

atunci vom rămâne fiecare cu norocul lui, ei în țară, noi aici. Mi se rupe însă inima gândindu-mă la o lungă separație de dragii noștri copii care cresc și se transformă departe de noi. Dragă Radule, informează-te, judecă, consultă-te cu părinții, Marcella, Nuți, Basile, și fă, dragul meu, cum crezi tu că e mai cuminte și mai sigur, atât cât poate fi ceva sigur orișunde în ziua de azi. Eu aș prefera să fim toți patru împreună. Tu, te rog însă, fă cum crezi că e mai bine – am absolută încredere în deciziunea ta. Vorbește și cu Sophie Deleanu, care îți va da detalii de aici. Te rog scrie-mi regulat prin Lares [compania aeriană română] și țin-mă în curent cu ce faci. Pe dragii Nuți și Costake îi sărut de mii de ori și îi strâng în brațe cât pot de tare. Cred că știi că Lares-ul își întrerupsese cursa aici. Deocamdată celelalte avioane civile își continuă cursa regulat. Salonicul a suferit până acum cel mai mult de pe urma bombardamentelor. Aici au fost duminică pe plajă 30 de morți și cca 250 de răniți. Toți civili care luau baie. De mine nu avea grijă, știi că sunt prudentă și mai ales leneșă pentru a merge la mare. A început să fie cald e o epidemie ușoară de trimeron și angină, altceva nimic. Eu mă gândesc mereu la voi. În fine, nu sunt făcută nici pentru separații, nici pentru voiajuri!

Toată lumea e extrem de drăguță cu mine. Pe prințesa Nicolae am văzut-o de mai multe ori, la ea, la Didi. Mi-a telefonat după plecarea ta ca

să-mi spuie că ți-a ținut „les pouces“ [degetele încrucișate, echivalentul francez pentru „a ține pumnii“] în dimineața plecării tale, ca să ajungeți cu bine. Părinții ce fac? Îi sărut din toată inima. Mă întrebi, dragă, ce vreau să-mi aduci din București. Îți adaug o mică listă, bineînțeles dacă nu ai timp, nu cumpăra nimic. Nu te osteni pentru lucruri mărunte și fă doar ce poți. Te aștept cu mare nerăbdare și sper că vei decide în așa fel, ca să fim toți patru împreună, cred că e cel mai bun lucru. Dari Carella e lângă mine, drăguță și afectuoasă, era pe plajă duminică. Îți trimite complimente și sărutări. Toți prietenii sunt bine. Neubacher va veni la București peste zece zile. Avionul lui merge regulat București – Atena. Informează-te. Bureau-ul lui este: str. Wilson 9.

Iată lista, dragul meu:

4 termosuri/ O bijuterie de la Librăria italiană, de care ți-a vorbit Ginetta/ 12 ace

groase în simili écaille pentru cocul meu/ 12 pachete cărți de joc/ Șuncă în cutii mici/ Piept de găscă pentru Dari/

Drogherie:

Dacă poți, o serie de 40 injecții Forafine pentru Laury/ 12 tuburi Formitrol, dezinfectant pentru gât, pentru Cavadia/ Vaseline/ Briliantină.

Vă sărut pe toți cu tot dragul din inimă

Viorica

P.S. În cazul în care nu vîi cu copiii, pregătește-le pașapoartele la amândoi și lui Detta ca să fie totul în ordine în caz că ar veni ei singuri.

Radu Scarlat Arion către Mihai Antonescu, vice-președintele Consiliului de Miniștri și ministru de Externe

Atena, 26 iulie 1943

Domnule ministru,

Revenit la Atena, am găsit aici situațiunea generală mai

Partizani greci

extrem de drăguță cu mine. Calliopi, Silica, Nona, Bavier, Eoclildele, Alex, Aleca nu mă lasă aproape deloc să mănânc acasă. Acum, dragul meu, să vorbim de voi. Cred că decizia de a lăsa pe amândoi copiii cu *Schwester* la părinți la Clejani [moșia familiei Ionescu Clejani, din care provenea autoarea] până la sfârșitul lui august, este bună. În ceea ce privește însă rămasul lui Costake în țară, dragă Radule, insist ca să schimbi de avis și să se întoarcă *Schwester* neapărat cu amândoi copiii la sfârșitul lui august. E prea devreme să trăim separați de băiețelul nostru. Nu are decât opt ani e vârsta când părinții profită de copiii lor. Vreau și eu să-l văd crescând, învățând și jucându-se lângă mine. A trecut aproape un an de când nu l-am mai văzut nu găsești că nu e bine? Ce pricepem din copii în acest caz? Aici va fi foarte bine să fim toți patru împreună. Sunt sigură de acest lucru. Te rog, Radule, din suflet, pregătește-i tu pașaportul, să fie totul gata și să vie aici cu Scarlat. În septembrie e frumos, va înota, va învăța cu d-ra Constantinidi, va fi împreună cu frățiorul lui, va face gimnastică, îi voi găsi prieteni de vârsta lui. Altenburgii se vor întoarce. De ce să nu fim și noi cu copiii noștri împreună? Te rog, îmi promiți? Toată lumea aici e de aceeași părere cu mine. Dragul meu, te aștept cu nerăbdare și pe amândoi copiii la sfârșitul lui august.

Vă sărut pe toți cu toată dragostea și dorul.

Viorica

Aceeași către același

Sâmbătă, 3 iulie 1943

Dragă Radule, aceasta e a patra scrisoare pe care ți-o scriu de când ai plecat – le vei primi pe toate odată prin curier, care pleacă azi cu „Lufthansa“ spre București. Chiar acum îmi telefonează Papahagi că a plecat curierul mai devreme decât se credea. Între timp a sosit avionul nostru la Tatoi. Am vorbit cu Manolescu, care mi-a adus o scrisoare de la tine, datată 2 iulie.

Scrisoarea mea o vei primi prin Sophie Deleanu, care pleacă marți 6 iulie cu avionul nostru la București. Ea îți va povesti pe larg ce e pe aici. Dragul meu, chestiunea copiilor e extrem de grea. Iată cum stăm aici:

Duminică 27 iunie a fost un bombardament violent pe Hasani, Eleusis și Rafina. De atunci, numai ieri și alaltăieri nu am avut sirene de două ori pe zi. Coastele mării au de-

venit periculoase peste tot, se pare că englezii anunță în-continuu la radio ca populația să părăsească coastele, căci vor fi bombardamente în-continuu. Deci băi de mare nu se mai pot lua. E adevărat că Atena însăși e un loc sigur. Îți spun toate acestea, ca să-ți faci o idee de situație și să poți decide cum crezi tu că e mai bine pentru copii. Voiajul cu avionul va deveni însă din ce în ce mai periculos din cauza bombardării aerodromurilor, astfel că dacă nu vii cu copiii acum, nu știu dacă îi mai vom putea aduce aici. Din instinct și din punct de vedere egoist aș prefera să te întorci cu amândoi copiii. Judecând rece, e poate mai bine pentru ei să rămâie în țară, dacă judeci situația bună acolo. Dar cine poate ști? Și cine poate ști cât va dura separația noastră de ei? Tu, dragul meu, vezi cum e situația la noi, acum și în viitor, căci repet, dacă nu te întorci cu amândoi copiii acum, nu cred că vom putea să-i mai aducem și

*În același an, 1943, Bucureștiul părea un oraș mult mai liniștit
(foto de Iosif Berman)*

Călător prin timp

Imagine panoramică a vilei „Ephrussi de Rothschild” și proprietari ei: Maurice Ephrussi, în stânga, și baroana Béatrice de Rothschild

POVEȘTILE UNEI VILE DE PE COASTA DE AZUR

FLORENTINA DOLGHIN

La 10 km de Nisa, 15 de Monaco și la numai 20 de minute de mers pe jos de vila grecească Kérylos, Coasta de Azur oferă vizitatorului o bijuterie arhitectonică construită în Belle Époque, vila „Ephrussi de Rothschild” de la Cap-Ferrat, înconjurată de splendide grădini pe șapte hectare, ce coboară în pante blânde spre luciul Mediteranei. Găzduiește colecții de artă, adunate cu mult gust de stăpâna ei vreme de o viață.

Purta numele Beatrix, ca eroina unui roman de Balzac. Dar ea a preferat acestui prenume o variantă mai dulce, Béatrice. Cu ochi mari și privire inteligentă, o gură frumoasă, senzuală, și o siluetă minionă, dar bine conturată, tânăra părea răsfățată de soartă. Colossal de bogată, Charlotte Beatrix de Rothschild (14 septembrie 1864-7 aprilie 1934), posesoarea vilei, era nepoata lui James de Rothschild, unul dintre cei

cinci frați fondatori ai dinastiei de bancheri cărora, în 1822, împăratul Austriei le acordase titlul de baroni. Mama ei, Leonora, o Rothschild, aparținea ramurii engleze a familiei, iar tatăl, Alphonse, fusese consilier general al Băncii Franței.

Căsătorie aranjată

Béatrice a crescut în cel mai luxos castel din Franța vea-

cului al XIX-lea, de la Ferrières, în Seine-et-Marne, care avea un superb parc englezesc. Toată viața își va păstra apartamentele de acolo. La Paris, reședința familiei era în Rue Saint-Florentin, încărcată de capodopere ale picturii franceze din vremea lui Ludovic al XV-lea. Tatăl era un mare colecționar și un binefăcător pentru multe muzee franceze. Membru în comitetul Expoziției universale din 1867, a devenit apoi membru al

încurcată și mai agitată ca oricând.

Nemulțumirea e pretutindeni. Nemulțumire împotriva forțelor de ocupațiune. Nemulțumire împotriva guvernului grec. Din cauza mizeriei, din cauza inflației din ce în ce mai mare. Venirea trupelor noi de bulgari în regiunea Salonicului a împins nemulțumirea la paroxism. Se vorbește de bulgari, se agită chestiunea venirii lor, rumoarea publică pretinde, exagerând, că sunt mai mulți decât o divizie, că au intrat în Salonic, în Macedonia, în Verria, ba chiar la Lamia și Pargos, [apoi] lângă Atena, unde ar avea un Cartier General. Din cauza aceasta, din cauza venirii bulgarilor, poporul a protestat și protestează. În lipsa mea, au fost manifestațiuni, greve. Italienii au împins cu patul puștilor pe manifestați. Germanii au tras în plin. În 22 iulie, din nou manifestațiuni cu ampolare. Pe stradă am văzut tunuri, tancuri, soldați. Se auzeau focuri de armă, explozii. Din nou germanii și polițiștii greci au tras în plin. Au fost morți, răniți numeroși.

Prim-ministrul grec amenință cu demisiunea. Forțele de ocupațiune nu o acceptă. Grecii protestează împotriva omorurilor ce au avut loc din nou la ultima manifestațiune.

Și în această nemulțumire și agitație continuă pe fața oricărui grec a apărut un surâs de satisfacțiune, speranța s-a adâncit în sufletele lor. Se spune că englezii vor debarca în Grecia, se vorbește de

aceasta, se speră în aceasta. Se afirmă că în insulele Leucas, Chefalonia și Zante, din vestul Greciei, mulți ofițeri englezi s-au infiltrat. În Epir, la Agrinion, mai mult decât în Mețovo, la Avdela, pretutindeni unde sunt antați [partizani], englezii au adus arme, muniții, ba chiar se află în acele regiuni Cartiere Generale întregi de ofițeri englezi. La Atena chiar sunt organizațiuni ascunse, cinci posturi de radioemisiune care nu se pot găsi. Satisfacțiunea a ajuns la culme cu atacul Siciliei, cu căderea lui Mussolini. Ipotezele cele mai fantastice circulă din gură în gură. Se comentează, se deformează orice măsură, orice mișcare: tunuri germane au fost postate în fața Kommando-pieței italiene; livrările pe care grecii trebuie să le facă italienilor au fost suspendate de germani și apoi reluate; șefi

politici și militari greci au fost arestați de germani. Opinia publică grecească pune ipoteza plecării din Grecia a armatelor italiene. O discută: vor pleca cu arme, fără arme? Ce vor face nemții? Cum le vor permite? Și în această atmosferă, chiar alarmele zilnice, bubuiturile care marchează bombardamentele anglo-americane ale aerodroamelor din jurul Atenei îi bucură pe greci.

Comerțul însă își urmează cursul său. Bursa, foarte agitată, scade brusc pentru a-și reveni foarte greu și numai în parte. Prețurile în schimb cresc constant și continuu. Cheltuielile imense de operațiuni militare și de ocupațiune sunt plătite de Guvernul grec. Inflația crește. Bilete noi de 10.000 drahme. Nemulțumire, anarhie, comunism. Situațiunea actuală în ansamblul și în complexitatea ei e tragică. ■

Știința în cuvinte potrivite
cu Corina Negrea și Dan Manolache
luni-vineri de la 13.15

Radio România Cultural
cultural.srr.ro

arboreze berete de marinari, inducându-și astfel iluzia că trăia înconjurată de un echipaj pe un pachetot, ce făcea înconjurul lumii. A aranjat în așa fel ferestrele, încât Mediterana apare la babord și la tribord, lăsându-și impresia, din interior, că te afli pe o navă.

Când a început construcția, la moartea tatălui ei, în 1905, Beatrice avea 40 de ani. Arhitecții, cărora le cerea să-i materializeze fel și fel de idei personale, a trebuit într-un final să înțeleagă, în cei șapte ani, că baroana adapta reședința la colecțiile ei de artă, și nu invers. Toată viața, în toate călătoriile, Béatrice n-a făcut decât să armonizeze mobile, vechi lambrouri, tablouri, elemente arhitecturale cu gusturile inimii ei. Colecția de la Cap-Ferrat păstrează și o undă de mister, pentru că nu s-a găsit nicio filă de arhivă, nici privind proveniența obiectelor, nici data achiziționării lor. Pentru cercetătorii și conservatorii care au succedat unii altora este o lacună supărătoare.

A albit la 20 de ani

Sala de la intrare, imensă, sugerează, cu arcadele ei, vilele italiene ale Renașterii. De altfel în toate locuințele familiei Rothschild holul de la intrare a fost o piesă esențială, cu tendința de a deveni piesa principală. Salonul maimuțelor, de la primul etaj, demonstrează gustul pentru caricatură, atât de răspândit în epocă. Orchestra de maimuțe muzicante, din porțelan de Meissen, atât de greu de conservat după ardere, datând din 1740, trebuie s-o fi amuzat mult pe baroană. Porțelanurile rare îi plăceau tot din copi-

Imagine din interior

lărie. Casa lor din Rue Saint-Florentin gema de porțelanuri de Sèvres.

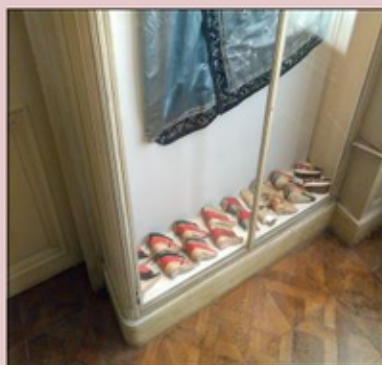
Fațada amintește de un palat venețian, iar interiorul, cu mobila de veac XVIII, spune povestea unei fete frumoase, mult prea bogate, prea puțin răsfățată de dragoste, dar care și-a găsit aparent consolarea în frumusețea unor obiecte aparținând veacului al XVIII-lea, după care Béatrice era înnebunită. În general, s-au păstrat puține date despre încântătoarea moștenitoare Rothschild. La 20 de ani s-a trezit, într-o bună zi, cu părul alb, „ceea ce lăsa impresia că era tot timpul pudrată“, relatează Elisabeth de Gramont, cea care o evocă purtând rochii invariabil roz, „gata parcă să plece mereu la un bal simandicos“. O asemenea rochie, alături de o pereche de pantofi cu un număr foarte mic sunt expuse astăzi în dormitorul lui Béatrice.

Pentru grădina de șapte hectare (formată, la rândul ei, din mini-grădini tematice provenșale, a la française, spaniolă, italiană, florentină, mexicană, japoneză, chineză) baroana a angajat

lucrări titanice de terasament, executate de arhitecți peisagiști, mulți dintre ei italieni. Neterminat la moartea ei, parcul vilei Ephrussi, cu colonade, fântâni cântătoare la fiecare 20 de minute, cascade, iazuri, foișoare, sculpturi de inspirație clasică, alei bordate de arbori exotici, a fost recent restaurat. Este un imperiu al trandafirilor roz, specie de trandafiri franțuzești pentru care Béatrice avea o veritabilă pasiune. În zilele noastre, la 2 și 3 mai, în grădina baronei se desfășoară „Sărbătoarea trandafirilor și plantelor“, cu conferințe internaționale despre universul trandafirilor, al secretelor florilor și plantelor. În reședință și în parcul ei s-au turnat filme, s-au organizat reuniuni mondene și concerte. În 15 august anul acesta, când i-am străbătut aleile, holul vilei se pregătea să găzduiască, în aceeași seară, un mare concert.

Nebunia lui Béatrice erau jocurile de noroc. Așa că, după o vreme, și-a părăsit reședința de la Cap-Ferrat, pentru mesele de la Monte Carlo, unde avea două reședințe (vilele „Soleil“ și „Rose de France“). Baroana juca tenis,

O vitrină, asemănătoare multora din vilă, cu obiecte de vestimentație

Academiei de Arte Frumoase. De la el a moștenit fiica pasiunea pentru artă.

La 5 iunie 1883, la Paris, la numai 19 ani, Béatrice s-a măritat cu baronul Maurice Ephrussi (18 noiembrie 1849-29 octombrie 1916), un bancher parizian, dintr-o familie evreiască rusă din Odessa. Și el deținea o avere respectabilă, făcută din comerțul cu cereale și din activități bancare, chiar dacă nu de talia celei a domnișoarei. Familia locuia la Paris pe Avenue Foch 19, într-o casă care astăzi găzduiește Ambasada Angolei. El avea legături de afaceri cu tatăl tinerei, baronul Alphonse de Rothschild.

Căsătoria celor doi a fost un fel de pact între două familii, o uniune consimțită de ambele părți. Dar Maurice, și el împărțind dragostea pentru artă a Béatricei, era un mâncător insatiable de avere. În scurt timp a reușit să facă datorii astronomice, echivalente a mai multor milioane de euro actuali, de la care au pornit și neînțelegerile. Bogăția, care asigură libertatea, are totuși regulile ei, ce trebuie respectate. Temându-se că Maurice va toca patrimoniul familiei, Rothschildii au decis să-i separe pe tineri. Oricum era un mariaj nereușit. Cei doi nu se înțele-

geau deloc. Dar cuplul, fără copii, se va destrăma oficial abia după 21 de ani de la contractarea căsătoriei, în iunie 1904, când s-a pronunțat divorțul. Un an mai târziu murea și baronul Alphonse de Rothschild. Atunci va moșteni fiica imensa avere a familiei.

La babord și tribord Mediterana

Între 1905 și 1912 tânăra doamnă își ridica o vilă, o reședință de vis, pe promontoriul Saint-Jean-Cap-Ferrat, în apropiere de Nisa, pe care o va numi „Île-de-France” și care astăzi, deschisă publicului, este cunoscută ca vila „Ephrussi de Rothschild”: un fel de vilă a lui Hadrian, de la Tivoli, în apropierea Romei, cu minuni artistice din toată lumea. Odată ce-i trece pragul, vizitatorul pătrunde pe un domeniu mirific. Terenul pe care este înălțată i-a fost „suflat” de Béatrice regelui Belgiei, Leopold al II-lea, care ar fi vrut să extindă parcul vilei

sale, din vecinătate. În paranteză fie spus, regele belgian a fost vreme bună proprietarul a jumătate din suprafața promontoriului, vânzarea casei sale, la un preț halucinant, făcând mare valvă în presă în anul 2008.

A trebuit întâi de toate lucrul terenul, foarte stâncos, pe care greu puteai imagina o grădină. Totuși, Béatrice, își amintea o verișoară, Elisabeth de Gramont, a vrut „să crească flori în bătaia mistralului” și de aceea a căutat atent crema arhitecților epocii, oprindu-se asupra lui Aaron Messiaha, arhitectul multor vile la activ înălțate pe Coasta de Azur. Pe el l-a terorizat cu pretențiile ei, dar cine îi putea rezista? Nepotul ei, Guy de Rothschild, a descris-o ca „o tânără un pic prea dezlănțuită, de o nervozitate de nesuportat”. Béatrice a denumit reședința „Île-de-France” pentru că era o obișnuită a transatlanticelor și a navelor de croazieră și cu referire la un luxos pachet purtând acest nume. Excentrica baroană a impus chiar armatei sale de grădinari să

Patul venețian al lui Béatrice, acoperit cu mătase chinezească brodată, și o rochie ce i-a aparținut, expusă pe fotoliu, care încă își așteaptă purtătoarea

Luatul miresei de la părinți

Nuntași

**A fost odată
ca niciodată**

Lăutari

HAI LA NUNTĂ...

Dr. GEORGETA ROȘU

Întâlniți din nou împreună... După ce am pus Ursitoarele (Magazin istoric, nr. 10/2015), pruncul a crescut fecior fălos, așa că ne pregătim de pețit și de nuntă.

Pețitul (înțelegerea, croiala, împețitul) avea un rol foarte important la întemeierea familiei. Dacă feciorul era îndrăzneț, putea să meargă singur la pețit, dar, cel mai adesea, acesta era însoțit de părinți și uneori chiar de viitorii nași.

De obicei, tinerii se înțelegeau între ei înainte și apoi se întâlneau cu părinții. Tânărul, însoțit de mamă și tată (sau, dacă nu avea unul dintre părinți, de un frate mai mare) mergeau la familia fetei și o cereau părinților acesteia de nevastă. Dacă era refuzat, fata și feciorul hotărâu să „fugă” și apoi, după un timp, cineva „bun de gură” din familie mergea la părinții ei pentru a obține iertăciunea tinerilor.

În sate din Moldova erau trimiși, pentru a obține iertarea celor doi, oameni în vârstă, din familia mirelui, iar în Transilvania, o persoană „bună de gură”, un „grăitor”, care trebuia să-i împace pe părinții fetei cu viitorul ginere. Dacă părinții fetei erau de acord, se pregătea o masă la care se așezau cu toții și hotărâu data logodnei și a nunții, alegeau pe bucătăreasa care avea să pregătească bucatele la nuntă, tocmeau zestrea. Se tocmea zestrea „din ambele părți” și din partea fetei, dar și a băiatului. Adesea se încheiau și foi de zestre, în care erau menționate îndeosebi casa, pământurile, podoabele (mai ales zgărzile scumpe sau cele din bani de aur sau argint).

asista la meciuri de box, era înscrisă într-un club de aviație. Se deghiza adesea în regina Maria Antoaneta, mergea la prietenii ei de la vila vecină, Kérylos, construită în 1902 de arheologul Theodore Reinach, fascinat de Grecia Antică, și acolo se comportau, alături de invitații lor, între care vecinul Gustave Eiffel, precum grecii antici: luau prânzul alungiți, pe paturi, care și astăzi, alături de băi, saloane, camere de zi și dormitoare, transpun vizitatorul în lumea lui Pericle.

Maurice, tatăl lui Stalin?

Moartea soțului, în 1916, a făcut-o pe Béatrice Ephrussi să renunțe definitiv la vila de la Cap-Ferrat. Opțiune ciudată, pentru că cei doi se înstrăinaseră de multă vreme. După Marele Război lumea s-a schimbat. Singură, aproape septuagenară, cu un an înainte să moară, în 1933, baroana a donat domeniul Academiei de Arte Frumoase a Institutului Franței, instituție creată în 1795. Lăsa Academiei nu numai proprietatea, ci și toate fabuloasele ei colecții din alte reședințe, Paris (Avenue Foch) sau Monte Carlo. Gestul făcea

din ea o demnă fiică a tatălui. Pentru că operele de binefacere ale tatălui, baronul Alphonse, erau nenumărate. Într-o carte apărută la Flammarion în 1995, *Les Rothschild, bâtisseurs et mécènes*, Pauline Prévost-Marcilhacy scrie că el ar fi oferit aproape 2.000 de tablouri pictate de artiști contemporani la 150 de muzee din Franța. Baroana a cerut tot în acest ultim act ca vila să devină muzeu și să „păstreze spiritul unui salon”. „O zi la baroană” este un eveniment desfășurat la vilă, pentru vizitatorii de azi, adulți și copii, între 26 și 30 aprilie și 18 și 23 octombrie.

Plimbarea în jurul lumii prin grădina ei planetară se încheie în „grădina Sèvres”, dedicată lui Maurice Ephrussi. Personajul, chiar dacă a ieșit repede din peisaj, este și el purtătorul unei legende. S-a scris despre el că ar fi tatăl adevărat al lui Stalin. Știm sigur că Rothschildii erau în mod oficial bancherii țarilor ruși, iar Maurice Ephrussi, ca și tatăl lui, reprezenta ramura lor franceză la Curtea de la Petersburg, ocupându-se, totodată, și cu comerțul cu vin și cu petrol din Caucaz. Călătoria adesea, pentru afaceri, la

Tiflis. Tatăl său făcuse o avere bunicică aducând grâu ucrainean în Europa. În februarie 1878, când a fost conceput Stalin (născut în decembrie), mama lui, Ketevan (Keke) Djugașvili, născută Gheladze (1858-1937), era o tânără femeie, căsătorită, frumoasă, de numai 20 de ani. Lucra ca lenjereasă la un bogat negustor de vinuri evreu din orașul georgian Gori. Simon Sebag Montefiore, semnatarul unei biografii a lui Stalin, menționează faptul că tânăra nu ierta niciun bărbat chipeș cu care o intersecta destinul și chiar o îndemna adesea pe frumoasa soție a lui Lavrenti Beria, Ninna, „să-și trăiască viața”, cum se spune.

În 1878, Maurice avea 28 de ani, era holtei și tot Montefiore notează că Beso, soțul lenjereșei, îl numea pe Soso (supranumele viitorului Stalin) „micul bastard al lui Keke”. Ziua oficială de naștere a lui Stalin, deplasată cu un an, 21 decembrie 1879, reprezintă o invenție proprie, din 1925, când el a ordonat unui funcționar să o modifice, după ce, într-un interviu acordat unei reviste suedeze cu cinci ani în urmă, în 1920, afirmase că se născuse în decembrie 1878. Istoricii nu știu însă nici până astăzi, la aproape 140 de ani distanță, dacă ginerele baronului Alphonse de Rothschild, Maurice Ephrussi, a fost cu adevărat tatăl lui Stalin. Dar asemănarea lor fizică este izbitoare și s-a speculat copios pe seama ei. În plus, tânărul Stalin a lucrat în industria petrolieră caucaziană, fiind sprijinit financiar de Rothschildi, care apoi, prin el, ar fi pompat bani în mișcarea bolșevică.

Béatrice a murit la Davos, în Elveția, de tuberculoză. Nu împlinise 70 de ani. ■

Orchestra maimuțelor muzicante din porțelan de Meissen

beau din aceeași sticlă, gesturile simbolizând faptul că ei trebuia de acum înainte să împartă totul. În capul mesei stăteau socrii și nașii și oamenii „de vază” din sat. În satele din Moldova tinerii căsătoriți fie mâncau separat, fie erau puși să servească mâncarea și băutura la masa nașilor și beau și mâncau din același pahar și aceeași farfurie. Era musai să împartă și un ou fiert (simbolul creației, al perfecțiunii). În Transilvania mirii erau așezați în capul mesei, încadrați de nași și de socri.

Li se dădea să mănânce dintr-o farfurie smântână sau lapte, pentru ca să aibă copii albi și frumoși și, de asemenea, un ou fiert dăruit de soacra mare, pentru a le menii fertilitate. Masa de nuntă trebuia „să fie îndestulătoare”, pentru ca mesenii să fie mulțumiți, să nu rădă lumea în sat...

Cu mici diferențe de la o zonă la alta, se pregăteau mâncăruri cu carne de porc, de pasăre, de vițel, combinată cu varză sau măsline sau preparată sub forma sarmalelor, a tocăniței; plachie sau piftie din pește (în Moldova, în zona Rădăuți, exista o formă adâncă de strachină numită „sacsâie”, smălțuită, decorată prin zgărirea lutului crud și pictare cu cornul, în care se prepara piftia de pește, nelipsită din meniul nunților), „raci” (ardei umpluți cu amestec de ceapă și aluat), supă de tăiței, borș (mai ales la „spatul” nunții sub forma „potroacelor”), dar și multe dulciuri: gogoși, plăcinte, cozonaci.

Lăutarii aveau un rol foarte important în menținerea bunei dispoziții a nuntașilor și în dansul găinii, joc cu mare încărcătură simbolică, menit a aduce prosperitate tinerii familii. Găina era împodobită cu șiraguri din mărgelile făcute din floricele de porumb, cu beteală și

spice de grâu, iar femeia care o juca, musai trebuia să fie „bună de gură” și pricepută în ale jocului, pentru că trebuia să-l impresioneze pe naș, ca acesta să-i cumpere (simbolic) găina. Apoi aceasta era împărțită nuntașilor.

Ultimul moment important în desfășurarea nunții era strigarea darului. Tot ceea ce primeau în dar tinerii reprezenta efortul comunității de a-i sprijini la început de drum. Nașul, socrii mari și mici dăruiau întotdeauna mai mult. Mesenii dădeau atât bani, cât și animale și cereale, dar și așternuturi, scoarțe etc. Darul strâns de naș era dat miresei cu urarea să-l sporească și astfel familia să prospere.

Azi asistăm la multe schimbări în desfășurarea nunții. Meniul s-a schimbat, darul nu se mai strigă de lăutari, iar pregătirea mirilor iese și ea din tiparele de altădată. Nunțile au devenit spectacole de lux, direct proporționale cu situația financiară a celor care se căsătoresc (sau a familiilor acestora). Una dintre cele mai puternice transformări a cunoscut-o nunta în satele din Oaș, care adună adesea câteva sute de invitați; mirii au câte 6-12 perechi de nași, toți „cu dare de mână”, care prin darul pe care îl dau „ridică” masa și astfel mirii adună cadou de nuntă sume mari de bani.

Mirele și mireasa încă mai poartă costume oșenești, dar îndepărtate total de modelul tradițional, căci acum fiind plecați la muncă în Europa își permit ca din banii strânși să-și comande cămașă și gaci, ie și pindileu (fustă), deco-

rate cu cristale tip swarovsky, care cântăresc zeci de kilograme. Fala cea mai mare rămâne însă cununa miresei, care ajunge să cântărească peste 5 kg și este lucrată din mii de mărgelile multicolore și pietre swarovsky, asortate cu șirurile de mărgelile de la gât, care cântăresc și ele câteva kilograme. ■

Nuntași în mijlocul naturii

La masă, tinerii trebuia să mănânce din aceeași farfurie lapte dulce și plăcinte, ca semn al bune înțelegeri și al trăinicieii relației lor. Masa de la pețit trebuia să fie îndestulată, cu multe feluri de mâncare, dintre care nu puteau lipsi

slănina, friptura, cârnații, acriturile, pâinea și turta coapte pe vatră, plăcinta cu brânză, cozonacii, horinca (țuică) și vinul. Tinerii, însoțiți de mame, mergeau apoi „la croit”. Femeile pricepute din neam croiau cămășile mirelui, ale socrilor, ale nașului și ale cunoscuților.

Urma chemarea la nuntă. În satele din Muntenia mirii, însoțiți de alți tineri și de lăutari, făceau invitația la nuntă în săptămâna nunții (joi sau sâmbătă), mergând la fiecare casă cu plosca de vin sau țuică. Cei care beau din ploscă erau considerați viitori nuntași. În Moldova, chemarea la nuntă era făcută de vornici, alături de miri și socr, după ce mirii avuseseră grijă să trimită „înștiințări” (bilete în care era anunțată logodna lor) pe la toate casele.

În satele transilvănene invitația se adresa fie cu o lună înainte de nuntă, fie în duminica următoare logodnei. Alaiul era numeros: mirii, vornicii, flăcăi din partea mirelui, fete din partea miresei. Alături de plosca cu horincă sau vin se

Faceți bine și iertați./ Și pe mine m-ascultați./
Că am de grăit un grai./ De la un mare crai./ Tocmai
de la Sfântul Soare, Că mireasă./ Zână își ia./ Ca să
poată pleca./ Unde-i este azi soarta./ Rămas bun
acum își ia./ De la tată./ De la mamă./ De la frați./
De la surori./ De la grădina cu flori.

(Orație de nuntă din Carei,
apud Daniela Bălu,
Patrimoniu imaterial transfrontalier.
Tradiții și ritualuri, vol. II, pp. 40-41)

afla și toiagul de pețit, împodobit cu panglici, mărgelile și cu flori din aluat și un colac mare, simbol al prosperității de care avea nevoie tânăra familie care se constituia.

Petrecerea de nuntă începea sâmbăta cu mese puse

atât la mire cât și la mireasă, mirii făceau schimb de plocon, schimbau hainele între ei, se jucau „vedrele”, mirele era bărbierit de flăcăii care-i erau prieteni, iar părinții le acordau iertăciunea pentru ca ei să pornească în viața de familie „curați”, fără nicio supărare, ca „să n-aibe sufletu îndoit”.

În Transilvania mireasa se străduia să împodobească pălăria pe care mirele trebuia să o poarte în ziua nunții, astfel încât aceasta să nu semene cu alte pălării ale altor miri; tinerii din sat găteau brazii care trebuia puși la porțile caselor mirilor, ca simbol al trăinicieii, al vieții veșnice,

al tinereții și frumuseții, iar mirele era bărbierit, simbolic, cu sapa sau coasa, era udat și apoi șters cu ștergarul și ridicat în brațe de trei ori (așezat pe scaun).

Duminica era ziua cea mai importantă în desfășurarea nunții. Alaiurile de nuntă însoțeau pe mire și pe mireasă la biserică, pentru cununia religioasă, și apoi la masa mare. În Oltenia, mirii nu mâncau la un loc cu invitații. Ei mâncau separat, din același blid, cu aceeași lingură și

Gătutul miresei

Pictură de artistul flamand Jan van Balen (1611-1654), reprezentându-l pe Apollo cu cele nouă muze

fiind *Hermes*. Popular, *mercurului* i se spune *argint-viu*, datorită mobilității sale.

Mesalină este o metaforă folosită pentru a denumi o „femeie desfrânată”, ca împărăteasa Valeria Messalina, soția împăratului Claudius, care a dus o viață dezmățată, practicând chiar prostituția, după spusele poetului Iuvenal; aflând că, în absența sa, Messalina s-a căsătorit cu Silius, un consul de care se îndrăgostise, Claudius ordonă să fie omorâtă (în anul 48), iar Silius se sinucide. Cuvântul *mesalină*, împrumutat din fr. *messaline*, apare la noi pe la mijlocul secolului al XIX-lea, fiind folosit prima dată de D. Bolintineanu.

Mesmerism „curent în medicină și în psihologie, care susține existența magnetismului animal” provine din franceză (*mesmérisme*). Termenul a fost creat de la numele propriu Franz Anton Mesmer (1734-1815), medic german care afirma că a descoperit așa-numitul „magnetism animal”, un fluid pe care l-ar putea dirija și care ar putea fi remediu pentru toate bolile. A cunoscut, o vreme, mare succes la Paris, adepții săi grupându-se în „Societatea Ar-

moniei”. Prima atestare a cuvântului în română este la Iuliu Barasch, în lucrarea *Minunile naturii* (1852).

Milanez „tricot de mătase folosit pentru confecționarea obiectelor de lenjerie” vine din fr. *milanais* sau din it. *milanese*. Cuvântul,

inițial adjectiv devenit apoi substantiv, este derivat, evident, de la numele celui mai mare oraș din nordul Italiei, *Milano*, cu o industrie foarte diversificată, printre care și cea textilă. Este înregistrat prima dată în română destul de târziu, în *Dicționarul limbii române moderne* (1958).

Minoian și minoic sunt două adjective sinonime, înregistrate în *Micul dicționar academic* (2003), cu sensul „care aparține perioadei arhaice a civilizației cretane și grecești”. Primul se folosește rar (a fost atestat într-un număr din 1957 al revistei *Studii și cercetări lingvistice*) și a fost împrumutat din fr. *minoen* (provenit din cuvântul englez *minoan*), iar al doilea provine din it. *minoico* (cu prima atestare în *Dicționar de neologisme* din 1978). Toți acești termeni au la bază numele lui *Minos*, fiu al lui Zeus și al Europei, rege înțelept al Cnososului și întemeietor al unei dinastii (cca 1700-cca 1400 î.H.), care i-a civilizat pe cretani. De numele lui sunt legate mai multe legende, printre care povestea Minotaurului din Creta, închis în Labirint,

construit de celebrul arhitect și sculptor Dedal.

Mitridatism, sinonim cu *mitridatizare*, înseamnă „imunitate față de otrăvuri, obținută prin deprinderea organismului cu doze progresive”; ambii termeni sunt împrumutați din franceză (*mithridatisme* și *mithridatisation*). Din aceeași familie face parte și verbul *a (se) mitridatiza*, cu aceeași proveniență în română (fr. *mithridatise*). La originea îndepărtată a acestor cuvinte, înregistrate amândouă în *Dicționar de neologisme* din 1978, se găsește numele regelui parților *Mithridates VI Eupator* (112-63 î.H.), suveran oriental de cultură elenistică al cărui țel suprem era izgonirea romanilor din Asia; a purtat trei războaie împotriva Imperiului Roman, fiind învins, în cele din urmă, de Lucullus și apoi de Pompei (63 î.H.). A vrut să se sinucidă, dar era imun la otrăvuri, deoarece, de teamă să nu fie ucis de dușmanii săi, își obișnuise treptat organismul cu acestea; de

Messalina, sculptură din muzeul Luvru (secolul I d.H.)

Pastila de cuvinte

Cele mai multe eponime sunt formate de la numele unor personalități, din Antichitate (unele mitologice) sau din epoci mai apropiate de zilele noastre.

TOT EPONIME

Academician MARIUS SALA

Întemeietorul sectei menoniților,
Menno Simons

Menonit „membru al unei secte anabaptiste, credință (eretică, din punctul de vedere al Bisericii creștine) care constă, printre altele, în a nega eficacitatea botezului înainte de vârsta matură”; menoniții erau adepți ai nonviolentei și ai unui stil de viață foarte auster, având inițial și unele obiceiuri vestimentare ciudate (de exemplu, interzicerea nasturilor). Cuvântul vine de la numele întemeietorului acestei secte,

Menno Simons (1496-1561), fost preot catolic din provincia olandeză Friesland, proscris de Carol Quintul (1540). Lucrările sale, aproape toate în olandeză, au fost publicate la Amsterdam (1561). Tolați ulterior, menoniții s-au răspândit și în afara Olandei, în unele regiuni din Germania, din Elveția și din America de Nord (membrii comunității *amish* sunt menoniți). În română, cuvântul provine din fr. *mennonite* și a fost înregistrat în *Dicționar de neologisme* de Florin Marcu și Constantin Maneca, ediția a III-a (1978).

Mercur (cu sinonimul învechit *hidragir*) este denumirea unui „metal cu luciu argintiu, lichid la temperatura obișnuită și foarte mobil”. În română, cuvântul are etimologie multiplă (fr. *mercure*, germ. *Merkur*, lat. *mercurium*, it. *mercurio*), ceea ce înseamnă că ter-

menul a putut fi împrumutat, în diverse etape, din oricare dintre aceste limbi. Cea mai veche atestare a sa este în lucrarea *Gramatica fizicii*, o traducere din italiană făcută de Amfilohie Hotiniul (manuscris de la sfârșitul secolului al XVIII-lea, aflat la Biblioteca Academiei Române). La originea cuvântului se află numele planetei *Mercur* (lat. *Mercurius*), cea mai mică și mai apropiată de Soare, cu care a fost asociat acest metal în analogia alchimică. *Mercur* era, la romani, și numele zeului care îi ocrotea pe comercianți și pe călători, corespondentul său în mitologia greacă

Un practician al mesmerismului, folosind „magnetismul animal”

PENTRU BIBLIOTECA DUMNEAVOASTRĂ

● Ștefan Păun, Corneliu Mihail Lungu, Alexandru Oșca – **REVO-
LUȚIA ROMÂNĂ DIN 1989 LA
BUCUREȘTI. SCHIMBAREA
CENTRULUI DE PUTERE**

Editura IRRD, București, 2015,
287 pp.

● **RELAȚIILE ROMÂN-
CHINEZE, 1975-1981. DOCU-
MENTE, vol. I-II**, (sub egida Mi-
nisterului Afacerilor Externe și a
Arhivelor Naționale; coordonator:
Ambasador Romulus Ioan
Budura)

București, 2015, 2381 pp.

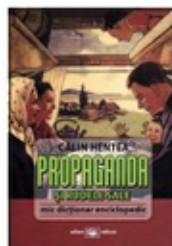
● **POVEȘTEA UNEI IUBIRI.
JURNALUL ELLEI FILITTI
ADNOTAT DE PRINCIPELE
CAROL** (traducere din limba fran-
ceză, note și comentarii de Geo-
gea Filitti)

Editura Corint, București, 2015,
127 pp.

● Magda Stavinschi – **CON-
STANTIN PĂRVULESCU. EROU
ȘI CERCETĂTOR AL CERULUI
1890-1945**

Editura Grafoanaytis, Ploiești,
2015, 175 pp.

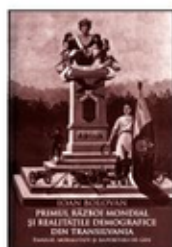
● Călin Hentea – **PROPA-
GANDA ȘI RUȘELE SALE. MIC
DICȚIONAR ENCICLOPEDIC**

Editura Militară, București,
2015, 315 pp.

● Alexandru Armă – **BUCU-
REȘTIUL SUB BOMBELE GER-
MANE. AUGUST-NOIEMBRIE
1916**

Editura Vremea, București, 2015,
126 pp.

● Ioan Bolovan – **PRIMUL
RĂZBOI MONDIAL ȘI REALI-
TĂȚILE DEMOGRAFICE DIN
TRANSILVANIA. FAMILIE,
MORALITATE ȘI RAPORTURI
DE GEN**

Editura ȘCOALA ARDELEANĂ,
Cluj-Napoca, 2015, 207 pp.

● **SCRISORILE REGELUI
FERDINAND I AL ROMÂNIEI**
(editor: Sorin Cristescu)

Editura Cetatea de Scaun, Târ-
goviște, 2015, vol. I, 452 pp.

● Mihaela Paraschivescu –
**READING MIRCEA ELIADE IN
AMERICA**

Institutul European, Iași, 2015,
288 pp.

● Bogusław Wołoszanski –
**RĂZBOIUL SECRET AL LUI
CHURCHILL** (traducere de: Anca
Irina Ionescu)

Editura Orizonturi, București,
2015, 305 pp.

● **PARCELAREA ȘERBAN-
VODĂ (1912)**

Proiect finanțat de Ordinul Arhi-
tecților din România, prin finanțare
din timbrul arhitecturii

● **PERISCOP** (Publicație tri-
mestrială a Asociației Cadrelor Mi-
litare în Rezervă și în Retrageră din
Serviciul de Informații Externe
Nr. 2 (24), Anul VIII, aprilie-
iunie 2015, 146 pp.

Mercur, la romani,
Hermes, la greci,
zeul protector al comerțului

aceea, i-a cerut unui soldat al său să-l omoare. Figura acestui rege inteligent și viteaz, dar totodată crud și perfid, a fost evocată într-o tragedie scrisă de Racine.

Mnemotehnică are sensul „ansamblu de procedee care înlesnesc memorarea cunoștințelor pe baza unei asociații dirijate” și este

un cuvânt luat din fr. *mnémotechnique*. La originea elementului savant de compunere *mnemo-* (provenit din gr. *mnēmē* „memorie”) se află numele propriu *Mnemosina* (gr. *Mnēmosunē*), zeița memoriei, una dintre cele șase Titanide, fiicele lui Uranus și ale Geii; din relația acesteia cu Zeus, timp de nouă nopți, s-au născut cele nouă Muze. Prima atestare în română a termenului *mnemotehnică* este din 1862, în lucrarea *Dicționar româno-frances* a lui Raoul de Pontbriant.

Moloh desemnează o „șopărlă din ordinul sauriilor, cu corpul masiv și acoperit cu țepi, care trăiește în Australia”, dar și o „persoană care întru-chipează cruzimea și rapacitatea”, deci este vorba despre două cuvinte omonime (cu aceeași formă, dar cu sensuri diferite). La originea lor îndepărtată se află numele propriu *Moloh* (fr. *Moloch*), care figurează în versiunea

greacă a Bibliei (*Septuaginta*) ca traducere a cuvântului ebraic *ha-Melek* „rege”. *Moloh* era, în mitologia amoniților, un zeu crud, reprezentat iconografic ca un om monstruos, cu chip de taur și cu brațele întinse, o statuie din metal în interiorul căreia ardea focul în care erau sacrificați copiii ce i se aduceau drept jertfă. În română, cuvântul apare într-un articol din *Contemporanul* (1948). ■

Mithridates VI Eupator
(112-63 î.H.), cel imun la otrăvuri

Telex Telex Telex Telex Telex

FLORENȚA, CAPITALA ITALIEI

Orașul Florența a fost din 1865 și până în 1871, capitala statului italian aflat în plin proces de formare. La 19 noiembrie 2015, la Galeria de Artă Modernă a Palatului Pitti din Florența, a fost vernisată Expoziția *Florența Capitală 1865-2015 – darurile și colecțiile regelui* ce aniversează 150 de ani de la momentul în care Florența a fost aleasă pentru a fi capitala statului italian.

Expoziția cuprinde operele de artă cumpărate de Vittorio Emanuele al II-lea pentru a împodobi Palatul Pitti, reședința regală și alte edificii. Curtea de Savoia a lăsat urme importante nu doar în amintirea cetățenilor Florenței, dar și în Palatul Pitti, de la piese de mobilier, tablouri, tapiserii cu câini și cai, care erau pasiunile regelui, alături de vânatoare, până la veșminte, tabachere și scrisori etc. Curatorii expoziției au refăcut ambianța secolului al XIX-lea, de la entuziasmul cu care primul rege al Italiei a fost primit la Florența, până la saloanele în care locuia suveranul, alături de Margareta de Savoia, nora sa și fiicele sale, Maria Pia și Maria Clotilde.

REVOLUȚIA ȘEMINEULUI

Șemineul din Palatul Episcopilor de la Wells, Marea Britanie

THEO STĂNESCU-STANCIU

Domnițe, straie bogate, turniruri, povești romanțioase, castele solitare – pentru mulți dintre noi acestea ar fi atributele menite a defini epoca medievală. Departate însă de realitatea istorică! Viața de zi cu zi din acele vremuri a fost complicată și destul de scurtă. Rutină, efort fizic până la epuizare consumat în lucrul ogorului sau în lupte și totul doar pentru a-și asigura hrana, supraviețuirea.

Cel mai afectat de condițiile vitrege a rămas țăranul. Zilele sale se scurgeau în monotonia dictată de anotimpuri și culturile agricole. De la primele raze ale soarelui și până la apus, și cea mai mică dintre odrasle trebuia să se trezească și să se apuce de muncă. Un efort constant, extrem de rar recompensat de viața dură. Cei situați însă mai sus în ierarhia socială beneficiau de condiții mult mai blânde. Și, mai ales, mult mai... calde!

Lenjeria intimă numai pentru bogați

Traiful mult mai liniștit al stăpânilor de pământuri se definea, în primul rând, prin

prezența focului. Umezeala, zilele scurte și reci, interioarele întunecoase și austere puteau fi mai ușor îndurate grație sclipirilor dogoritoare ale flăcărilor. În versurile celor mai mulți dintre menestrelii epocilor trecute, căldura primitoare făcea diferența dintre o locuință sau alta. Atribute precum confortul, abundența și, mai ales, luxul aproape că nu existau.

Piese de mobilier care ar fi putut însufleți sau colora încăperile terne erau puține și incomode: bănci înguste și reci, mese cu tăblii de lemn brut. Alături de lemnul prezent aproape peste tot, dar foarte rar finisat sau sculptat cu grijă, pielea ieșea în evidență peste tot, de la încălzări (fie de in-

terior, fie de exterior), la sacii meniți transporturilor, la simbele pungi, la burdufurile pentru băuturi sau chiar la cele necesare în strunirea sau prinderea animalelor (frâu, căpăstru, capcană).

În lupta cu frigul, nici corpul nu primea ajutor prea mare de la îmbrăcăminte. Doar cei mai bogați își permiteau să poarte lenjerie intimă. Țesutul și croitul hainelor se numărau printre cele mai importante atribuțiuni ale soațelor și fiicelor. De talentul și priceperea lor depindea, apoi, și... grosimea taliilor bărbaților lor, căci ele erau și stăpânele absolute ale cuiniilor. Din nefericire, și aici ingredientele erau puține și savoarea aproape că lipsea. Mesele se compuneau invaria-

URDREA

5

1945. La ora 14.00 cinci bombardiere Avenger ale marinei S.U.A. decolează de la baza Fort Lauderdale, pe coasta de est, pentru un exercițiu de antrenament. Misiunea lor, cunoscută ca „zborul 19”, constă în a lansa torpile pe fundul recifelor de corali Henand Chickens, la sud de Florida. Pe ruta de întoarcere piloții semnalează perturbații radioelectrice. Apoi contactul radio cu echipajele se pierde. Aparatele nu mai ajung niciodată la destinație. Un hidroavion ridicat la 25 de minute pentru a le căuta dispăre și el. „Cauze necunoscute” este concluzia dispariției bombardierelor, menționată în raportul anchetei. Este primul incident, dintr-o lungă listă, care are loc în acel spațiu, între Insulele Bermude, Florida și Porto Rico, ceea ce va acredita ideea existenței unei zone de pericol mortal pentru cei care o traversează, „Triunghiul mortal al Bermudei”, cum îl va boteza un jurnalist american, în februarie 1964.

23

1821. Jean-François Champollion are ideea de a copia toate semnele textelor hieroglifice, necunoscute europenilor, existente pe stela de la Rosetta (găsită de un soldat francez la 1799, în timpul expediției lui Napoleon în Egipt), alături de textul corespunzător grecesc. Descoperă astfel că existau mai multe hieroglifice decât cuvinte grecești, mai exact 1419, în comparație cu doar 486, ceea ce sugera că semnele hieroglifice trebuie să țină loc de litere sau silabe. În anul următor el publică ceea ce a descifrat (explicând că scrierea de pe piatră cuprinde semne purtătoare de sunet, fonograme, și semne purtătoare de sens, ideograme), oferind cheia pentru descifrarea tuturor inscripțiilor egiptene vechi. Cartea sa face senzație în Franța, însă sănătatea, afectată de diabet și tuberculoză, îi dă mari bătăi de cap autorului. „Doamne, mai dă-mi încă doi ani, doar doi ani în plus. Am multe lucruri în cap”, se roagă într-o zi disperat. Moare însă în martie 1822, în urma unui accident cerebral, la 42 de ani.

24

1770. Iritat, Ludovic al XV-lea îi trimite un mesaj scurt contelui Etienne-François de Choiseul, prim-ministrul său din 1758 (fără a avea titlul oficial, dar socotit „viceregele Franței”): „Vere, sunt atât de nemulțumit de serviciile tale, încât mă văd obligat să te exilez la Chanteloup, unde ar fi bine să pleci în următoarele 24 de ore”. Majoritatea curtenilor este șocată de mazilirea ministrului favorit, care a reorganizat armata și marina, a frânat specula și corupția, a dezvoltat coloniile franceze din Indiile Occidentale și a adăugat Corsica la Coroana Franței. Dar regele nu-i mai suportă criticile deschise, imprudențele de limbaj, opoziția acerbă față de Madame de Barry, amanta regală. În plus, fiind sătul de război, Ludovic nu vrea să audă de un conflict armat cu Anglia, pentru care Choiseul completează în secret.

30

1460. În această zi la Wakefield se desfășoară o sângeroasă bătălie din cadrul Războiului celor două roze, din anii 1455-1485 (conflict civil pentru tronul Angliei, purtat cu intermitențe între susținătorii casei de Lancaster – vasalii ei feudali erau în sudul și vestul țării – și ai casei de York, cu sprijin în nordul și estul țării, ambele ramuri ale casei regale Plantagenet). Multe dintre persoanele-cheie din ambele tabere mor în luptă, inclusiv ducele de York și fiul său cel mare, Edmund, doi bărbați, care, până la momentul bătăliei, păreau a avea toate șansele de a deveni următorii doi regi ai Angliei. Așa că, drept rezultat al bătăliei, revendicarea clanului York la tron va veni acum din partea fiului cel mare al lui Richard Plantagenet, Edward.

31

1930. Într-o lume care are două miliarde de locuitori, Papa Pius al XI-lea emite o bulă intitulată *Casti conubii*, care sună astfel: „Orice folosire a legăturii conjugale în așa fel încât actul sexual să fie în mod deliberat privat de puterea sa naturală de a genera viață este o ofensă împotriva legii lui Dumnezeu și a naturii, iar cei care se complac într-o asemenea practică poartă asupra lor vina unui păcat grav.” Fermă și lipsită de orice concesie, această afirmație devine o interdicție absolută a folosirii metodelor contracepției artificiale în cadrul căsătoriei. Vaticanul continuă și astăzi să respecte bula emisă de acest papă.

Căldura adusă de șemineu a făcut ca să nu mai înghețe cerneala în călimări și cei care aveau de scris (copiști, negustori care își țineau socotelile) să nu se mai plângă că le îngheață mâinile

vreme rea, de niciun om nu și-a putut aminti că a mai trăit așa ceva; iar mulți piereau pe capete, ca și animalele pădurii și peștii, de frig și foamă. Odată cu veacul al XIII-lea a început să se facă resimțită așa-numita „Mică eră glaciară”, care a durat aproape două secole.

Răcirea accentuată a condus, după cum era și firesc, la modificări considerabile în traiul de zi cu zi. Prioritară a devenit supraviețuirea, în special în timpul iernii. Și, astfel, prima invenție care a venit direct în sprijinul comunității a fost construirea de șemineuri. Până atunci, se utilizase simpla vatră, poziționată central în încăperea principală a locuinței sau afară, pentru perioada verii. Iar pentru evacuarea fumului, o gaură în tavan fusese de ajuns.

Treptat, s-a renunțat la structura deschisă a locuințelor, nefiind precupețită nicio încercare de a păstra cât mai mult căldura în interior. Reprezentativ pentru noile stiluri, în special în modelarea șemineurilor, poate fi considerat castelul Conisborough din Yorkshire, ridicat inițial de contele normand William de Warenne (decedat în 1088) și renovat între 1180-1190. Din

motive de securitate, șemineul nu s-a mai poziționat central, ci lateral sau în colțuri. Au început să se folosească mai multe cărămizi în construcție, căminul astfel obținut împiedicând împrăștierea scânteilor în încăperea. Mai mult chiar, s-a observat că spațiile mai mici se încălzesc mai ușor și, astfel, arhitecții au optat pentru schimbare.

După cum era și firesc, modificările și-au făcut pentru prima dată simțită prezența în casele celor avuți și, în special, la curțile regale. Au apărut camerele separate de dormit pentru rege și regină, încălzite individual și oferind, astfel, mai multă intimitate cuplului.

O contesă ambițioasă

Și decorurile interioarelor s-au pliat noilor condiții climaterice. A fost introdusă tehnica tencuialii pereților, inițial pentru a-i izola termic, apoi însă și cu scopuri estetice, fiind utilizate linii fine și culori puternice. La începuturi, au fost preferate modelele ce aminteau de structura cărămizilor, destul de reci și mohorâte. Încetul cu

încetul s-a trecut la tonuri calde, de auriu și galben. Spațiul situat deasupra șemineului a devenit din ce în ce mai important, acolo apărând desenate însemnele heraldice ale fiecărei familii în parte. Mai apoi, și alte scene au fost preluate în decorarea pereților, în special de vânătoare.

Din secolul al XIII-lea și alte metode de izolație termică au început să fie folosite. Printre ele, lambriul a fost una dintre vedete, fiind realizat în special din brad, esență de lemn mult mai ușor de lucrat decât stejarul, dar de origine străină. În 1252, Henric al III-lea (1207-1272) l-a comandat special din Norvegia pentru a-i tapeta pereții camerei mult iubitului său fiu Eduard (1239-1307) din castelul Winchester. O altă metodă a implicat utilizarea, mai întâi, a draperiilor de lână, transformate încetul cu încetul în somptuoase tapiserii, lucrate cu artă cel mai adesea în atelierile franceze din Arras. Odată cu veacul al XV-lea au devenit o piesă nelipsită din căminele celor avuți.

Dar nu numai interioarele și-au schimbat aspectul. Necesitatea menținerii unei temperaturi ridicate a corpului a impus schimbări și în croiala, dar, mai ales, în accesoriile vestimentare. Începând cu secolul al XIII-lea, au apărut butonii, micuțele

Mai multă căldură, deși iernile erau mai geroase, a încurajat o viață intimă mai bogată

Cele trei ordine medievale: nobilii, negustorii și agricultorii

bil din aceeași pâine de țărâțe, terci, brânză, ouă, câteva legume (fasole, mazăre, linte). În zilele mai reci, la mare cinste se găseau bucățile de carne de oaie sau vită fiartă sau afumată și slămina. Puțini își permiteau consumul de carne de pui, de iepure sau pește. Și pentru a aluneca mai bine mâncarea, comensii închinău cupe cu mied, cidru și bere, arareori vin.

După unele calcule ale istoricilor britanici, un țaran înstărit din veacul al XIV-lea consuma pe zi aproximativ 1-1,5 kg pâine, 250 gr carne/pește sau alte proteine, 1-1,5 l de bere englezească. Cel mai adesea, pâinea era făcută din secară, ovăz sau orz, grâul fiind utilizat doar la ocazii speciale. Un bun înlocuitor al cărnii erau și ouăle, untul sau brânza. Din grădini, se aduceau pe mese ceapă, praz, varză, usturoi, napi și păstârnac.

Pentru a ajuta gospodinele mai puțin inventive, au început să apară și primele cărți de bucate: în 1306, în Franța (anonimul *Mic tratat*, cu aproape 40 de rețete) și, aproape un veac mai târziu, în 1390, și pe țărâm britanic (*The forme of cury*, – *Metode de gătire*, conținând ingrediente pentru circa 200 de mâncăruri recomandate de bucătarul regal).

Șemineuri la castel

Dacă inițial unii istorici, plecând de la descoperirile arheologice, au apreciat că media de înălțime în timpurile medievale timpurii era una destul de mică, variind între 1,40-1,50 m, cercetări recente întreprinse de o echipă de la Universitatea de Stat din Ohio au demonstrat că locuitorii veacurilor al IX-lea și al XI-lea erau mai înalți decât cei din secolul al XIX-lea. Estimările efectuate pe schelete culese de pe întreg

Tapiserie de Arras

teritoriul Europei, dar și analize mai vechi au subliniat că înălțimea a scăzut de la aproximativ 1,73 m la 1,65 m spre 1600-1700. Specialistul american Richard Steckel, conducătorul echipei, a apreciat că acest fapt s-a datorat temperaturilor mai ridicate din primele perioade ale epocii medievale, care au condus la prelungirea perioadei propice pentru agricultură.

Artrita era una dintre maladiile care făceau ravagii în acei ani întunecați. O contribuție importantă a deținut-o în acest sens și tipul locuințelor. Rar ridicate prea mult de la sol,

erau confecționate aproape exclusiv din lemn. Doar în casele celor bogați, pereții aspri din lemn erau acoperiți cu tapiserii, pentru a aduce nu numai culoare, dar și pentru a menține mai mult timp căldura. Camera importantă a locuinței era și cea mai mare, spațiul fiind destinat atât consumului alimentar, cât și somnului. Pentru a le curăța mai ușor, podelele erau acoperite cu papură, ce absorbea oarecum mirosurile, dar și reținea resturile de mâncare căzute de la masă. Tot pentru a schimba puțin atmosfera închisă din încăperi, în timpul zilelor de primăvară și vară, erau aduse ierburi aromate și flori, iar noaptea, firele de papură erau înlocuite cu unele noi, adesea acestea reprezentând și... saltele mult mai comode pentru somn.

Însă vremurile bune, în care temperaturile au fost mai blânde, cu o vară mai lungă cu circa trei săptămâni decât cea din prezent, nu au durat prea mult. Printre primele însemnări referitoare la schimbările climatice se pot număra cele consemnate de călugări în paginile *Cronicii anglo-saxone*, în 1046: „în februarie a venit o iarnă grea, cu geruri și zăpadă, și cu tot alaiul de

Banchet nobiliar

Avanpremieră editorială

Eli Cohen, pe Înălțimile Golan (în centru) și atârând în ștreang, în Piața Marjeh

UN SPION PREA SIGUR PE EL

SAMUEL SEGEV

Nu ar fi trebuit să ajungă spion. A fost respins de două ori, din cauza testului psihologic. Și totuși, a fost recrutat și trimis în misiune în Siria. Este considerat cel mai mare spion pe care l-a avut statul Israel.

Eli Cohen – Kamal Amin Thaabet, cum a fost cunoscut la Damasc, în cei trei ani cât a activat acolo – s-a născut în Egipt, la Alexandria, la 26 decembrie 1924. A fost expulzat la 26 ianuarie 1957, după ce fusese implicat, tangențial, într-o afacere de spionaj și arestat pentru foarte scurt timp. Ajuns în Israel, a intrat rapid în atenția serviciilor secrete, mai precis a unității 188, aflată în subordinea armatei în acel moment, trecută ulterior în cadrul serviciului de spionaj extern Mossad. Era unitatea care pregătea și infiltra agenți în teritoriile arabe.

După recrutare, i s-a pregătit o legendă de imigrant arab în Siria, venit din Argentina. A fost introdus prin Liban, cu ajutorul unui agent CIA, de origine arabă, Majd Sheikh al-Arad. Recent, fratele lui Eli, Avraham, a confirmat acest aspect, negat inițial de autoritățile israeliene. Și-a creat întinse relații la Damasc, ajungând până în anturajul președintelui Amin al Hafiz.

A căzut din cauza prea marii încrederi pe care o avea în el, ignorând reguli elementare de securitate, în primul rând legate de frecvența și durata transmisiilor radio.

Editura Corint le oferă celor pasionați de istoria serviciilor secrete volumul lui Samuel Segev, Singur în Damasc. Viața și moartea spionului israelian Eli Cohen, din care am desprins fragmentele care urmează.

Modificările aduse de șemineu au dus la schimbarea obiceiurilor. Dacă până atunci seniori și supuși dormeau în aceeași încăpere, în jurul focului (domnul și doamna fiind separați printr-o perdea de ceilalți), acum ei se separă într-o altă încăpere. La sfârșitul secolului al XIV-lea, poetul William Longland (cca 1332-1386) se plângea că cei bogați au tendința „să mănânce în secret”. Mai mult chiar, cum au subliniat unii istorici, care au pornit de la cronicile și relatări ale vieții de zi cu zi din acele vremuri, au existat și numeroase plângeri ale supușilor, care s-au văzut, deodată, excluși din spațiul așa-zis privat al stăpânilor. Pentru alți analiști, din contră, conturarea precisă a unui spațiu intim pentru somn ce îi viza pe cei avuți a reprezentat un act chiar pe placul servitorilor, căci, astfel, și ei au început să viseze la... personalizarea intimității și nu au mai avut, constant, în fața ochilor, experiența celor înstăriți.

elemente menite a strânge mânecile cămășilor pe lângă brațe. Ceva mai târziu, s-a impus și tehnica tricotajului, hainele astfel obținute din lână împletită fiind mult mai călduroase. Lupta împotriva condițiilor vitrege părea să fi fost câștigată!

Locuințele devenite astfel mult mai primitoare au condus la o viață mai ușoară și mai lipsită de griji, cel puțin aparent. Mortalitatea infantilă a scăzut, iar speranța de viață a înregistrat creșteri spectaculoase. Conducte de plumb aduceau apă în casă. În Castel del Monte al lui Frederic al II-lea (1194-1250), latrinele erau prevăzute cu apă curgătoare. Imaginea corpului a devenit alta. Cum, din ce în ce mai des, soții puteau să-și petreacă nopțile în încăperi separate și să renunțe la haine, pielea necesita îngrijiri spe-

cială și, mai ales, o curățire mai frecventă. Utilizarea apei calde pentru îmbăiere a devenit obicei. La fel, și tabieturile culinare s-au modificat, mâncatul devenind un obicei mult mai rafinat nu numai din punctul de vedere al gusturilor, ci și al manierelor. S-a impus utilizarea șervetelor, pentru păstrarea mâinilor curate, câinii au fost îndepărtați din zonele de servit, iar bucătăriile și-au câștigat spații separate.

Diferențele între clasele sociale au început să fie din ce în ce mai mari și mai vizibile. Luxul și confortul au devenit cuvinte de ordine pentru cei avuți. Contactul cruciaților cu civilizațiile orientale a impus o altă reprezentare a vieții. Culori, materiale, miresme, podoabe o lume strălucitoare, atât la propriu, cât și la figurat a fost importată în vechea Europă.

Tărani la masă

Odată dispărute atât teama produsă de Marea Ciumă, cât și insecuritatea indusă de multitudinea de războaie, oamenii s-au decis să se bucure de viață, de clipă. Să consume mai mult, să trăiască mai bine, pe picior mai mare. Să construiască, să se extindă. Pentru veacurile al XV-lea și al XVI-lea, istoricii pomenesc de un adevărat boom imobiliar. Un exemplu în acest sens poate fi conacul Hardwick Hall din Derbyshire, construit între 1591 și 1597 de una dintre cele mai reprezentative figuri al Angliei elisabetană, Elizabeth Talbot, contesă de Shrewsbury (cca 1527-1608), cunoscută ca Bess de Hardwick, după planurile arhitectului Robert Smythson (1535-1614), exponent al stilului renescentist. Contesa, considerată cea mai bogată femeie din insulă, după regina Elisabeta I, și-a dorit un cămin care să îi reprezinte puterea și poziția socială. Ferestrele extrem de mari au reprezentat una dintre inovațiile marca Smythson. Cum sticla era un accesoriu costisitor în acele vremuri, mulți dintre contemporani au botezat conacul Hardwick Hall „mai multă sticlă decât pereți”! ■

Hardwick Hall

În secunda următoare, trei membri ai serviciilor de informații, conduși de însuși colonelul Swidani, au pătruns în forță în apartament, smulgând ușa din tâțani, și, înarmați cu pistoale, au năvălit în dormitor, au sărit asupra lui Kamal și l-au imobilizat pentru a-l împiedica să deschidă focul sau să înghită vreo capsulă cu otravă. Aparatul Morse se afla încă pe pat, lângă Eli. Astfel, în mai puțin de un minut, a fost încheiată operațiunea de capturare a celui care a fost considerat unul dintre cei mai importanți spioni din istoria statului Israel, încă de la înființarea acestuia.

Pe buzele lui Swidani a înflorit un zâmbet victorios, de satisfacție, suspiciunile lui adevărându-se acum, după luni când se ținuse departe de Kamal. Și-a ațintit privirea asupra acestuia și a murmurat cu o furie reținută în voce:

– Jocul s-a terminat. Cine ești tu cu adevărat, Kamal Amin Thaabet?

La care, Eli Cohen a răspuns liniștit:

– Sunt un imigrant arab din Argentina.

Două întrebări

Serviciile de securitate siriene au percheziționat

apartamentul cât se poate de minuțios și, în momentul în care au tras de pe fereastră firul de antenă, au descoperit un al doilea aparat Morse, ascuns în cutia jaluzelelor de deasupra geamului. În abajurul unui candelabru s-au găsit două filme foto, care urma să fie trimise în Israel. În baie, în unul dintre sertare, a ieșit la lumină o cantitate de material explozibil dosită în două cutii de săpun, iar într-o borsetă ce se afla asupra lui, investigatorii au găsit două carnete de cecuri, unul emis de Banca Elveției, ce dovedea sumele mari de bani care fuseseră depuse pe numele lui, și un altul aparținând Băncii Siriano-Libaneze din Argentina, filiala Buenos Aires.

Lui Kamal Amin Thaabet i s-a ordonat să se încalțe și să îmbrace costumul de culoare gri atârnat pe un umeras lângă ușă și, după ce mâinile i-au fost încătușate la spate, a fost dus pentru cercetări într-una dintre clădirile serviciului sirian de informații, aflată nu departe de aeroportul internațional din Damasc. Și, astfel, cei trei ani de activitate ai lui Eli Cohen în Siria au cunoscut un sfârșit amar.

Eli Cohen nu a fost ales întâmplător. Luni bune după întâlnirea dintre [Chaim] Herzog [directorul serviciului de informații din cadrul Statului Major al armatei israeliene] și Yariv [comandantul unității 188], Cohen s-a aflat în legătură continuă cu agenția de recrutare a serviciului de informații, exprimân-

du-și dorința de a activa ca „luptător“, în cadrul unității 188.

A fost bucuros să-l vadă pe „Samaan“ [ofițerul care superviza pregătirea „luptătorilor“] sosind acasă la el și să discute cu acesta. Plimbându-se pe trotuarul din fața casei din Bat Yam, „Samaan“ i-a pus două întrebări lui Eli: „Mai ești interesat să activezi în cadrul serviciului de informații și să pleci în misiuni în state inamice? Faptul că ești căsătorit și că, în curând, vei fi tată nu reprezintă o piedică pentru tine?“ La prima întrebare, răspunsul a fost afirmativ, iar la cea de-a doua, negativ.

După câteva zile, Eli a fost invitat la o discuție cu Yariv, nume de cod „Dan“, care i-a spus că, din motive de siguranță, va folosi de acum numele conspirativ „Menashe“, chiar și în interiorul unității. „Dan“ și „Samaan“ au verificat în detaliu trecutul lui Eli din Egipt, insistând asupra scurtei sale arestări de la Alexandria, din iulie 1954, în urma capturării rețelei israeliene de spionaj conduse de dr. Moshe Marzouk și Sami Azar. Cei doi au vrut să știe dacă Eli a fost văzut de ziariști în momentul arestării sau dacă anchetatorii sirieni l-au fotografiat și i-au luat amprente, iar răspunsul a fost unul negativ. „Dan“ l-a informat pe „Menashe“ că urmează să treacă printr-o perioadă de probe, pentru a-i fi evaluat gradul de compatibilitate cu cerințele misiunii care îi va fi încredințată și că, în acest interval, ambele părți, respectiv atât el, cât și serviciul de informații, fiecare din motive proprii, pot întrerupe contactul. Totodată, l-a atenționat că este foarte important

Amin al-Hafiz (dreapta)
cu regele Hussein al Iordaniei

Este adevărat că, în acest stadiu al derulării evenimentelor, solicitarea făcută lui Eli de a fi mai temperat nu mai avea niciun sens, deoarece Swidani [șeful informațiilor militare siriene] era deja în așteptarea prăzii și ordonase să fie urmărit cu strictețe. De când revenise în Damasc, el fusese pus sub urmărire.

Această supraveghere sporită a venit după o scurgere de informații din dezbaterile cu ușile închise ale Guvernului, lucru care a provocat o mare agitație la Damasc, în cercurile de putere întărindu-se sentimentul că sursa este una internă. Swidani l-a întrebat chiar și pe președintele al-Hafiz dacă este sigur de identitatea „imigrantului din Argentina”, iar răspunsul a fost unul negativ.

Doar un minut

În paralel, s-au continuat operațiunile de depistare a transmisiunilor străine cu ajutorul sovieticilor și al echipamentului lor performant. Swidani a decis să lărgească aria de căutare la cartierele Hiukra Saalhia și Abu Romana, unde se găseau mai multe ambasade străine. Conform spuselor colonelului

al-Dali, judecătorul lui Eli Cohen, decizia de extindere a căutării s-a luat în urma unei plângeri a Ambasadei Indiei, învecinată cu domiciliul lui Kamal, conform căreia „o transmisiune străină a interferat cu comunicațiile de la New Delhi”. Și într-adevăr, în ziua de 3 ianuarie 1965, la ora 08.30 dimineața, stația mobilă de interceptare „Molotova” a captat niște semnale venite din direcția cartierului Abu Romana. Pe o rază de 100 m de la casa unde locuia Kamal Amin Thaabat se aflau ambasadele Indiei, Norvegiei, Yemenului, Arabiei Saudite, Qatarului și, de asemenea, Cartierul General al Inspectorilor O.N.U. Însă când „Molotova” a sosit în zonă, s-a așternut o liniște deplină.

În ziua de 5 ianuarie, colonelul Nasaf l-a informat pe Swidani că s-au înregistrat semnale radio, venite din direcția Cartierului General al inspectorilor O.N.U. Swidani a hotărât să ignore imunitatea diplomatică a acestora și a ordonat pătrunderea în forță în interiorul comandamentului. El însuși a bătut la ușă și, deoarece nimeni nu a răspuns, polițiștii au spart ușa, provocând pagube la fațada clădirii. În interior, nu se găsea nimeni. Polițiști și agenți ai serviciului de informații au organizat o percheziție minuțioasă a locului, însă nu au găsit nimic suspect. Poliția și-a asumat repararea daunelor provocate și a lăsat o scrisoare de scuze în care arăta că „niște hoți au

La Damasc

pătruns în interiorul clădirii, dar au fost întrerupți de poliție și au fugit”. Un funcționar a raportat incidentul Secretariatului general O.N.U. din New York, conținutul raportului ajungând în mâinile israelienilor la nouă zile după arestarea lui Eli Cohen.

La 15 ianuarie, locotenentul Maazi Zaher al-Din [nepotul șefului statului major al armatei siriene], una dintre sursele de încredere ale lui Eli, a venit de la baza sa din Idlib, din nord-vestul Siriei, și a înnoptat în casa lui Kamal. A doua zi, el a descoperit întâmplător un fir de antenă cuplat la tranzistorul gazdei sale și, întrebând despre natura acestuia, Kamal i-a răspuns că prinde astfel stațiile de radio din America de Sud.

În ziua de 18 ianuarie 1965, autoritățile siriene nu mai aveau niciun dubiu în legătură cu adevărata identitate a lui Kamal Amin Thaabet. La ora 08.30 dimineața, stația „Molotova” a interceptat primele zumbete ale aparatului Morse. Respectând planul de operații stabilit înainte de începerea acțiunii, a fost oprit curentul în clădirea unde locuia Kamal, moment în care bătăiul aparatului a încetat. Când, după două minute, curentul a fost repornit, zumbetele caracteristice au reapărut și ele.

Căsătoria cu Nadia

MUZEUL FEMEII

CRISTINA PĂIUȘAN-NUICĂ

Mohammed bin Rashid Al Maktoum, șeful Emiratelor Arabe Unite, a vizitat la mijlocul anului 2015 Casa Femeii, primul Muzeu al femeii din Emiratele Arabe Unite. Știrea a intrigat, opinia publică fiind obișnuită cu muzee dedicate istoriei, armelor, ciocolatei, vinului, terorii, copilăriei, dar nu cu un muzeu dedicat femeii și cu atât mai puțin în lumea arabă. Creația acestui muzeu aparte este Rafia Ghubash.

Este una dintre cele mai influente femei ale Orientului Mijlociu, alături de regina Rania a Iordaniei, Tawakkul Karman, prima femeie din Yemen care a câștigat Premiul Nobel pentru Pace (2011), Malala Yousafzai, fețița din Pakistan ce a dat o lecție de curaj întregii lumi, scriitoarea Nawal El Saadawi.

Rafia s-a născut și a crescut în Dubai, într-o familie care a încurajat-o să învețe. A studiat medicina la Universitatea din Cairo, apoi a devenit doctor în psihiatrie al Universității din Londra. S-a întors în Emiratele Arabe Unite începând o carieră universitară, fiind totodată un medic psihiatru de succes.

A militat pentru dreptul femeilor de a studia, încurajând tinerele să urmeze studii superioare și a devenit una dintre cele mai cunoscute femei-profesor universitar din Orientul Mijlociu și prima femeie decan al Facultății de Medicină și Servicii Medicale de la Universitatea din Al Ain, Emiratele Arabe Unite.

În 2001 a fost aleasă președinte al Universității Golfului Arabic din Bahrein, a fondat și condus Asociația Femeilor Arabe din Știință și Tehnologie, fiind avocatul și sprijinul femeilor care activau sau doreau să pătrundă în domeniile cercetării și învățământului superior.

Și-a descoperit pasiunea pentru istorie, cercetând trecutul propriei familii. A scris *Viața poetului Hussein Bin Nasser Al Lootah*, bunicul său, folosind istoria orală, interviuri și mărturii, precum și documentele existente, *Opera completă a poetei Ousha Bint Khalifa*, carte publicată în 2011, a adus în atenția publicului din Emirate, dar și a întregii lumi, scrierile unei poete de geniu.

Visul și proiectul de suflet realizat după cinci ani de muncă a fost crearea primului muzeu din Orientul Mijlociu dedicat istoriei și realizărilor femeii – Bait al Banaat, Casa Femeii. Ideea muzeului a apărut în

La proces (primul din stânga)

să nu divulge nimănui nimic, nici măcar soției, despre discuția avută și despre posibilitatea recrutării lui de serviciul de informații.

— Am înțeles, a răspuns Eli scurt.

Compatibil cu cerințele

Prima testare, respectiv examinarea cu aparatul poligraf, a fost efectuată de Victor Cohen, directorul departamentului de investigații din cadrul Șabak [Serviciul de Securitate al Israelului], cu experiență în evaluarea candidaților care doreau să activeze ca „luptători” pe teritoriul unor state inamice. Victor Cohen, originar din Damasc, studiase Dreptul la Universitatea din Damasc și, ulterior, la Universitatea „Saint Joseph” din Beirut (fiind singurul evreu admis la studii), cunoscând, astfel, foarte bine zona și obiceiurile locale. Având mare încredere în talentul, firea intuitivă și spiritul său de observație ascuțit, Yariv l-a rugat pe Cohen să nu se limiteze la testarea cu poligraful, ci să

încearcă, în cadrul unei discuții între patru ochi cu „Menashe”, o evaluare a personalității acestuia. După examinarea cu aparatul poligraf, unde Eli a răspuns fluent și fără ezitări la toate întrebările, el a fost invitat de Victor la o discuție, într-una dintre clădirile Shabakului din Tel Aviv. La finalul acesteia, Victor s-a declarat impresionat de „Menashe” și i-a transmis lui Yariv că, din punctul lui de vedere, acesta nu are nicio trăsătură de caracter care să iasă prea mult în evidență, ci, din contră, este vorba despre o persoană de „tip obișnuit”, prietenoasă, amabilă, rezonabilă, cu un temperament plăcut și echilibrat, capabilă de a se integra într-un anumit mediu fără a ieși în evidență și fără a trezi suspiciuni. Personalitatea lui cuprinde un amestec interesant de forță interioară și de gentilețe. Este serios, puțin introvertit, dar plin de dorința de a reuși. Conform opiniei sale, Eli nu s-a oferit voluntar pentru poziția de „luptător” din spirit de aventură sau din rațiuni pecuniare. Nici motivul unui conflict familial nu poate fi luat în calcul, deoarece

acesta i se pare a fi un familist convins și devotat, cu o motivație puternică.

Testele psihologice au fost singurele care au ridicat niște semne de întrebare. La fel ca la primele sale încercări de a fi primit în cadrul serviciilor de informații, s-a stabilit că „nu are capacitatea de a sesiza un pericol iminent”. Eli a fost examinat de doi psihologi diferiți: unul din Strasbourg, care a vorbit cu el în franceză, și altul, născut în Israel, care a discutat cu el în arabă. Ambii au fost de acord: candidatul este înzestrat cu un coeficient înalt de inteligență și cu o memorie excelentă, este în măsură să facă diferența între datele esențiale și cele de mică importanță, între general și particular, este adaptabil din punct de vedere social, dă dovadă de calități morale solide, știe să păstreze un secret și se remarcă printr-un mare curaj. Cu toate acestea, unul dintre psihologi a remarcat că, în ciuda unei aparente modestii, candidatul are uneori tendința de a se „supraestima”, iar celălalt a stabilit „că în ciuda calmului exterior afișat de candidat, există înlăuntrul lui o stare de neliniște. Nu apreciază cum trebuie gradul de mărime al unui pericol care se află în fața sa și, uneori, are tendința de a-și asuma riscuri inutile”.

Totuși, concluziile examinatorilor, în ansamblul lor, au certificat faptul că Eli Cohen este compatibil cu cerințele poziției pe care urma să o ocupe.

Eli Cohen a fost spânzurat în zorii zilei de 18 mai 1965, în piața Marjeh din Damasc. Nici până astăzi trupul lui nu a fost redat familiei. ■

● Între doi regi ●
Un semn divin și o
promisiune ispititoare
● „Țarul” sârb ●
Marșul spre Alba
Iulia ● Moartea la
Seghedin

„OMUL NEGRU” AVENTURIER SAU RESTAURATOR AL STATULUI SÂRB?

CORNELIU ȘENCHEA

*Ioan Zăpolya (stânga)
și Ferdinand de Habsburg,
cei doi rivali la tronul Ungariei
și monumentul ridicat
în orașul Subotica
lui Ioan Nenada,
conducătorul sârb
care a oscilat între cei doi (jos)*

În istoria medievală a Transilvaniei și a Banatului sârbul Ioan Nenada rămâne o figură controversată. El s-a autoproclamat „țar” în mijlocul unei revolte antif feudale născute din războiul pentru succesiunea la tronul Ungariei, vacant după bătălia de la Mohács (1526).

Conducător al mercenarilor sârbi recrutați în Banat, Ioan Nenada a ajuns un adevărat lider politic zonal, a cărui alianță era căutată de cei doi competitori la tronul Ungariei, Ioan Zăpolya și Ferdinand de Habsburg. În această dispută, Ioan Nenada a văzut ocazia de a restaura statul medieval sârb, printr-un joc dublu între cei doi rivali la tronul Ungariei.

Nenada a strâns sub steagurile lui mai multe mii de țărani sârbi, români, unguri și bulgari, care au ajuns în tabăra lui Zăpolya de la Tokay. Alegerea a fost inspirată și de originea presupus sârbă sau croată a lui Ioan Zăpolya.

În prima parte a războiului, Nenada a acționat ca aliat al lui Zăpolya, fiind însărcinat să recucerească Subotica, oraș în nordul Serbiei deținut în numele lui Ferdinand de Habsburg de Bálint Török, unul dintre cei mai redevabili comandanți militari maghiari.

Când doi se ceartă al treilea câștigă; în cazul de față, a câștigat temporar Nenada, care, odată

intrat în posesia acestui castel, și-a stabilit la Subotica reședința efemerului său stat. În anul 1526 s-a autoproclamat „țar”, avantajat fiind de notorietatea câștigată cu sabia și întărită de porecla „Omul Negru”, precum și de nemulțumirile țăranilor săraci.

Cognomenul – „Omul Negru” – provenea de la o dungă închisă la culoare, un semn din naștere, care începea de la tâmpla dreaptă și se prelungea pe corp până la picior. Interpretată de apropiații lui ca un semn divin, pata întunecată vizibilă pe figură l-a transformat rapid într-un „ales al lui Dumnezeu”.

La scurt timp însă, Nenada a schimbat tabăra, trecând de partea lui Ferdinand de Habsburg. Una dintre puținele mărturii ale epocii cu privire la aventurierul sârb a rămas de la John Wallop, trimisul regelui Angliei Henric al VIII-lea din dinastia Tudorilor la Curtea lui Ferdinand, stabilită temporar la Praga, martor al evenimentelor și al schimbării de alianțe.

momentul în care și-a reamintit cuvintele mamei spuse la plecarea la universitate: „Ai învățat că drepturile tale s-au născut odată cu tine. Nu aștepta ca guvernul, sau un bărbat, sau soțul tău să-ți dea vreun drept. Sunt înăuntrul tău, folosește-le“.

Femei din Emiratele Arabe Unite în portul tradițional, fotografie din muzeu

conferințe, un spațiu pentru expoziții, unde artiste din Emirate își expun creațiile, o expoziție permanentă cu colecția sa de bijuterii tradiționale, dar și un Centru pentru studierea istoriei femeilor din Emiratele Arabe Unite și un spațiu dedicat copiilor.

Rafia Ghubash a investit în construirea muzeului trei milioane de dolari, bani proprii. Timp de cinci ani a renunțat la majoritatea activităților sale universitare, de cercetare și alături de 20 de voluntari din toată lumea și de toate naționalitățile a creat muzeul într-o clădire veche aflată în zona istorică a Dubaiului, o casă în care timp de trei generații au trăit trei femei nemăritate și care era denumită cu dispreț Bait al Banaat – Casa Femeii.

Muzeul prezintă viața și realizările unor generații de femei care au influențat politica, educația, arta și literatura Emiratelor Arabe și ale Orientului Mijlociu, dar al căror rol nu a fost niciodată recunoscut.

Cel mai popular spațiu, vizitat astăzi de mii de turiști este cel dedicat poetei Ousha Bint Khalifa, cunoscută drept „Fata din Arabia“, astăzi cea mai vestită poetă a Orientului Mijlociu. Casa Femeii are o sală de

meilor din Emiratele Arabe Unite și un spațiu dedicat copiilor.

Bait al Banaat a schimbat stereotipurile legate de rolul istoric al femeilor în zona Golfului și mai ales în Emiratele Arabe Unite, prezentând activitățile femeilor și rolul lor important într-o societate tradițional masculină.

Alături de contribuția materială a fondatoarei, multe femei – și nu numai din Emirate – au donat bani, cărți, fotografii cu valoare istorică, mozaicuri, haine tradiționale, bijuterii, picturi, artefacte de o mare valoare. Apariția muzeului a revitalizat un vechi cartier plin de istorie – Deira.

Impactul Casei Femeii asupra mentalității publice și a modului de raportare la femeie a fost major. De la inaugurarea sa și vizita emirului Mohammed bin Rashid Al Maktoum, zeci de mii de localnici, familii în special, au vizitat muzeul, la care se adaugă alte mii de turiști. Un prim pas în recuperarea istoriei și schimbarea statutului femeilor a fost făcut. ■

ÎNGARDEROBA ROMANILOR (Triverb: 5, 2, 6)

P + I T

Gh. BRAȘOVEANU

Soluția rebusului **TEMPLUL LUI ARTEMIS DIN EFES**, din nr. 11/2015

ALEXANDRU – C – SIRIA – IONIA – SOFIA –
GOTI – HIS – SIT – RES – IMTA – DALA – T – PAROS
– SA – PR – AHA – COS – TOU – R – TEODOSIE – IB
– IPO – ARTA – SANDARACA – S – NAOS – MINIU.

Soluția jocului **LA SERAI**, din nr. 11/2015

EUNUCUL DIN PALAT

(E – UN – U – CU – L / D – IN – P / A – LA – T)

Emil Holub este cel mai cunoscut explorator ceh al Africii. Compatrioții care i-au dedicat cărți, filme și documentare i-au amenajat un muzeu și un monument în localitatea natală. Activitatea lui se studiază în școli, a ocupat locul 90 la concursul Cel mai mare ceh, chipul său apare pe timbre și pe moneda comemorativă de 200 de coroane cehe, din argint, emisă la 20 februarie 2002. Charles Darwin spunea: „Admir sincer opera cehului Holub“.

Coperta unei cărți editate pentru a comemora 100 de ani de la moartea lui Emil Holub și 120 de ani de la a doua sa expediție în Africa

EXPLORATORUL CEH EMIL HOLUB (1847-1902)

DIANA FLORENTINA POPESCU

Emilian Carl Johann Holub s-a născut în estul Cehiei, la 7 octombrie 1847, în localitatea Holice. Și-a început studiile în limba maternă și le-a continuat în germană. Nu a fost un elev strălucit. Citea cu neșă jurnale de călătorie. Imaginația i s-a aprins când a aflat că doi prieteni urma să plece

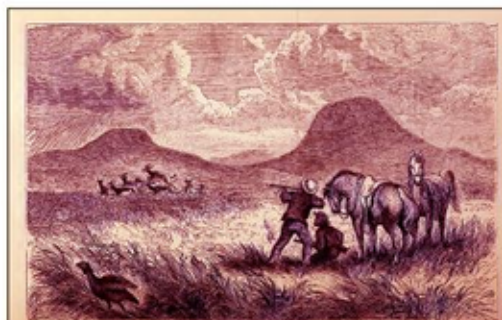
într-o călătorie la unchiul lor din Mexic. A studiat medicina, la îndemnul tatălui, care era medic, chiar dacă era atras de științele naturii și arheologie.

Imediat după absolvirea facultății, la vârsta de 24 de ani, s-a hotărât să călătorească în Africa de Sud. Avea să își realizeze dorința de două ori: între 1872-1879 și 1883-1887.

Prima aventură în Africa

Tânărul medic Holub a pornit la drum din Southampton, în mai 1872, cu trei geamantane și câteva lire în buzunar. Călă-

toria până în Port Elizabeth – oraș în Africa de Sud ce se întinde de-a lungul golfului Algoa –, pe continentul african, a durat 36 de zile. A suferit de rău de mare, dar a ajuns la locul mult visat. Nu cunoștea pe nimeni, știa puțin limba engleză și mai deloc olandeza și era lipsit de mijloace materiale. Salvarea i-a venit de la scrisoarea de recomandare dată de negustorul Karel Friè, care i-a deschis calea către consulul austriac Adler. A fost medicul acestuia șapte luni. A obținut apoi un împrumut cu care să-și continue aventura. În august 1872, s-a stabilit în Dutoitspan – o zonă minieră din Africa de Sud; în prezent, localitatea poartă numele Kimberley –, unde a practicat medicina. Cu banii economisiți aici, în martie 1873, a

Vânătoare de gazele (această imagine ca și cele ce urmează sunt reproduse după ilustrațiile apărute în cartea Șapte ani în Africa, 1872-1879, ediția în limba engleză)

Iovan Nenada plănuia să se afle de partea învingătorului și cu ajutorul acestuia să constituie un despotat sârbesc. Trupele sale, care ajunseră la 10.000 de oameni, după informațiile lui Wallop, erau țărani, majoritatea șerbi fugiți de pe domeniile nobiliare, sârbi și români, recrutați din Lugoj și Caransebeș și înrolați de locotenentul lui Nenada, comitele Petru Petrovics.

Nenada era un adversar al nemeșilor (nobililor) și al papistașilor, motiv pentru care a pierdut încrederea lui Zápolya, care nu se putea desolidariza de nobilii ale căror castele din Banat și Ardeal erau trecute prin foc și sabie de trupele „Omului Negru”. A fost atras de Ferdinand în tabăra lui, cu promisiunea că îl sprijină să creeze un despotat sârbesc și îl va recunoaște oficial ca „țar”. John Wallop relatează că „acest Iovan Nenada se intitulează singur împărat al Constantinopolului și spune că este trimis de Dumnezeu spre a-i pedepsi pe turci și a-i izgoni din Grecia.”

Mandat de Ferdinand, în luna martie a anului 1527, Nenada intră cu trupele în Transilvania, atacând nobilii. Nu alegea între nobilii unguri și nobilii români din Țara Hațegului, care făcuseră front comun cu Zápolya. Potrivit mărturiei episcopului Ioan Statilius, Nenada „pe toți valahii din comitatul Hunedoarei [nobilii fără îndoială - n.n.] i-a făcut robi, pe unii i-a tăiat în patru, iar altora le-a scos măruntaiele.”

Făgăduind în cursul marșului său eliberarea țăranilor de opresiunea domnilor și a nobililor, Nenada s-a îndepărtat de programul inițial al mișcării sale. El ar fi putut avea în nobilimea română din Hațeg, supusă politicii de maghiarizare și catolicizare, în schimbul păstrării privilegiilor, un aliat.

Jafurile și incendiile care au însoțit marșul lui Nenada spre Alba Iulia, capitala tradițională a voievodatului Transilvaniei, au grăbit mobilizarea armatei nobiliare. În fruntea acesteia era voievodul Transilvaniei, Petru Perényi. Ciocnirea dintre cele două armate a avut loc la Seleuș, la vărsarea Mureșului în Tisa, în luna mai a anului 1527. Perényi a fost rănit în luptă, iar armata sârbului a ajuns la 25 iulie la Frumușeni, lângă Arad. Acolo a fost întâmpinată de armata episcopului de Oradea, Emeric Czibak, care l-a învins pe Nenada.

Fugar și proscris, Nenada și-a căutat scăparea la Seghedin. A pătruns cu resturile armatei în oraș, dar a avut ghinionul de a întâlni acolo un vechi dușman, pe Bálint Török, cu care luptase la Subotița. Acesta l-a capturat pe fugar și l-a executat.

Nici soarta lui Ioan Zápolya nu a fost mai fericită. S-a întors în Ungaria cu sprijin otoman, a luptat ani de zile cu Ferdinand de Habsburg pentru Coroana maghiară și, atunci când a câștigat-o, a murit de apoplexie. ■

BLITZ... CONCURS

Trimiteți, până la 15 ianuarie 2016, răspunsul la această întrebare (cu mențiunea **Pentru concurs**) și puteți câștiga un abonament pe un an de zile la revista **Magazin istoric**.

– Cum s-a numit reprezentantul lui Henric al VIII-lea,
la Curtea lui Ferdinand de Habsburg?

Răspunsul corect la **Blitz... Concursul** din luna octombrie 2015 este:
28 martie 1981

Premiul de un abonament pe un an la revista **Magazin istoric** a fost câștigat de **doamna Aurelia Chirilă, din Târgu Mureș.**

Abonamentul se efectuează începând cu luna ianuarie 2016.

Adresa noastră: **Magazin istoric, C.P. 15-702, Of. P. 15, sect. 1, București**

Revenirea pe continentul negru

A pornit în cea de-a doua expediție la 18 noiembrie 1883, însoțit de trei meseriași cehi, doi austrieci, unul maghiar și tânăra soție. Ajunși la Cape Town în decembrie 1883, s-au lovit de multe probleme. Schimbarea guvernului și o criză economică l-au afectat, așa că promisiunile pe care le primise cândva nu s-au mai materializat. I s-a cerut să plătească taxe vamale pentru echipamentul științific al expediției, iar căile ferate, în locul promisului transport gratuit, au solicitat tarife ridicate. Abia în septembrie 1884 au ajuns în Transvaal – punctul de plecare al expediției către nord. În regiunea Cascadei Victoria, a realizat o hartă detaliată folosind doar o busolă.

Holub a fost primul european care a pășit pe teritoriile triburilor mașukulumbilor, care încă de la primul contact i-au considerat drept iscoade. Șefii satelor îi jecmăneau sau încălcau promisiunile și înțelegerile, iar căraușii furau din bagaje chiar la îndemnul căpeteniilor tribale. Aversiunea băștinașilor s-a manifestat violent la 2 august 1886. În satul Galulonga, când aceștia au jefuit tabăra și l-au omorât

pe unul dintre însoțitorii austrieci, Holub și-a pierdut aproape toate mostrele strânse, echipamentul, instrumentele și o mare parte dintre jurnale. Extenuați, cu hainele zdrențuite și înfomețați, au ajuns la 23 august la Ga-

zungula, unde pe parcursul a 13 săptămâni, au staționat pentru a-și recupera forțele. Nici următoarea călătorie către sud nu a fost scutită de greutăți. Unul dintre membrii expediției a fost grav rănit de un leopard. Mai mult, Emil Holub, pe lângă crizele de friguri și astm, manifesta primele semne de tifos și dizenterie. Cu toate aceste vitregii, el a încercat să-și completeze colecțiile, dorind să înlocuiască pierderile provocate de mașukulumbi, măcar parțial.

Au ajuns cu greu la Șoșong, în februarie 1887, iar în vară la Cape Town. Din fericire, în timp ce călătoreau către sud, Holub a primit un ajutor financiar de 10.000 de florini austrieci, reușind astfel să-și achite datoriile și să asigure depozitarea și transportul mostrelor strânse. Au plecat din Africa, iar în august 1887 au ajuns în Europa.

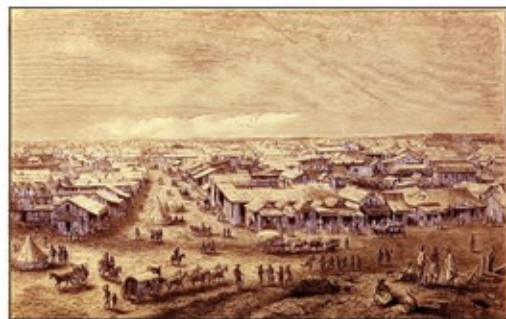
KORANVAS.

Un băștinaș african portretizat de Holub

rator a ținut prelegeri, a scris jurnalul de călătorie *Druhá cesta po jizní Africe* (A doua călătorie prin Africa de Sud, 1890), a organizat în 1891 o expoziție la Viena și un an mai târziu la Praga. Expozițiile i-au adus faima, dar niciun câștig material substanțial.

Holub și-a donat sau vândut cele 13.000 de exponate personale către 586 de instituții din Europa. Doar o mică parte dintre acestea au rămas la Praga, deoarece Muzeul Național le-a refuzat, se presupune că din cauza rivalității lui Holub cu directorul muzeului din acea perioadă, paleontologul Antonín Frič. Între 1894 și 1895 a ținut prelegeri în S.U.A., elaborând articole de specialitate. La apusul vieții a cochetat cu ideea de a se angaja profesor la Universitatea Carolină.

Spre finele anilor '80 s-a stabilit la Viena, unde s-a stins din viață la 21 februarie 1902, fiind înmormântat în cimitirul Zentralfriedhof. În orașul natal Holic, unde este comemorat la fiecare început de octombrie, i s-a ridicat o statuie, iar versurile de pe soclu îi aparțin scriitorului Jaroslav Seifert, laureat al Premiului Nobel pentru Literatură în 1984. ■

Kimberley în perioada respectivă

Sărac, dar faimos

După ce au acostat în Southampton au avut parte de o primire triumfală, iar odată ajuns la Praga, faimosul explo-

pornit spre centrul continentului. Timp de două luni a vânat, a împăiat, a adunat ceea ce a putut, a observat și notat cu atenție viața și obiceiurile băștinașilor. Din ceea ce strânsese i-a trimis lui Vojtěch Náprstek – filantrop, naționalist și politician ceh, jurnalist –, la Praga peste 20 de lăzi. Náprstek i-a organizat o expoziție cu vânzare, iar banii primiți i-a trimis lui Holub în Africa. Reîntors din aventură la Dutoitspan, a strâns bani, diferite obiecte pe care să le schimbe cu băștinașii. Și-a făcut rezerve de hrană, apă, și-a construit o căruță rezistentă, a învățat să călărească, iar în noiembrie 1873 a pornit să exploreze estul deșertului Kalahari, până în Șoșong și în amonteale râului Limpopo. De această dată a făcut și măsurători cartografice, corectând hărțile existente.

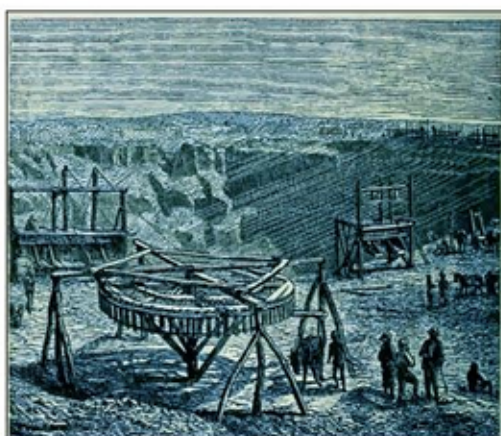
Cel de-al treilea drum l-a făcut spre râul Zambezi, la care a ajuns în august 1874. Regele triburilor băștinașe, numit Sepopo, cel care-l întâmpinase cândva și pe David Livingstone, l-a primit în teritoriul său. Sepopo l-a sfătuit să învețe limbile băștinașilor și să meargă de-a lungul râului Zambezi, oferindu-i chiar

ajutor. Holub a învățat în scurt timp 750 de cuvinte din limba băștinașilor și apoi și-a continuat drumul în amonte, până la cascada Victoria, unde s-a îmbolnăvit de malarie. După câteva zile a avut un accident și trei săptămâni nu s-a ridicat din pat. După ce și-a mai revenit, după alte peripecii a reușit să organizeze în ianuarie 1877 o expoziție în Kimberley – cum se numea atunci Dutoitspan –, care a avut succes de public, dar nu și din punct de vedere financiar. Tot anul a muncit ca medic să-și poată achita datoriile și să poată să revină în Cehia.

Planuri pentru o nouă expediție

S-a întors la Praga la 5 august 1879, după șapte ani de ședere în Africa. A avut parte de o primire triumfală la Praga. De acum, vestitul explorator a ținut o serie de prelegeri în

Cehia, Austria, Germania și Anglia, lucrând totodată la trierea materialelor aduse și la jurnalul de călătorie *Šedm let v Africe* (Șapte ani în Africa, 1872-1879), publicat în anul 1881, în limba cehă și germană. În paginile acestuia nota: „Încă din

Carieră de unde se extrăgeau diamante cu ajutorul roții trase de cai

tinerețe am dorit cu ardoare și neîntrerupt să contribui cu harul meu neînsemnat la marea operă de descoperire și cercetare a Africii. Însă în timpul anilor de studii, când citeam jurnale de călătorie despre continentul negru, foarte rar găseam numele vreunui explorator austriac [pe atunci Cehia făcea parte din Imperiul Austro-Ungar – n.a.], atunci mi-am planificat temeinic călătoria și când în anul 1872 mi s-a îndeplinit dorința arzătoare m-am hotărât pe vecie că Africa de Sud era ținutul în care sperasem că voi ajunge ca să servesc cu folos știința și patria.“

Prima călătorie în Africa a avut un caracter experimental și informativ. I-au lipsit echipamentul științific și cunoștințele temeinice de geografie, științe naturale și etnografie. Cea de-a doua expediție i-a luat patru ani de pregătire. Dorea să străbată continentul de la sud la nord, de la Zambezi, prin Congo, Sudan și Egipt. Între timp și-a părăsit logodnica din Praga, Berta Nováková, care-l așteptase șapte ani, și s-a căsătorit în 1883 cu o tânără vieneză, Rosa Hof.

Exploratorul în drum către câmpul de diamante

s-a trezit cu doi defectori sovietici: Golițin și Iuri Nosenko. Și fiecare îl acuza pe celălalt că era agent dublu.

Primul care a defectat a fost Golițin. Într-o seară de la mijlocul lunii decembrie 1961, pe Anatoli Golițin l-au trecut toate transpirațiile când un coleg a anunțat că toți ofițerii din rezidentura KGB din Helsinki urma să fie percheziționați. Lipsa o telegramă. Până la urmă, telegrama a fost găsită și nu a mai fost nevoie de percheziție. Golițin avea asupra lui mai multe documente secrete cu care a plecat acasă în acea noapte de vineri. Și-a luat soția și fiica, care ținea în brațe păpușa favorită, și s-au urcat într-un taxi. Mai înainte sunase la un număr de telefon al unui diplomat american,

Frank Friberg, pe care îl remarcase la un cocktail și decisese că trebuia să fie omul CIA. Când americanul i-a răspuns, a închis. Ajuns la adresa unde acesta locuia, a sunat la ușă. A avut noroc, americanul nu plecase încă la o petrecere unde era așteptat. I s-a recomandat cu numele sub care lucra la Helsinki: viceconsulul Anatoli Klimov. Cum engleza lui nu era strălucită, abia când i-a scris pe hârtie a înțeles americanul că cerea azil.

Americanul știa că era ofițer KGB. Încă de la începutul anilor '50 fusese semnalat de defectorul Piotr Deriabin ca o posibilă țintă pentru CIA. Golițin a afirmat că după dezvăluirile lui Hrușciov, din 1956, a ajuns la concluzia că tot sistemul era de vină, nu numai Stalin. Trimis la un curs de perfecționare, și-a ales ca temă o lucrare despre cum pot fi împiedicate trădările și defecțiunile celor care călătoreau în străinătate. Era metoda ideală ca să învețe de ce trebuia să se ferească pentru a-și pune în aplicare planul. A lucrat în biroul

care se ocupa de NATO și a aflat cum erau evaluați defectorii în Occident, cât de important era să ducă cu el cât mai multe secrete.

Golițin i-a cerut lui Friberg să îl scoată din Finlanda chiar în acea seară, cu avionul care decola pentru Stockholm la 20.15. Drumul până la Washington a durat patru zile.

Friberg considera că Golițin se decisese să defecteze după o ceartă cu rezidentul din Helsinki și o notare negativă, care putea aduce rechemarea și pedepsirea lui. Bomba oferită de

Golițin a fost că în Germania Federală, între oamenii CIA, exista o cârtiță sovietică, cu numele de cod „Sașa”. A început imediat vânătoarea, deși indiciile erau vagi: avea un trecut slav și numele începea cu litera K. Mulți ofițeri ai CIA al căror nume începea cu acea literă și-au văzut

Maurice Oldfield i-a scris lui...

carierile compromise.

Golițin a petrecut, pe rând, perioade în S.U.A. și Marea Britanie, cerând să i se pună la dispoziție dosarul cazului Penkovski, pentru a încerca să identifice elemente care să demonstreze dacă acesta fusese de bună credință sau un agent dublu. Colonelul GRU (serviciul de informații al Armatei Roșii) Oleg Penkovski fusese cel care oferise dovezi de necontestat ale amplasării de către sovietici a rachetelor nucleare în Cuba, ce declanșaseră „criza rachetelor” din 1962. Acum se punea problema dacă nu cumva sovieticii îi manipulasă pe americani, stârnind acea criză, pentru a obține în final ce își doreau: retragerea rachetelor nucleare americane cu rază medie din Turcia. Ambasadorul sovietic la O.N.U. afirmase într-o discuție că Penkovski fusese un agent dublu și trăia bine mersi. Două personaje de la vârful MI5, directorul Richard Hollis și adjunctul său, Mitchell, bănuite că erau „câr-

Sediul MI5 (stânga), stema Regatului Marii Britanii și sediul MI6

● MI6 urmărește MI5 ● Ce se întâmplă când ajung două autobuze în stație ● Scrisoarea pierdută, versiunea Helsinki ● Informații vagi, impact major ● Deșertul oglinzilor paralele, lumea lui Angleton ● 1.227 de zile în arest ● Cine obține succese în spațiul sovietic este suspect ● James Bond sau George Smiley? ● Cine l-a inspirat pe Alec Guinness

SLUJITORII MAIESTĂȚII SALE, CARE NU... EXISTĂ

CRISTIAN TRONCOTĂ, DORIN MATEI

O poveste spune că un tânăr ofițer din serviciul de spionaj britanic, MI6 sau SIS, se grăbea la o întâlnire cu un șef de trib din Africa. Era pentru prima oară când îl întâlnea și își făcea probleme cum îl va primi. Când a ajuns în fața colibei, africanul l-a salutat cu singurele cuvinte în engleză pe care le știa: „Salut James Bond!”.

Munca ofițerilor de informații nu a fost niciodată foarte asemănătoare cu aventurile eroului lui Ian Fleming, dar probabil că în anii '60 și '70 ai secolului trecut avea cele mai mici șanse de apropiere. Cei din MI6 se spionau mai mult între ei sau pe colegii lor din MI5, serviciul de securitate al Marii Britanii.

Așa s-a întâmplat atunci când directorul adjunct al MI5, Graham Mitchell, a fost bănuțat că era un agent infiltrat de sovietici, o „cârțiță”. Cum nu s-ar fi putut organiza supravegherea lui de către proprii subordonați din MI5, 40 de persoane din MI6, conduse de un adept al teoriei „cârțițelor” sovietice care lucra în secția de contrainformații a SIS, Mowbray, au preluat operațiunea. Doar că nu erau specialiști în filaj, cum avea MI5, ci ofițeri, tehnicieni și mai ales secretare, care se pricepeau prea puțin la astfel de îndeletniciri. Într-o zi, când îl fila chiar Mowbray, s-a

apropiat prea mult, căci îi era teamă să nu îl piardă în aglomerație. Mitchell s-a întors brusc, l-a privit în ochi, apoi și-a continuat drumul. Știa că era supravegheat. I-au instalat și o cameră într-un perete al biroului și îl admirau cum se oprea în fața ei și se scobea în dinți.

Toată nebunia s-a agravat după defecțiunea unui ofițer KGB, Anatoli Golițin. De fapt, a fost un fel de sindrom al autobuzului. Când aștepti multă vreme în stație, ai mari șanse să vină deodată două autobuze. În decurs de șase luni, Occidentul

să îl compromită. Angleton a decis că Nosenko era unul dintre cei trimiși să îl discrediteze pe Golițin. Nosenko a reapărut la Geneva, în ianuarie 1964. Primul cinematograf din cartea de telefon era închis și l-a așteptat pe Bagley în fața lui. Acesta i-a strecurat un bilet cu următorul loc de întâlnire. Acolo a declarat că vroia să defecteze. La a doua întâlnire a declarat că fusese rechemat acasă și nu se mai întorcea. Le-a oferit detalii despre microfoanele plasate în Ambasada S.U.A. din Moscova. Și a aruncat și bomba: el se ocupase de dosarul lui Lee Harvey Oswald, asasinul oficial al președintelui Kennedy. Le-a spus că Oswald fusese socotit instabil psihic și Moscova nu avusese nimic de a face cu el. Angleton a considerat că era o încercare de intoxicare, pentru a îndepărta bănuielele că Oswald fusese agent sovietic. CIA l-a adus în America în februarie 1964. L-au anchetat 48 de ore fără întrerupere, fără să îi permită să doarmă. A fost eliberat după 1.277 zile de arest. Între timp, Golițin primise acordul să vadă o parte a dosarului lui și decretase că Nosenko era trimis de Moscova ca să îl compromită pe el.

Paranoia ajunsese până acolo, încât un ofițer MI6, Gerry Warner, care lucrase la Varșovia, a fost îndepărtat din departamentul care se ocupa de Blocul estic pentru că ajunsese să cunoască prea mulți sovietici, iar soția lui își dădea un doctorat la Varșovia și a mai făcut o călătorie acolo după încheierea misiunii soțului. Mai târziu, Warner a ajuns chiar în fruntea departamentului de contrainformații din MI6. Când șeful MI6, Chris Curwen, un adept al existenței „cârțițelor” sovietice, a ieșit la pensie, a venit și i-a adus un teanc de dosare,

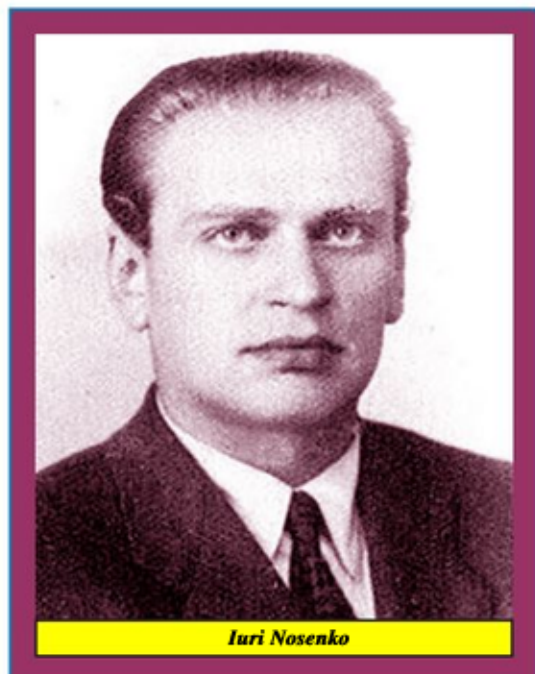
care fuseseră păstrate în fișetul lui, deși ar fi trebuit să se găsească în arhiva departamentului de contrainformații. Printre ele, și un dosar despre Warner, făcut pe principiul că oricine înregistra succese în spațiul sovietic devenea suspect. Nu a știut ce să facă: să rădă sau să plângă. Golițin și Nosenko au murit în 2008. Nici un ferpar nu a marcat momentul.

Povestea cârțiței a revenit la suprafață în 1979, când a devenit publică povestea lui Anthony Blunt, unul dintre membrii rețelei de la Cambridge, și i s-a retras înnobilarea. În noiembrie

acel an, o adaptare pentru TV a cărții lui John Le Carré *Cârțița* a fost prezentată pe micile ecrane. Rolul personajului principal, George Smiley, era interpretat de Alec Guinness. Pentru a-l pregăti pentru rol, Le Carré i-a aranjat o întâlnire cu Maurice Oldfield, fost șef al contrainformațiilor, apoi chiar al MI6, la un restaurant. Acesta i-a spus: „În mod sigur nu suntem așa cum ne înfățișează gazda noastră”. Guinness l-a privit pe Oldfield plecând. „Din acel moment –

pitorescul mers legănat, butonii stângaci și umbrela prost rulată au fost adăugate zestrei lui George Smiley.” După ce a văzut serialul, Oldfield i-a scris lui Guinness că nu se recunoaște în acel personaj. Toată lumea însă era de părere contrară. Oldfield a murit câțiva ani mai târziu. Homosexualitatea lui expusă public a devenit motiv de îngrijorare, dacă nu cumva constituise un risc de securitate. Publicul devine și el obsedat de cârțițe, alimentat de scrierile lui Le Carré. Cârțițele erau de vină pentru tot ce mersese prost în Marea Britanie după război. George Smiley era alternativa la James Bond, croul lui Ian Fleming.

(Va urma)

Iuri Nosenko

tițe" sovietice, știuseră de Penkovski de la început. Dacă erau într-adevăr agenți sovietici și Penkovski fusese lăsat să acționeze atâta timp, în ciuda daunelor pe care le provoca sovieticilor, nu însemna oare că era agent dublu? Un număr important de oameni cu funcții de răspundere din MI5, MI6 și din CIA au crezut în acest scenariu. Cel mai important a fost probabil James Jesus Angleton, șeful contrainformațiilor din CIA. El avea drept de veto pe orice operațiune întreprinsă pe spațiul sovietic. Potrivit mărturiei șefului respectivului departament din CIA, Angleton a blocat practic activitatea departamentului, interzicând

recrutările în zonă pe motiv că orice recrutare era în pericol din cauza „cărții” neidentificate. Și lucrul acesta a ținut aproape un deceniu și jumătate. Până la urmă, el a fost încet-încet îndepărtat din serviciu. Un ofițer CIA a căpătat dreptul să pătrundă în arhiva „personală” a lui Angleton, la

care restul ofițerilor din CIA nu aveau acces. Erau 40.000 de volume. I-au trebuit șase ani ca să o parcurgă. După 1975 CIA a reînceput să recruteze agresiv agenți în blocul sovietic. Culmea ironiei este că după plecarea lui Angleton KGB a reușit să penetreze CIA.

Al doilea „autobuz” care a sosit a fost Iuri Nosenko. În 1962, el s-a apropiat de un delegat american la Conferința pentru dezarmare de la Geneva și i-a cerut să stabilească un contact cu cineva din CIA. L-a întâlnit pe Pete Bagley și i s-a confesat că era ofițer KGB și avea mari probleme cu banii. I-a spus că nu dorea să plece din U.R.S.S., dar avea nevoie urgentă de 250 de dolari. În schimbul acestora, era dispus să întâlnească ofițeri CIA oricând, dar nu în U.R.S.S. Adevărul era că, amețit de prima lui ieșire din țară, luase cu o

seară înainte o prostituată în camera de hotel și dimineața, când se trezise, constatasese că aceasta plecase cu cei 250 de dolari, banii dați de KGB drept diurnă. Lui Bagley i s-a alăturat, la a doua întâlnire, Kisevalter. Nosenko le-a povestit cum fusese prins agentul recrutat de Kisevalter la Viena, Piotr Popov, nu pe baza unei trădări, cum se temuseră americanii, ci după supravegherea unui oficial din Ambasada americană din Moscova. Le-a vorbit despre un agent recrutat, pe baza aventurilor cu homosexuali, în cadrul biroului atașatului naval britanic la Moscova și despre un ofițer american din Germania cu numele de cod „Sașa”. Au

convenit ca dacă mai reușește să iasă din țară, să trimită o telegramă la o adresă în S.U.A., semnată George. La două zile urma să se întâlnească cu contactul său la primul cinematograf din cartea de telefon a orașului de unde trimisese telegrama. Cei doi ofițeri au revenit în S.U.A.

cu două avioane diferite, unul ducând benzile de magnetofon, celălalt însemnările făcute, pentru mai multă siguranță.

Când a ajuns la Washington, Bagley i-a povestit lui Angleton despre Nosenko. Acesta i-a dezvăluit defecțiunea lui Golițin, cu numai șase luni înainte. Doi defectori, la numai șase luni, era un pic prea mult, au considerat ei. Au comparat spusele celor doi și au identificat mici diferențe. Amândoi au pomenit vizita unui ofițer superior KGB în S.U.A., Nosenko spunând că acesta viza un oficial american de rang inferior, iar Golițin că urma să se întâlnească cu cârțița din CIA. Golițin afirma că exista un spion de rang înalt în CIA, cu numele de cod „Sașa”, Nosenko considera că era doar un căpitan în armată. Golițin îi avertizase că KGB avea să trimită alți defectori, ca să încerce

... Sir Alec Guinness că nu s-a recunoscut în personajul George Smiley

se va purta, își va înțelege și iubi rostul lui [...] Meseria de profesor e grea. Poate că nicăieri, afară de medicină, unde doctorul trebuie să fie la fel de uman, nu e atât de necesar ca omul să dezbrace în ceasurile lui de muncă interese și gânduri personale, preocupări egoiste, subiectivism și porniri, ca să devină cel de care viitorii oameni din fața lui au nevoie, cel pe care îl copiază inconștient, cel care dacă nu e aproape de nivelul înțelegerii lor, de sensibilitatea lor, de nevoia

de căldură pe care mulți copii o au și n-o recunosc, nu-și duce la capăt sarcina delicată și grea, de răspundere [...] În meseria de profesor e vorba de vocație, ca în artă. "Astăzi au dispărut și distanța, și respectul pentru profesor. Mai mult, un filmuleț difuzat pe posturile de televiziune ne arată o elevă spionând prin ușa întredeschisă a clasei o profesoară care ridică tonul și apoi fuge să informeze conducerea școlii. Morala filmulețului: „Vei fi un erou în curtea școlii, dacă procedezi așa."

Într-un articol publicat în *Scânteia*, Al. Piru critică utilizarea unui limbaj vulgar în literatură. Dă ca exemplu nuvela lui D.R. Popescu, publicată în trei numere din *Luceafărul*, cu titlul *Leul albastru*. Sunt povestite amintiri din timpul școlii, viața la internat. Sunt reproduse invectivele auzite, sunt descrise scene de desfrâu colectiv ale corpului profesoral. „Întrebarea care se ridică din punct de vedere al creației este dacă prezentarea critică a unor tipuri și episoade se poate confunda cu trivialitatea? [...] Pentru cine sunt scrise pagini ca acelea din nuvela lui D.R. Popescu, cui se adresează ele? S-a gândit oare autorul la impresia pe care scrierea sa o va produce cititorilor? [...] Care poate fi aportul unei povestiri ca *Leul albastru* la educarea gustului și la formarea morală a tinerei generații?"

Aglomeratie în stația de tramvai

Întreprinderea de Transport București (I.T.B.) a introdus autotaxarea și pe liniile tramvaiului 26 și troleibuzului 91. Sunt acum nouă linii cu autotaxare. De scurtă vreme, pe autobuzul cu burduf 37 s-a montat un aparat mai modern de autotaxare. Călătorul apasă pe o manetă, în interiorul aparatului se numerează și imprimă biletul, care este apoi oferit călătorului într-un fel de cupă. Din 7 decembrie, troleibuzele liniei 90 vor circula în Drumul Taberei.

Traseul liniei este: str. Verdi (Floreasca), Barbu Văcărescu, Tunari, Icoanei, Bd. Republicii, Gheorghe Gheorghiu-Dej, Petru Groza, Carol Davila, Eroilor, Răzoare, Drumul Taberei. În penultima zi a anului se mai dă în folosință o linie de troleibuze: 92, care asigură legătura între cartierul Baba Novac și str. Carol Davila.

Aglomerarea în mijloacele de transport rămâne o problemă. Se dau și sfaturi. „Unii vin din dreapta, alții din stânga. Și unii și alții împing. Se aud țipete, vociferări. În învâlmășeală se rup nasturi, se sfâșie, uneori, chiar îmbrăcămintea." Astfel descrie ziaristul scene care se petrec zilnic, la orele de vârf, în stațiile de la Universitate, în piața Vitan sau în alte locuri. De vină, consideră ziaristul, sunt călătorii. În alte orașe din țară (și exemplele date sunt toate din Transilvania), oamenii așteaptă în ordine sosirea mijlocului de transport și urcă fără să se înghesuie. „Dumneata, cititorule, ești primul care ar trebui să iei atitudine hotărâtă pentru o comportare civilizată în stațiile mijloacelor de transport în comun."

Din cauza formalităților extrem de complicate cerute la internarea în spital, mulți bolnavi fac apel la Salvare pentru a fi internați mai ușor.

Ca să își cumpere un palton în rate, un cetățean a luat un formular de la magazin, a mers la întreprindere, să ia trei ștampile (de la director, contabil șef și șeful servi-

Irina Petrescu, în filmul *Duminică la ora 6*

ÎN BUCUREȘTI ACUM 50 ANI

La 11 noiembrie, dată la care s-a semnat, în 1918, armistițiul în Primul Război Mondial, la Cimitirul „Bellu” a avut loc ceremonia depunerii unor coroane de flori în memoria ostașilor francezi căzuți pe teritoriul României. La 13 decembrie s-a parafat la București Memorandumul de înțelegere asupra cooperării științifice între Academia R.S.R. și Academia Națională de Științe a S.U.A. Peste trei zile, marți seara, la Paris, pe Champs-Élysées, a avut loc premiera filmului *Serbările galante*, o coproducție franco-română, în regia lui René Clair. Să mai notăm că la 17 decembrie își prezintă scrisorile de acreditare noul ambasador al S.U.A., Richard H. Davis, iar peste o săptămână ambasadorul U.R.S.S., I.K. Jegalin, a oferit un cocteil cu prilejul plecării definitive din România.

Între 19 și 30 noiembrie se desfășoară mai multe evenimente care îl au în centru pe Nicolae Iorga. Mai întâi, la sala mică a Palatului Republicii, Universitatea Populară a organizat un simpozion în cadrul căruia Dumitru Almaș și Valeriu Râpeanu i-au evocat personalitatea. În aceeași seară, Teatrul Național a prezentat piesa *Doamna lui Ieremia*. Este adevărat, în cronica piesei publicată în *România liberă* se subliniază: „Unul dintre meritele spectacolului este de a fi scos în evidență clară ideea lui Iorga că marile familii domnitoare și boierești constituiau cea mai sinistră fatalitate pentru viața poporului”. Potrivit unei hotărâri a Consiliului de Miniștri, Institutul de Istorie al Academiei R.S.R. va purta numele „Nicolae Iorga”. În numărul din 27 noiembrie al ziarului partidului, *Scânteia*, Mihail Berza, membru corespondent al Academiei, scrie despre *O figură proeminentă a culturii românești*, la 25 ani de la asasinarea lui Nicolae Iorga. În aceeași zi, a avut loc ședința comemorativă în aula Academiei. Au vorbit: Andrei Oțetea, Constantin

Daicoviciu, Șerban Cioculescu, Alexandru Elian. Au fost prezenți: Manea Mănescu, secretar al C.C. al P.C.R., Athanase Joja, membru al Consiliului de Stat, Pompiliu Macovei, președintele Comitetului de Stat pentru Cultură și Artă, Jean Livescu, adjunct al ministrului Învățământului. În Editura pentru literatură au apărut două volume de *Pagini alese*, sub îngrijirea lui Mihai Berza. A doua zi, în *România liberă*, Vasile Netea semnează articolul *Amintirea lui Nicolae Iorga*. La 30 noiembrie, Direcția generală a Arhivelor Statului a organizat o expoziție documentară consacrată lui Nicolae Iorga.

S-a deschis patinoarul „23 August”

Sub titlul *Profesori, soameni*, Lucia Demetrius scrie în *Scânteia*, din 12 noiembrie: „Între catedră și clasă există o anumită distanță pe care copilul o simte din ziua în care calcă pragul primei clase. Omul care se află acolo sus, cu o treaptă mai sus decât clasa și cu doi metri mai departe de prima bancă, are numai prin acest fapt o autoritate pe care o poate păstra sau pierde, după felul în care

DOMNULE MIHALACHE, NU PLECA!

Continuăm cu un nou fragment din discursul rostit la 23 noiembrie 1937 de Iuliu Maniu la ședința Comitetului Executiv al Partidului Național-Țărănesc, a cărui publicare am început-o în nr. 5/2015.

Mulțumim doamnelor ELENA DANIELSON și LAURA COSOVANU pentru posibilitatea de a reproduce acest text din Arhivele de la Hoover Institution on War, Revolution and Peace.

Sub regimul nostru nenorocirea care este? Eu care trăiesc într-o provincie acum unită cu țara mamă, cu durere trebuie să constat că în 20 de ani de când este România Mare, pe lângă toate exagerările pasiunilor necontrolate, elementul românesc în materie de cultură, în materie socială și economică a progresat minimal de puțin. Trebuie făcut astăzi ceva. Eu vă asigur pe dvs. că, dacă partidul național-țărănesc ar fi avut o guvernare de patru ani și nu ar fi fost înlăturat când era mai bine aranjat pentru o lucrare sistematică, elementul românesc n-ar fi astăzi în starea tristă în care se găsește.

În sensul acesta concepând ideea națională nu ne va putea nimeni învinui de nedreptate, nici nu va putea nimeni spune că [nu] suntem vrednici să guvernăm țara [pe] care ne-a dăruit-o soarta. Aceasta se poate face și trebuie făcut, fără însă a persecuta pe alții, care însă nu vor putea lua în nume de rău că nu vor putea avea privilegiile nedrepte pe care le-au avut secole de-a rândul și pe care nu le-am știut folosi nici pentru ei, nici pentru civilizația lumii.

Domnilor, cred că țara românească, în urma felului cum se conduc destinele ei și în urma planurilor care plutesc asupra capului acestei națiuni, este în suprem pericol.

Noi suntem datori să ne punem la luptă cu ultima energie și cu ultima hotărâre: învingem sau ne prăpădim.

DL. dr. Lupu: Învingem și se prăpădesc ei.

DL. Iuliu Maniu: Chemarea mea în acest loc înseamnă această luptă. Nu cunosc niciun devotament, nu cunosc nicio prietenie, nu cunosc nicio luptă pe jumătate, o înțeleg numai întreagă (aplauze).

Vai de acea națiune, vai de acel partid, vai de acel comandant, vai de acel general și vai de acea trupă care va fi mărinimoasă în luptă și strașnică la pace (aplauze).

Va pierde războiul și la masa verde va fi compromisă.

Noi, domnilor, nu putem vorbi de pace, nu știm când va veni. Dar lupta, o vedem, o simțim! Să fim strașnici în luptă. Suntem cinstiți în concepția noastră; suntem loiali în gândul nostru. Stăm în serviciul unei lupte mărețe, înalte. Metodele noastre, se știe, sunt loiale, deschise, pe față, constituționale, ordonate, în cadrul legilor. Pe această cale: strașnic înainte! Aceasta să fie lozinca!

Prima mea dorință este adresată Majestății Sale Regelui, rugându-l să nu creadă că noi care suntem sinceri monarhici constituționali, prin afirmarea demnității noastre naționale și afirmarea drepturilor națiunii noastre, atingem câtuși de puțin devotamentul pe care-l avem față de tron, față de dinastie și față de persoana Majestății Sale (aplauze).

Noi știm ce înseamnă pentru țara noastră regalitatea. Noi știm ce servicii imense a adus dinastia noastră strălucită țării noastre. Știm ce menire mare are în viitor. Mai mult: noi cunoaștem calitățile personale eminente ale Regelui nostru Carol al II-lea. Dar îl rugăm să înlăture din jurul său sfătuitorii și apropiații nechemați, care n-au nimic a face cu națiunea (aplauze).

Și-l rugăm să nu asculte de sfaturile lor false, ci să opună urechea pe inima poporului care grăiește prin aleșii săi (aplauze).

(Va urma)

ciului personal), a revenit la magazin, unde i s-a făcut contractul pentru cumpărarea în rate, cu care a mers din nou la serviciu, de unde a luat din nou semnăturile directorului și contabilului șef și tot felul de ștampile și parafe, după care a revenit cu contractul la magazin și și-a putut ridica marfa. Semnăturile trebuie obținute în trei zile, după care magazinul nu îi mai reține marfa. În fapt, doar contractul contează, primele semnături și ștampile sunt inutile.

Întrebat de ce toate vinurile de mare consum au etichete diferite, dar par a avea același gust, șeful serviciului producție-industrie de la Întreprinderea de industrializare a vinului și băuturilor alcoolice răspunde: „Trebuie să știți că în cadrul aceluiași soi există o diferență de gust. Trebuie să fii un degustător cu mare experiență ca să-l deosebești. Apoi uităm un lucru: de obicei vinul se bea cu sifon sau frapat. În ambele cazuri nu mai poți distinge diferențele. Trebuie să spulberăm asemenea aberații“.

Legea spune că este interzisă parcare vehiculelor de orice fel pe străzi. „Dar și posesorii de autoturisme și organele de miliție au o tacită înțelegere în a interpreta articolul mai mult sub latura lui... lingvistică“. Astăzi înțelegerea s-a extins și în privința parării mașinilor pe trotuare, în stațiile mijloacelor de transport sau pe trecerile de pietoni.

Pe trei scene din București, finaliștii celui de al IV-lea Festival bienal de teatru de amatori „I.L. Caragiale“ își prezintă producțiile. 11 teatre populare din țară au prima confruntare cu publicul. Au abordat un repertoriu dificil: *Rața sălbatică*, de Ibsen (Casa de cultură din Turnu Severin); *Hangița*, de Goldoni (Casa de cultură din Mediaș); *Doctor în filosofie*, de Nușici (Combi-

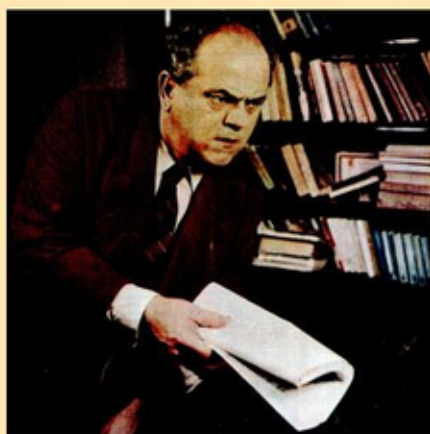
natul siderurgic din Hunedoara); *Dincolo de zare*, de E. O'Neil (Casa de cultură din Râmnicu-Vâlcea).

La 1 decembrie, pe stadionul „23 August“ Dinamo a învins cu scorul de 2-1 pe Internazionale Milano, în primul meci al turului doi al Cupei Campionilor Europeni. Echipea italiană era câștigătoarea Cupei intercontinentale. Dina-

moviștii au primit gol în primele minute ale partidei, dar au revenit și au egalat prin Frățilă. După pauză, Haidu a înscris golul victoriei. La un moment dat, nemulțumiți de faulturile comise de jucătorii italieni asupra unor jucători români fără minge, câțiva spectatori au pătruns pe teren. „Intervenția jucătorilor dinamoviști, promptă, sportivă și lăudabilă, a contribuit la liniștirea atmosferei.“ Ziariștii italieni l-au întrebat pe arbitru, după meci, dacă nu era cazul să oprească partida. Acesta le-a răspuns că nu, pentru că ordinea a fost rapid restabilită. Meciul retur a fost amânat cu o zi din cauza ceții. Internazionale Milano reușește să o elimine pe Dinamo, prin golurile înscrise de Mazzola, din 11 m, și Fachetti. Echipea antrenată de Helenio Herrera merge mai departe.

În noaptea de 16 noiembrie a nins prima oară. La jumătatea lunii decembrie se pun în vânzare brazii. Peste un milion și jumătate de podoabe sunt disponibile în magazinele de profil. Vor fi livrate 412 vagoane vin vărsat în luna decembrie (8-14 vagoane vărsat și 6 vagoane îmbuteliat pe zi), 85.000 litri de țuică, 13.000 litri de votcă, 284.000 litri vermut roșu și alb, 50.000 litri coniac și 14.000 sticle de șampanie. I.T.B. anunță că în noaptea de Anul Nou mijloacele de transport în comun vor circula până la ora 02.00.

Încheiem cu urarea lui Tudor Arghezi din prima pagină a *Scânteii*, din 31 decembrie: „La Mulți Ani!, poporule al Mioriței!“ ■

Actorul Ștefan Ciubotărașu, protagonistul filmului
Amintiri din copilărie, distins cu
Marele Premiu și Premiul special
al juriului la Festivalul internațional
al filmului pentru copii și tineret
de la Gijón

DIALOG CU CITITORII

Urăm tuturor cititorilor și colaboratorilor, sponsorilor premiilor Fundației Culturale Magazin istoric și colegilor tipografi un An Nou cu bucurii și sănătate. La Mulți Ani!

„CIUNGUL“ MI-A CREAT NECAZURI

După ce am citit articolul *Ciungul* din numărul pe luna septembrie al revistei – ne scrie domnul inginer SORIN ADRIAN din Craiova –, am căutat printre cele 1.000 de pagini ale colecției mele și am extras cinci cărți maxime, ale căror fotocopii vi le trimit. Primele două sunt executate oficial de către poșta franceză. Următoarele trei le-am făcut personal (fără a ieși din

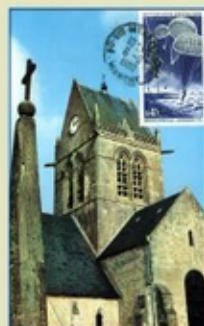

țară), cu ajutorul vărului primar al artistului român Fory Etterle, Jacques Etterle, care a locuit în zonă, dar ne-a părăsit în 1998. Acesta mi-a procurat mărcile poștale. De la muzeele militare din zonă am procurat ilustratele și, după combinarea lor, le-am expediat spre a fi ștampilate cu data de 6 iunie în localitățile aferente.

Pentru toate aceste corespondențe am fost anchetat,

arestat, bătut de Securitate, după percheziții și căutări prin toată locuința. Numai parchetul nu mi l-au demontat. Au căutat și în sobe, scormonind prin cenușă.”

RECTIFICARE

Colaboratorul nostru ADRIAN MAN face următoarea rectificare: În articolul *Iuliu Maniu*, profesor, publicat în revista *Maga-*

zin istoric, nr.7/2015, în rândul unu s-a strecurat o eroare materială. Unchiul meu s-a numit Marian Man, nu Măncare. Astfel se va citi după cum urmează: „Unchiul meu, Marian Man, i-a aranjat cărțile din biblioteca lui Iuliu Maniu...”.

CERERI ȘI OFERTE

Domnul ALEXANDRU BLADA, din București, solicită numerele apărute în perioada ianuarie-decembrie 2000-2001 și 2010-2011. Cei care vor să îl ajute îl pot contacta la numărul de telefon 021.335.41.59.

Domnul EMANOIL POPA, din Alba Iulia, propune spre achiziție, la un preț avantajos, colecția revistei din perioada aprilie 1967-iulie 2015. Doritorii îl pot contacta la numărul de telefon 0258.824.616 sau 0734.185.323.

Domnul inginer ION NICOLAE, din comuna Făgățelu, sat Chilia, jud. Olt, oferă spre achiziție colecția completă a revistei. Separat de colecție dispune de alte 240 de numere dispartate, pe care le oferă spre vânzare. Doritorii îl pot contacta la numărul de telefon 0744.769.252.

Dragi cititori, vă puteți asigura continuitatea colecției revistei *Magazin istoric* prin abonarea la oficiile Poștei Române. Revista *Magazin istoric* figurează în catalogul Poștei Române, la poziția 19.356.

Revista poate fi ridicată și de la sediul redacției din Piața Valter Măărăcineanu, nr. 1-3, etajul 3, camera 287, sector 1. Vă punem la dispoziție, cu abonament, și versiunea on-line a revistei www.magazinistoric.ro, unde aveți acces de la primul număr, aprilie 1967.

Îi rugăm pe autorii și colaboratorii revistei noastre să ne trimită fotografiile care însoțesc articolele în format tiff sau jpeg pe adresele de e-mail: mistoric@gmail.com și mistoric1967@yahoo.com; de asemenea, să redacteze articolele cu diacritice românești.

TIMPUL LUI PAZVANTE

	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11
1											
2											
3											
4											
5											
6											
7											
8											
9											
10											
11											

ORIZONTAL: 1) Osman..., numele real al vestitului Pazvante, la început colector de dări al Imperiului Otoman și apoi rebel între anii 1792-1807, când a jefuit și îngrozit Țara Românească și Bulgaria. 2) Suferință, durere sufletească (pop.) – Îndoit, împăturit. 3) Conducătorul Imperiului Otoman – „Treii” ca element de compunere. 4) Timp de 15... Pazvante nu s-a mai supus sultanului – Unitate monetară în Turcia (pl.) – Cină! 5) O tagmă la final! – Un șir de verigi. 6) Confirmare – Rustem Zahir – Lui Pazvante i se mai spunea și „Rebelul din ...”, unde fusese comandant al garnizoanei. 7) Animal sălbatic, fiară – Tină! 8) Orașul din Țara Românească prădat și ars de trupele lui Pazvante,

unde din 7.000 de case au rămas în picioare 300 – Lipsit de conținut. 9) Din piele! – Intrare în Nicopole! – Crud în fond! 10) Principalele arme folosite de bandele lui Pazvante – Eпитet dat unui om cinic și desfrânat (în mitologia greacă). 11) Vechi grec – Domnitorul Țării Românești, Alexandru ..., căruia Pazvante i-a cerut și a primit bani de aur, provizii și meșteri

VERTICAL: 1) Titlu de înalt demnitar al Imperiului Otoman, râvnit de Pazvante, dar pe care nu l-a putut obține – Lucruri hotărâte. 2) A izgoni pe cineva – Adevărat. 3) ... al III-lea (1789-1807), sultan reformator care a trimis de mai multe ori oști pentru a-l prinde pe rebel, fără succes însă – Plângeri (pop.), trimise la Înalta Poartă de către domnitori, pentru a reclama fărâdelegile lui Pazvante, care voia să întemeieze în Țara Românească „un principat al său”. 4) Cap de vâtaf! – Suprafețe, zone de răspândire – În fine! 5) Analize la început – A răspândi zvonuri. 6) Fluviu african – A apărea pe neașteptate. 7) Țepe! – Pornire aprinsă spre ceva, zel – Primele solde! 8) Pazvangii au jefuit și au comis samavolnicii mai ales în județele din ... – Uneori. 9) Garanție – Turcu Demirel – Domnitorul Mihail ..., datorită jafurilor și terorii este nevoit să se refugieze în 1802 la Brașov. 10) Limes, în afara religiei – Fire încurcate – Miros urât. 11) Dispărut în final! – Soldații din corpul de elită al armatei otomane, recrutați dintre copiii cedați de populațiile creștine din imperiu

Dumitru CIREAȘĂ

**Radio
România
București fm** [98,3 FM]

Iuliu Maniu, profesor	– Man A.	7(580)	32
Voiaj regal pe Dunăre	– Moșneagu M.	9(582)	29
„Souvenir de Strunga“	– Moțoc R.	1(574)	44
Palatul Universității București	– Noica N.	2(575)	14
„Plebiscitul“ generalului Alexandru Iarca	– Otu P.	3(576)	42
O carte tendențioasă	– Otu P.	10(583)	51
Constantin Brâncuși, la confluența dintre două lumi	– Petrescu A.	2(575)	80
Reflecții polemice despre anul 1918 în istoria românilor	– Pop I.-A.	11(584)	5
		12(585)	5
Pictorul Mihail Lapatty	– Rezeanu P.	5(578)	50
Portrete necunoscute din a doua jumătate a secolului al XIX-lea	– Rezeanu P.	11(584)	46
Pe urmele generalului Berthelot	– Roussin M.	9(582)	37
Ianuarie 1895, la Paris cu „Monitorul Oficial“	– Silberstein I.	5(578)	71
Ziua de naștere a Serviciului Secret Român	– Spănu A.	2(570)	71
București, 1915. Poveste de spionaj fără happy-end	– Spănu A.	8(581)	77
Spioană otomană la București?	– Spănu A.	11(584)	61
Un parc necunoscut din București	– Stavinski M.	9(582)	54
Primul arheolog al Transilvaniei: Béla Cserni	– Szabó C.	10(583)	24
Arhiva istorică a României	– Tabacu J.	8(581)	51
Un mecenă băimărean și Coroana reginei Maria	– Tökölyi R.	12(585)	15
Cum se vota odinioară în București?	– Zamani L.	9(582)	79
A fost regina Elisabeta a României republicană?	– Zimmermann S.I.	5(578)	20
Contemporană			
„Sabotorii“ de la depoul Craiova	– Aldescu-Aldea G.	1(574)	62
Operațiunea „Reunion“. Prizonierii americani se întorc acasă	– Armă Al.	1(574)	28
22 iulie 1944. Lupte aeriene pe cerul României	– Armă Al.	7(580)	43
Conducerea spionajului românesc: enigme, ambiguități, semne de întrebare	– Banu F.	1(574)	39
Nicolae Ceaușescu, „eminența cenușie“	– Banu F.	3(576)	12
Conducerea spionajului românesc în anii comunismului	– Banu F.	5(578)	28
Nicolae Doicaru omul Securității sau al sovieticilor?	– Banu F.	9(582)	19
		10(583)	47
		11(584)	69
		12(585)	29
Sir Sacheverell Sitwell la 1937	– Berza M.	1(573)	77
Procesul „Apărării Patriotice“	– Bosomitu Ș.	12(585)	43
„Missouri“ 70	– Budura R.I.	9(582)	66
Români și comunități românești din America	– Carp M.	1(574)	23
		2(575)	39
		3(576)	66
Isidor Sârbu. Un destin sub semnul NKVD	– Cașu I.	6(579)	8
Cazul fraților Bodiul	– Cașu I.	11(584)	30
„Călimarul“ lui Simion Cismaș din Monor	– Cismaș E.	10(583)	60
O premieră pentru Europa de Sud-Est	– Costache B.	2(575)	62
Decembrie 1989 în presa italiană	– D'Alessandri A.	12(585)	33
Edit von Coler: o spioană „întoarsă“ la București	– Damian G.	3(576)	72
Nicolae Ceaușescu în arhiva Cominternului	– Diac C.	6(567)	17
„Mărturii românești peste hotare“, volumul al V-lea din seria nouă	– Feodorov I.	2(575)	78
Ecourile Declarației din aprilie în arhivele rusești	– Gladîșeva A.	12(585)	24
Drama copiilor români și unguri sub ocupația horthystă	– Ghișă Al.	1(574)	18
Un document inedit de la Gheorghe Brătianu	– Hriscu M.	1(574)	88
Să nu-i uităm	– Istrate T.	6(579)	5
Ford și automobilismul sportiv românesc	– Macovei N.	7(580)	59
Mircea Ionescu-Quintus pe Frontul de Est	– Moșneagu M.	6(579)	20
ASTRA, despărțământul Basarabia	– Nichita C.	2(575)	51
August Scriban	– Nicolau M.	4(577)	66
Ion Simionescu. Ciocanul, traista cu mostre și condeiul	– Nicolau M.	9(582)	10
MIG-29 Experiența românească și cea poloneză	– Opreș P.	2(575)	41
Misiune militară britanică pentru România	– Pițigoi Al.	11(584)	22
Ștefan Constantinescu, un trubadur al picturii românești	– Petrescu A.	8(581)	71
Eminescu și Transilvania	– Pop I.-A.	1(574)	5
		2(575)	5
Ștefan Pascu. O evocare	– Pop I.-A.	4(577)	33
Palatul Vorvoreanu din Craiova	– Popescu S.G.,		
	Apostolache I.	7(580)	39
Între geografie și politică	– Popescu-Spineni M.,		
	Ștefan M.	11(584)	77
Profesorul C.S. Nicolăescu-Plopșor	– Rezeanu P.	8(581)	14

SUMARUL SUMARELOR, 2015

Istoria României

Veche

Practici funerare ale comunităților mezolitice de la	– Boronean A.	8(581)	19
Porțile de Fier	– Opreanu C. H.	3(576)	29
Un loc de târg romano-barbar descoperit la Porolissum	– Pop H.	9(582)	48

Medie

Povestiri cu oameni îngropați de vii	– Cazacu M.	{ 2(575)	{ 55
		{ 3(576)	{ 77
Calpacul	– Cazacu M.	5(578)	16
Biserica dintr-un lemn și biserica dintr-o zi	– Cazacu M.	{ 10(583)	{ 21
		{ 11(584)	{ 55
Pruncucidere și infanticid în Clujul secolului			
al XVIII-lea	– Fehér A.	4(577)	52
Ateliere meșteșugărești medievale	– Hânceanu G.D.	8(581)	88
Cântecul despre aga Bălăceanu	– Ispas S.	10(583)	33
Aventurile unui prinț moldav de la Londra, la Istanbul	– Hoinaru R.	1(574)	14
Szamosközy, Mihai Viteazul și Șincai	– Pogăciaș A.	8(581)	43
Sursele nuvelei „Alexandru Lăpușcanu”	– Pogăciaș A.	12(585)	20
Transilvania și vocația europeană a României	– Pop I.-A.	{ 7(580)	{ 5
		{ 8(581)	{ 5
Postul, odinioară	– Senciuc O.	3(576)	56
Despre consumul de alcool și beție	– Senciuc O.	10(583)	27
Cafeaua și ceaiul, la noi	– Senciuc O.	8(581)	47
Nunți boierești în Valahia	– Șenchea C.	3(576)	82

Modernă

Albert Thomas, „unchiul” socialist al prinților români	– Bădescu E.	6(579)	81
Pelagra, flagelul țăranului nostru	– Bărbulescu C.	7(580)	52
O vizită regală în zona petrolului prahovean	– Bîlgă Gh.	11(584)	41
Adevăratul număr al victimelor Răscoalei din 1907	– Bulei I.	2(575)	9
Gheorghe Cantacuzino „Nababul”	– Bulei I.	4(577)	15
Titu Maiorescu și reforma societății românești	– Bulei I.	9(582)	5
Titu Maiorescu și viața politică	– Bulei I.	10(583)	54
Culisele înfruntării Inocențiu Micu Klein-Maria Tereza	– Chiru A.	9(582)	23
Aspirațiile naționale românești și interesele S.U.A.	– Ciochinaru Ș.	{ 7(580)	{ 9
în contextul Marelui Război		{ 8(581)	{ 39
Începuturile învățământului în defileul Mureșului	– Clineag D.	10(583)	32
Un portret necunoscut al lui Tudor Vladimirescu	– Copcea F.	6(579)	84
România acum 100 de ani	– Filitti G.	{ 1(574)	{ 45
		{ 3(576)	{ 47
		{ 5(578)	{ 41
		{ 7(580)	{ 55
		{ 9(582)	{ 71
		{ 11(584)	{ 73
Pe vremuri oamenii își trimiteau scrisori	– Filitti G.	2(575)	66
		4(577)	70
		6(579)	23
		8(581)	28
		10(583)	66
		12(585)	50
Casa muzeu „Alexandru Donici” și itinerarul unui destin	– Gârlea O.	6(579)	11
Cât de pregătită era România pentru război	– Giurcă I.	{ 5(578)	{ 9
		{ 6(579)	{ 41
Unirea politică a românilor din Transilvania și Ungaria			
cu România	– Goga O.	1(574)	53
Mărturisiri	– Halippa P.	{ 1(574)	{ 49
		{ 2(575)	{ 46
		{ 3(576)	{ 25
Moise Nicoară	– Homescu R.	12(585)	11
Informațiile militare ale Imperiului Rus despre	– Kașirin V.B.	{ 8(581)	{ 33
Alexandru Averescu		{ 9(582)	{ 42
Alexandru Socec în preajma familiei regale	– Ionescu A.-S.	1(574)	66
Emanuel Salomon Mírohorický scriitor, lingvist,	– Ionescu A.I.	{ 8(581)	{ 55
pictor și cartograf		{ 9(582)	{ 85
Muzeul Național Brukenthal din Sibiu	– Luca S.A.	7(580)	16

Revoluția șemineului	– Stănescu-Stanciu T.	12(585)	66
Sir Thomas Wyatt schimbă pana cu sabia	– Șenchea C.	5(578)	82
„Omul negru”, aventurier sau restaurator al statului sârb?	– Șenchea C.	12(585)	76

Modernă

Noua Serbie din Donbass	– Andrei I.G.	6(579)	44
Bombardiere franceze contra avioane de vânătoare germane	– Avram V.	4(577)	81
Povești adevărate cu aviatori	– Avram V.	8(581)	59
Belgia în Primul Război Mondial	– Beke Ph.	6(579)	33
Novorossia rediviva	– Bistreanu I.	1(574)	72
George Pomuț	– Bistreanu I.	4(577)	28
Vânzarea Alaskăi: mit și realitate	– Bistreanu I.	6(579)	15
		7(580)	20
Cele două prințese Tarakanova	– Bistreanu I.	9(582)	75
		10(583)	70
„Criza cancelarului“	– Cruceanu V.	5(577)	43
Lovitura de evantai	– Cruceanu V.	9(582)	51
Mitraliera Lewis	– Damian G.	5(578)	13
Sturmgewehr-44	– Damian G.	10(583)	57
Iubirea contelui Șeremetiev	– Dolghin F.	3(576)	51
Domnul Cărtiță	– Dolghin F.	4(577)	56
O femeie îl înfruntă pe Napoleon	– Dolghin F.	6(579)	76
Giacomo Puccini, familistul	– Dolghin F.	8(581)	66
Parisul de dincolo de fortificații	– Dolghin F.	11(584)	51
Poveștile unei vile de pe Coasta de Azur	– Dolghin F.	12(585)	54
Bătălia pentru drepturi civile	– Dorfman A.	7(580)	14
De ce a optat Austro-Ungaria pentru război	– Hübelt L.	5(578)	5
Și eu am fost la Waterloo	– Ionescu A.-S.	9(582)	58
		10(583)	73
Colonialismul epocii moderne. Portugalia și handicapul demografic	– Ionescu V.	7(580)	47
Tsushima, bătălia după care s-a născut o superputere	– Ionescu V.	10(583)	41
Un finlandez cucerește lumea	– Nicolau M.	12(585)	38
Dolley Madison prima doamnă a Americii	– Păiușan-Nuică C.	4(577)	76
O prințesă loială în vremea revoluției	– Păiușan-Nuică C.	8(580)	85
William Kidd, un pirat și o comoară	– Păiușan-Nuică C.	10(583)	81
Naum Pocorski, observator aerian la 17 ani	– Pocorski M.	11(584)	90
Exploratorul ceh Emil Holub (1847-1902)	– Popescu D.F.	12(585)	78
O căsătorie de poveste	– Stănescu-Stanciu T.	2(575)	24
Urma Diavolului pe zăpadă	– Stănescu-Stanciu T.	3(576)	89
Straturile documentului fotografic	– Yates S.	9(582)	33

Contemporană

La un pas de al treilea război mondial	– Beria S.	11(584)	25
Baseballul în Rusia lui Stalin	– Constantin P.N.	8(581)	80
Istoriografia americană și Marele Război	– Cook B., Gerlich R.	3(576)	38
		4(577)	48
Voluntari contra ISIS	– Dobrițoiu R.	8(581)	22
„Monsieur Château” sub două războaie	– Dolghin F.	1(574)	57
Au ars cărți la Moscova	– Dolghin F.	4(577)	92
Albert și Margarita	– Dolghin F.	5(578)	45
Ciungul	– Dolghin F.	9(582)	83
De la o abordare națională la forumul european al conflictelor contemporane	– Duran M.	6(579)	37
Și eu am fost cetățean al Uniunii Sovietice	– Ghinzburg E.	10(583)	10
„Despre Marele Război de apărare a patriei al Uniunii Sovietice”	– Gogun Al.	2(575)	29
Anul 1945. O expoziție „parțială”	– Gogun Al.	11(584)	66
Controversatul McCarthy	– Hentea C.	5(578)	56
Germania sub două dictaturi	– Hüttmann J.	1(574)	9
Sfârșitul speranței. Călătoria	– Krawczyk M.	4(577)	5
Sfârșitul speranței. Lagărul	– Krawczyk M.	5(578)	33
Sfârșitul speranței. Crăciunul	– Krawczyk M.	6(579)	66
Sfârșitul speranței. Ultimul drum	– Krawczyk M.	7(580)	66
Ștudenții cehi împotriva totalitarismului	– Ionescu A.I.	5(578)	78
În alte părți iarba e mai verde	– Ionescu V.	11(584)	17
Iugoslavia: o sângeroasă destrămare	– Leca V.	2(575)	19
Fețele războiului. Drama bosniacă	– Leca V.	7(580)	25
Plan de atac contra „Teutoslaviei”	– Moorhouse R.	8(581)	11
Lumea interlopă a Evului Mediu	– Mureșan O.	7(580)	71
Palmyra, civilizația în pericol	– Păiușan-Nuică C.	8(581)	23
Muzeul femeii	– Păiușan-Nuică C.	12(585)	74

A fost odată ca niciodată	– Roșu G.	2(575)	76
		4(577)	79
		6(579)	53
		8(581)	62
		10(583)	38
		12(585)	58
E rândul plinirii vremii	– Sacerdoțeanu A.	5(578)	59
Pastila de cuvinte	– Sala M.	1(574)	75
		2(575)	60
		3(576)	70
		4(577)	75
		5(578)	53
		6(579)	59
		7(580)	88
		8(581)	75
		9(582)	63
		10(583)	76
		11(584)	59
		12(585)	61
Moartea lui Gheorghiu-Dej.	– Scurtu I.	3(576)	5
Alegerea lui Nicolae Ceaușescu	– Talpeș I.	1(574)	33
Precizări	– Theodorescu R.	2(575)	33
Momentul 1959 la Facultatea de Istorie	– Trașcă O.	10(583)	5
Serviciile secrete germane în România	– Tudorancea A.	4(577)	63
Pe strada Șelari	– Vasile L.	5(578)	73
Nicolae Batzaria	– Vasilescu A.	9(582)	13
Leul greu la cea de-a zecea aniversare	– Vasilescu C.	4(577)	23
Cazul Periprava între realitate istorică și tabloidizare			
1906-1952. 40 de parcelări de locuințe sociale	– Voinea A.R.	11(584)	82
în București	– Voinea R. P.	3(576)	60
Prof. univ. ing. Panaite Mazilu așa cum l-am cunoscut		2(575)	87
În București, acum 50 ani		4(577)	89
		6(579)	61
		8(581)	89
		10(583)	89
		12(585)	85
Documente românești la Hoover Institution		1(574)	93
		2(575)	93
		3(576)	93
		4(577)	93
		5(578)	93
		6(579)	85
		7(580)	93
		8(581)	92
		9(582)	93
		10(583)	93
		11(584)	93
		12(585)	88
Simpozionul de istorie și civilizație bancară	– Isărescu M., Costache B.,		
„Cristian Popișteanu”: „Aniversarea a 135 de ani	Berindei D., Iacob G.,		
de la înființarea Băncii Naționale“	Manea N., Matei D.	6(579)	88

ISTORIE UNIVERSALĂ

Veche

Mormântul Macabeilor	– Ionescu V.	12(585)	48
Misterele monumentului funerar de la Amfipoli	– Patelakis A.	4(577)	19

Medie

Două balade gemene	– Andrei I.G.	4(577)	59
Creștinarea cneaghinei Olga	– Bistreanu I.	5(578)	66
Jinan, țărâmul belșugului	– Budura A.E.	7(580)	33
Marele canal. Râul de aur al Chinei	– Budura A.E.	10(583)	16
Veacul portughezilor pe coasta Swahili	– Cruceanu V.	1(574)	85
Jurnalul lui Paul din Alep	– Feodorov I.	3(567)	33
Abraham Ortelius și atlasul său	– Ionescu D.	1(574)	89
Jan Hus – 600 de ani de la arderea pe rug	– Ionescu A.I.	4(577)	38
Antecedentele medievale ale terorismului	– Mureșan O.	11(584)	36
Revoluția muzicii clasice. Opera „Euridice“			
de Jacopo Peri	– Neagoe C.	10(583)	78
Lusignan – un nume pentru mai multe tronuri	– Stănescu-Stanciu T.	5(578)	89
Istoria whiskyului	– Stănescu-Stanciu T.	6(579)	55

CONTENTS (Romanian History) ● V.C. Osvadă Warning for a wrong economic path ● I.-A. Pop How do we cherish 1918 (II) ● R. Homescu A forgotten icon: Moise Nicoara, the Transylvanian who fought for his nation ● R. Tökölyi Alexiu Pocol, who donated the gold for the crown of Queen Mary ● A. Pogăciaș Which were the sources of inspiration for Costache Negruzzi's historic novel *Alexandru Lapușneanu* ● A. Gladîșeva Soviet people about the coldness with which they were greeted in Romania in 1964-1965 ● F. Banu Was Nicolae Doicaru, the chief of the foreign intelligence between 1959-1978, a Soviet spy? (IV) ● A. D'Alessandri Italian media about December 1989 ● Al. Pițigoi Soft Skills in Hard Times. An exhibition organized by the British Embassy, National Museum of Art and the New Europe College ● Ș. Bosomituș Falsified history of the 1943 process of a communist organization ● G. Filitti Letters from Athens in the years of WWII ● G. Roșu Weddings from former days ● M. Sala Once again eponymous ● In Bucharest, 50 years ago ● Romanian Documents at Hoover Institution (CLXVII)

СОДЕРЖАНИЕ (Румынская история) ● В. К. Освадъ Предупреждение: экономическая путь ошибочна ● И.-А. Поп Как мы оцениваем год 1918 (II) ● Р. Хомеску Забытая личность: Моисе Никоарэ, трансильванец, который боролся за его народ ● Р. Тёкёлий Алексиу Покол, тот кто дарил золото для короны королевы Марии ● А. Погăчаș Источники вдохновения писателя Костаке Негруцци для сочинения исторического рассказа *Александру Лăпуșняну* ● А. Гладышева Советские граждане о холоде во встречах с румынами в 1964-1965 гг. ● Ф. Бану Был ли советским кротом Николае Дойкару, начальник румынского шпионажа 1959-1978? (IV) ● А.Д. Алессандрини Декабрь 1989 г. глазами итальянской печати ● Ал. Пицигой „Необычные таланты в трудные времена“. Выставка, организуемая Посольством Великой Британии, Национальным Художественным Музеем и Коллежем Новая Европа ● Ш. Босомитуш Суд коммунистической организации в 1943 г.: лжеистория ● Дж. Филитти Афинские письма в годы Второй Мировой Войны ● Дж. Рошу Как праздновались свадьбы когда-то ● М. Сала Снова эпонимы ● В Бухаресте, 50 лет тому назад ● Румынские документы в Гуверском Институте (CLXVII)

magazin istoric

Apare lunar, se găsește de vânzare la chioșcurile de difuzare a presei. Abonamentele se fac la oficiile poștale, factorii poștali de la orașe și de la sate sau la redacție (pentru cititorii din București).

Cititorii din străinătate se pot abona direct la redacție, pe adresa Piața Valter Măărăcineanu, nr. 1-3, sector 1, PO Box 15-702, cod 010155, București, România; e-mail: mistoric@gmail.com sau mistoric1967@yahoo.com; cont bancar B.C.R., sucursala Sala Palatului, RO80RNCB0080005630130002 (USD) sau RO15RNCB0080005630130008 (EURO). Plata se poate face prin virament sau cec bancar. Prețul unui abonament pe un an este de 75 EURO sau 90 USD. Vă rugăm să indicați adresa poștală unde doriți să primiți revista și data de la care să înceapă abonamentul

Un spion prea sigur de el	– Segev S.	12(585)	70
Cum i-am găsit soție lui al-Awlaki	– Storm M.	6(579)	28
Edward și doamna Simpson	– Stănescu-Stanciu T.	8(580)	76
Khaled al-Asaad, un martir al arheologiei	– Szabó C.	11(584)	33
Slujitorii Maiestății Sale, care nu... există	– Troncotă C., Matei D.	1(574)	81
		2(575)	83
		3(576)	85
		4(577)	84
		5(578)	85
		6(579)	49
		7(580)	81
		8(581)	82
		9(582)	89
		10(583)	84
		11(584)	85
		12(585)	81
Diaspora din America luptă pentru frontierele Poloniei	– Wawryniuk A.A.	4(577)	10
		5(578)	38
		6(579)	71
100 de ani de la Primul Război Mondial		1(574)	92
		2(575)	92
		8(580)	92

Cuvinte din bătrâni

Modernizarea țării	– Cuza Al. I.	1(574)	4
Starea națiunii în Europa unită	– Ortega y Gasset J.	2(575)	4
Dreptatea la români	– Bolintineanu D.	3(576)	4
Trăncănescu	– Mehedinți S.	4(577)	4
Om sărac, om bogat	– Aristotel	5(578)	4
Vizionarii de la 1848	– Goga O.	6(579)	4
Scumpetea medicamentelor	– f.a.	7(580)	4
O plimbare cu autobuzul	– Lovinescu E.	8(581)	4
Bucureștiul între ieri și azi	– f.a.	9(582)	4
Deputatul	– Rosetti D.	10(583)	4
Eroii să prindă chip	– Alecsandri V.	11(584)	4
La o răscruce economică	– Osvadă V.C.	12(585)	4

Interviurile noastre

Vladimir Iliescu. Între problema ucraineană și cea a migrației	– Matei D.	12(585)	17
Dan Berindei. Amintiri despre Congresul Mondial de Istorie de la București	– Ion N.D.	11(584)	12
Sergiu Jeleş. Povestea primelor calculatoare românești	– Pițigoi Al.	5(578)	24

Eveniment

Acasă la Eminescu	– Gîrlea O., Cogut S.	8(581)	86
Fotografii de război în Balcani	– Matei D.	6(579)	32
Centrul rus de știință și cultură	– Matei D.	7(580)	63
Doi regi, o expoziție	– Păiușan-Nuică C.	1(574)	71
175 de ani de relații româno-belgiene	– Păiușan-Nuică C.	4(577)	88
Istoria computerului	– Păiușan-Nuică C.	6(579)	27
Eveniment editorial. 175 de ani de relații România-Belgia	– Păiușan-Nuică C.	10(583)	92
Talente deosebite în vremuri dificile	– Pițigoi Al.	12(585)	37
Veșminte săsești la Cotroceni	– Rențea A.	5(578)	31
Turismul cultural în Alba Iulia	– Stanciu L.	8(581)	32
Maeștri și imagini în Bucureștiul secolului al XIX-lea	– Zamani L.	11(584)	32
Premiile „Constantin Brâncoveanu” oferite de Fundația Alexandrion	–	11(584)	89
Premiile Fundației Culturale Magazin istoric	–	9(582)	27
Telex	–	1(574)	91
		2(575)	90,91
		3(576)	63
		4(577)	51,73
		5(578)	62
		7(580)	75,91
		8(581)	93
		11(584)	92
Ecouri	– Craifaleanu M.	5(578)	63
	– Nica L.	7(580)	90
Cititorii întreabă... istoricii răspund	– Tacagli L., Avram V.	10(583)	88

magazin istoric

5 948384 040074

12